ATATÜRK ANSİKLOPEDİSİ

1. CİLT

HARUN YAHYA

İkinci Baskı: Nisan, 2006

ARAŞTIRMA YAYINCILIK

Talatpaşa Mah. Emirgazi Caddesi
İbrahim Elmas İşmerkezi
A Blok Kat 4 Okmeydanı - İstanbul
Tel: (0 212) 2220088

Baskı: Kelebek Matbaacılık, Adres:
Litros Yolu, Nevzat Fikret Koru Holding Binası
No: 4/1-A Topkapı-İstanbul
Tel: (0 212) 612 43 59

www.harunyahya.org - www.harunyahya.net

İçindekiler

YAZAR VE ESERLERİ HAKKINDA

Harun Yahya müstear ismini kullanan yazar Adnan Oktar, 1956 yılında Ankara'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Ankara'da tamamladı. Daha sonra İstanbul Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde ve İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde öğrenim gördü. 1980'li yıllardan bu yana, imani, bilimsel ve siyasi konularda pek çok eser hazırladı. Bunların yanı sıra, yazarın evrimcilerin sahtekarlıklarını, iddialarının geçersizliğini ve Darwinizm'in kanlı ideolojilerle olan karanlık bağlantılarını ortaya koyan çok önemli eserleri bulunmaktadır.

Harun Yahya'nın eserleri yaklaşık 30.000 resmin yer aldığı toplam 45.000 sayfalık bir külliyattır ve bu külliyat 57 farklı dile çevrilmiştir.

Yazarın müstear ismi, inkarcı düşünceye karşı mücadele eden iki peygamberin hatıralarına hürmeten, isimlerini yad etmek için Harun ve Yahya isimlerinden oluşturulmuştur. Yazar tarafından kitapların kapağında Resulullah'ın mührünün kullanılmış olmasının sembolik anlamı ise, kitapların içeriği ile ilgilidir. Bu mühür, Kuran-ı Kerim'in Allah'ın son kitabı ve son sözü, Peygamberimiz (sav)'in de hatem-ül enbiya olmasını remzetmektedir. Yazar da, yayınladığı tüm çalışmalarında, Kuran'ı ve Resulullah'ın sünnetini kendine rehber edinmiştir. Bu suretle, inkarcı düşünce sistemlerinin tüm temel iddialarını tek tek çürütmeyi ve dine karşı yöneltilen itirazları tam olarak susturacak "son söz"ü söylemeyi hedeflemektedir. Çok büyük bir hikmet ve kemal sahibi olan Resulullah'ın mührü, bu son sözü söyleme niyetinin bir duası olarak kullanılmıştır.

Yazarın tüm çalışmalarındaki ortak hedef, Kuran'ın tebliğini dünyaya ulaştırmak, böylelikle insanları Allah'ın varlığı, birliği ve ahiret gibi temel imani konular üzerinde düşünmeye sevk etmek ve inkarcı sistemlerin çürük temellerini ve sapkın uygulamalarını gözler önüne sermektir.

Nitekim Harun Yahya'nın eserleri Hindistan'dan Amerika'ya, İngiltere'den Endonezya'ya, Polonya'dan Bosna Hersek'e, İspanya'dan Brezilya'ya, Malezya'dan İtalya'ya, Fransa'dan Bulgaristan'a ve Rusya'ya kadar dünyanın daha pek çok ülkesinde beğeniyle okunmaktadır. İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca, İspanyolca, Portekizce, Urduca, Arapça, Arnavutça, Rusça, Boşnakça, Uygurca, Endonezyaca, Malayca, Bengoli, Sırpça, Bulgarca, Çince, Kishwahili (Tanzanya'da kullanılıyor), Hausa (Afrika'da yaygın olarak kullanılıyor), Dhivelhi (Mauritus'ta kullanılıyor), Danimarkaca ve İsveçce gibi pek çok dile çevrilen eserler, yurt dışında geniş bir okuyucu kitlesi tarafından takip edilmektedir.

Dünyanın dört bir yanında olağanüstü takdir toplayan bu eserler pek çok insanın iman etmesine, pek çoğunun da imanında derinleşmesine vesile olmaktadır. Kitapları okuyan, inceleyen her kişi, bu eserlerdeki hikmetli, özlü, kolay anlaşılır ve samimi üslubun, akılcı ve ilmi yaklaşımın farkına varmaktadır. Bu eserler süratli etki etme, kesin netice verme, itiraz edilemezlik, çürütülemezlik özellikleri taşımaktadır. Bu eserleri okuyan ve üzerinde ciddi biçimde düşünen insanların, artık materyalist felsefeyi, ateizmi ve diğer sapkın görüş ve felsefelerin hiçbirini samimi olarak

savunabilmeleri mümkün değildir. Bundan sonra savunsalar da ancak duygusal bir inatla savunacaklardır, çünkü fikri dayanakları çürütülmüştür. Çağımızdaki tüm inkarcı akımlar, Harun Yahya Külliyatı karşısında fikren mağlup olmuşlardır.

Kuşkusuz bu özellikler, Kuran'ın hikmet ve anlatım çarpıcılığından kaynaklanmaktadır. Yazarın kendisi bu eserlerden dolayı bir övünme içinde değildir, yalnızca Allah'ın hidayetine vesile olmaya niyet etmiştir. Ayrıca bu eserlerin basımında ve yayınlanmasında herhangi bir maddi kazanç hedeflenmemektedir.

Bu gerçekler göz önünde bulundurulduğunda, insanların görmediklerini görmelerini sağlayan, hidayetlerine vesile olan bu eserlerin okunmasını teşvik etmenin de, çok önemli bir hizmet olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu değerli eserleri tanıtmak yerine, insanların zihinlerini bulandıran, fikri karmaşa meydana getiren, kuşku ve tereddütleri dağıtmada, imanı kurtarmada güçlü ve keskin bir etkisi olmadığı genel tecrübe ile sabit olan kitapları yaymak ise, emek ve zaman kaybına neden olacaktır. İmanı kurtarma amacından ziyade, yazarının edebi gücünü vurgulamaya yönelik eserlerde bu etkinin elde edilemeyeceği açıktır. Bu konuda kuşkusu olanlar varsa, Harun Yahya'nın eserlerinin tek amacının dinsizliği çürütmek ve Kuran ahlakını yaymak olduğunu, bu hizmetteki etki, başarı ve samimiyetin açıkça görüldüğünü okuyucuların genel kanaatinden anlayabilirler.

Bilinmelidir ki, dünya üzerindeki zulüm ve karmaşaların, Müslümanların çektikleri eziyetlerin temel sebebi dinsizliğin fikri hakimiyetidir. Bunlardan kurtulmanın yolu ise, dinsizliğin fikren mağlup edilmesi, iman hakikatlerinin ortaya konması ve Kuran ahlakının, insanların kavrayıp yaşayabilecekleri şekilde anlatılmasıdır. Dünyanın günden güne daha fazla içine çekilmek istendiği zulüm, fesat ve kargaşa ortamı dikkate alındığında bu hizmetin elden geldiğince hızlı ve etkili bir biçimde yapılması gerektiği açıktır. Aksi halde çok geç kalınabilir.

Bu önemli hizmette öncü rolü üstlenmiş olan Harun Yahya Külliyatı, Allah'ın izniyle, 21. yüzyılda dünya insanlarını Kuran'da tarif edilen huzur ve barışa, doğruluk ve adalete, güzellik ve mutluluğa taşımaya bir vesile olacaktır.

Giriş

Her milletin geçmişinde dönüm noktası sayılan belirli tarihler, dönemler vardır. Bu önemli tarihleri belirleyen ise genellikle o ülkenin bağımsızlığının kazanıldığı bir savaş, bir antlaşma ya da başka bir önemli olay olabilir. Türk Milleti de tarihten gelen bağımsız yaşama ülküsü etrafında bugüne kadar 16 devlet kurarak bağımsızlık karakterini göstermiştir. Asil Türk Milleti, düşman ülkeler tarafından tarihe gömülmek istendiği bir anda kendi kanından kahramanını çıkartmış, yok olmakta olan Osmanlı Devleti'nin üzerine, yıkılmamak üzere, 17. bağımsız Türk Devleti'nin; bugün de içinde yaşadığımız Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerini atmıştır. İşte bu önemli dönüm noktalarına damgasını vuran çok önemli şahsiyetler vardır.

Bu kitapta asil Türk Milleti'nin yüzyıllardır süregelen varlığında yer almış çok önemli bir şahsiyetten; Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ten bahsedeceğiz.

Bu kitabı hazırlamamızın en önemli nedeni ise, lise yıllarından sonra sadece milli bayramlarda alışılagelmiş şekilde saygıyla andığımız, ama unutmaya başladığımız şanlı tarihimizi ve Atatürk'ün dünyada eşine az rastlanır hayatını, üstün özelliklerini tekrar hatırlatmaktır. Şu anda okul hayatı devam eden öğrencilerimize ise başucu kaynağı olacak bu eserde, dünyanın en iyi liderleri sıralamasında her zaman üst sırada olan Mustafa Kemal Atatürk'ü en iyi şekilde anlatmaya çalıştık.

Atatürk, Türk Milleti'nin yetiştirdiği en eşsiz siyasi deha, en güçlü devlet adamı ve hiç şüphesiz en büyük kumandandır. Gerek doğuştan sahip olduğu yetenekler, gerekse hayatı boyunca kazandığı özellikler açısından, çok üstün ve seçkin niteliklere sahiptir. Onun üstün askeri dehası, ileriyi görebilme, her zaman isabetli kararlar verebilme, cesaret, çelik gibi bir irade, azim, kararlılık ve güçlü bir sorumluluk anlayışı gibi özelliklerle kendini gösterir.

Yalnız burada dikkat etmemiz gereken, Atatürk'e ait olan bu özellikleri bizim de örnek almamız ve bu konuda diğer milletlere örnek olmamızdır. Bunu sağlamanın yolu ise, Atatürk'ü, hayatı, askerliği, sosyal hayatı, ahlakıyla bir bütün olarak tanımaktan geçer. Atatürk'ü iyi anlamak; sadece onun şahsına yönelik övücü konuşmalar yapmak, sözlü olarak takdir etmekle değil, kendisinin milletinden ne istediğini anlamak, fikir yapısını ve ilkelerini hayata geçirmek demektir. Nitekim Mustafa Kemal Atatürk, kendisini anlamanın, onun yolunda ilerlemenin nasıl mümkün olacağını yol olarak bizlere şu şekilde belirtmiştir:

"Beni görmek demek, mutlaka yüzümü görmek demek değildir. Benim fikirlerimi, benim duygularımı anlıyorsanız ve hissediyorsanız, bu kafidir (yeterlidir.)" (Cemal Kutay, Ne Buldu, Ne Bıraktı, Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı, İzmir, s. 175)

İşte bu eserde; doğumundan okul yıllarına, subaylıktan başkomutanlığa uzanan başarılı askerlik kariyerine, samimi bir Müslüman oluşundan, hareketli sosyal yaşantısına, ilkelerinden inkılaplarına, kısacası her yönüyle Atatürk'ü okuyacak, Ona olan sevgi ve saygınızın arttığına şahit olacaksınız. Gerçekten de Mustafa Kemal Atatürk, "bitti" denilen yerden başlayarak ülkeyi karanlıklardan aydınlığa çıkaran eşsiz

bir liderdir. Şimdi bizim üzerimize düşen ise, Onun bize bıraktığı bu güzel ülkeye en iyi şekilde sahip çıkmak, çok çalışarak ülkemizi Atatürk'ün deyimiyle "muasır medeniyetler" seviyesine ulaştırmaktır.

1. bölüm
Atatürk'ün Hayatı

Mustafa Kemal Atatürk, 1881 yılında Selanik'te doğdu. Babası Ali Rıza Efendi Selanik'in yerlilerindendir; önceleri gümrük memurluğu yapmış, daha sonra kereste ticaretiyle iştigal etmiştir. Annesi Zübeyde Hanım, Selanik yakınlarındaki Langaza kasabasındandır ve eski bir Türk ailesine mensuptur. Mustafa Kemal Atatürk'ün gerek anne gerekse babasının soyu, Rumeli'nin fethinden sonra bu topraklara Anadolu'dan göç eden Yörük veya Türkmenlerden gelmektedir. 1870'de evlenen Ali Rıza Efendi ile Zübeyde Hanım'ın altı çocukları olmuştur. Mustafa ailenin dördüncü çocuğudur; Fatma, Ahmet, Ömer ve Naciye adlı kardeşleri küçük yaşlarda salgın hastalıklar nedeniyle vefat etmişlerdir. 1893 yılında Ali Rıza Efendi'nin ölümünün ardından Mustafa'nın yetiştirilmesini Zübeyde Hanım tek başına üstlenmiştir.

Mustafa Kemal ilk öğrenimine Hafız Mehmet Efendi'nin mahalle mektebinde başladı; ancak daha sonra çağdaş bir eğitim programı uygulayan Şemsi Efendi Mektebi'ne geçti ve ilkokul eğitimini bu okulda tamamladı. Ne var ki babasının 12 yaşındayken vefat etmesi, eğitim hayatına kısa bir süre ara vermesine neden oldu. Zira Zübeyde Hanım, onu da yanına alarak, subaşı olan kardeşi Hüseyin Efendi'nin görev yaptığı Selanik yakınlarındaki Rapla Çiftliği'ne yerleşti. Dolayısıyla Mustafa Kemal'in öğrenimi çiftlik hayatı nedeniyle bir müddet aksadı. Bir müddet sonra Selanik'te ikamet eden halasının yanına taşındı ve öğrenimini sürdürdü.

Öğrenim Hayatı

Mustafa Kemal, Şemsi Efendi Mektebi'nden mezun olduktan sonra Selanik Mülkiye Rüştiyesi'ne devam etti. 1894 yılının Temmuz-Ağustos aylarında kendi kararı ile Askeri Rüştiye'ye başladı. Okul döneminde Selanik'te, yaz aylarında ise çiftliğe giderek dayısı Hüseyin Efendi'nin yanında kalıyordu. Öğretmenleri Mustafa Kemal'in zeki ve yetenekli bir genç olduğunu hemen fark ettiler ve ona büyük bir sevgi ve ilgi gösterdiler.

Genç Mustafa'nın, "Kemal" ismini alması ise, adı geçen okulda gerçekleşti. Matematik öğretmeni Yüzbaşı Mustafa Efendi, yetenekleri ve zekası ile dikkat çeken Mustafa'yı sınıftaki diğer Mustafalardan ayırt etmek için, öğrencisinin adının sonuna "Kemal" ismini ekledi. Böylece genç öğrenci tüm dünyanın tanıdığı yeni ismiyle anılmaya başlandı: Mustafa Kemal.

Mustafa Kemal, Selanik Askeri Rüştiyesi'ni bitirdikten sonra 1896'da Manastır Askeri İdadisi'ne girdi. Burada Ömer Naci ve Ali Fethi (Okyar) ile arkadaş oldu. Mustafa Kemal, hem askerlik eğitimine devam ediyor hem de Fransızca dersleri alarak yabancı dil eğitimine büyük önem veriyordu.

Mustafa Kemal, Manastır Askeri İdadisi'ni başarı ile bitirerek, 13 Mart 1899 tarihinde İstanbul'da Harp Okulu'na girdi. Üç yılda Harbiye öğrenimini tamamlayıp 10 Şubat 1902'de bu okulu teğmen rütbesiyle bitirdi ve öğrenimine Harp Akademisinde

devam etti. 1903 yılında Üsteğmen oldu. 11 Ocak 1905 tarihinde de kurmay yüzbaşı rütbesiyle Harp Akademisi'nden mezun oldu.

Burada şu gerçeğin üzerinde özellikle durmak gerekir: Mustafa Kemal söz konusu okullarda üstün kişiliği ve seciyesiyle herkesin sevgisini, saygısını kazanmıştır. Harbiye ve Harp Akademisi'nde okuduğu sırada, Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu durumla yakından ilgilenmiş ve ülkenin zorlukların üstesinden gelebilmesi için çözüm önerileri üretmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun ali menfaatleri açısından bir an önce yapılması gerektiğine inandığı düzenlemeleri büyük bir içtenlikle savunmuştur. Dahası, görüş ve düşüncelerini her ortamda dile getirmekten çekinmemiştir. 5 Şubat 1905 tarihinde Şam'a atanması ise, askeri hayatında yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur.

Askerlik Hayatı

Şam'da yer alan 5. Ordu'daki görevi, Mustafa Kemal'e İmparatorluk sınırları içindeki aksaklıkları, hem devlet yönetimindeki hem de ordudaki hata ve eksiklikleri daha yakından görmesini sağladı. Bu zor durumdan kurtuluş ve çıkış yolları aramaya başladı. 1906 yılının Ekim Ayı'nda bazı arkadaşlarıyla gizli olarak Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'ni kurdu; cemiyetin Beyrut, Yafa ve Kudüs'te örgütlenmesini gerçekleştirdi. Daha sonra Selanik'e giderek, burada Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'nin bir şubesini açtı ve tekrar Şam'a döndü.

Mustafa Kemal 20 Haziran 1907 tarihinde Kolağası, yani günümüzdeki adıyla kıdemli yüzbaşı oldu. 13 Ekim'de ise merkezi Manastır'da bulunan 3. Ordu Karargahı'na atandı ve bu ordunun Selanik'teki bölümünde göreve başladı. Ayrıca 22 Haziran 1908'de, 3. Ordu Karargahı'ndaki görevine ek olarak Üsküp-Selanik demiryolu müfettişliği de kendisine verildi.

Mustafa Kemal o günlerde Rumeli'de önemli bir faaliyet gösteren İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne katıldı. Bu cemiyetin o sıradaki başlıca hedefleri, 1876 Anayasası'nın tekrar yürürlüğe konmasını ve kapalı durumdaki Meclis-i Mebusan'ın yeniden toplanmasını sağlamaktı. Nitekim Sultan Abdülhamit'in onayıyla 23 Temmuz 1908 tarihinde ilan edilen II. Meşrutiyet'te İttihat ve Terakki büyük bir rol oynadı.

Kişiliğinde tamamen özgürlükçü bir yapıya sahip olan Mustafa Kemal, Meşrutiyet'in ilanını olumlu, ancak yetersiz bir gelişme olarak değerlendiriyordu. Hürriyetin tam anlamıyla gelmesiyle ülkenin daha hızlı ilerleyeceği ve kalkınacağını savunuyor, yönetimin gerçek sahiplerine, yani millete verilmesini istiyordu. İşte bu noktada onun, İttihat ve Terakki Cemiyeti ile önemli bir fikir ayrılığı ortaya çıktı. Çünkü İttihat ve Terakki Cemiyeti II. Meşrutiyet'in ilanını yeterli buluyor, Mustafa Kemal'in inkılapçı düşüncelerini kabul etmek istemiyordu. Bu şartlarda bile O, cemiyete gerekli uyarıları yapmaktan çekinmedi.

13 Nisan 1909 tarihinde İstanbul'da, 31 Mart Vakası olarak bilinen büyük bir ayaklanma patlak verdi. Mustafa Kemal, işte bu olumsuz gelişme üzerine Rumeli'de kurulan Hareket Ordusu'nun Kurmay Başkanlığına getirildi ve bu orduyla birlikte 19 Nisan 1909'da İstanbul'a geldi. Hareket Ordusu'nun İstanbul'a gelişinin ardından yapılan açıklamayı kaleme aldı ve söz konusu isyanın bastırılmasında etkili oldu.

Ordunun kontrolü tamamen ele geçirmesinden sonra Sultan Abdülhamit tahttan indirildi ve yerine Sultan Reşat geçirildi. Mustafa Kemal, 16 Mayıs 1909'da tekrar Selanik'teki görevinin başına geri döndü.

Mustafa Kemal'in Selanik'e dönüşü İttihat Terakki Cemiyeti ile olan görüş ayrılığını daha da ön plana çıkarır. 22 Eylül 1909'da İttihat Terakki Kongresi'nde ordunun siyasete karışması ve bunun doğuracağı muhtemel olumsuz sonuçlar üzerine bir konuşma yapar. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin izlediği siyasetin yanlış olduğuna ve ülke yararına olmadığına kanaat getirir. Tüm vaktini ordudaki görevine ayırır.

Mustafa Kemal Selanik'teki görevini sürdürdüğü dönemde, Eylül 1910'da gözlemci sıfatıyla Fransa'daki Pikardi Manevraları'na gönderildi. Daha önce önemini fark ederek aldığı Fransızca eğitimi kendisine büyük kolaylık sağlamıştı. 1911'in Mart ayında ise, Arnavutluk'ta çıkan isyanı bastırmak üzere oluşturulan Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'nın komutasındaki birlikte yer aldı. 3. Ordu Karargahı'nın ardından sırasıyla 5. Kolordu Karargahı ve 38. Piyade Alayı'nda görev aldı. Aslında bu görevler ile bazı çevreler Onu yıpratmak, şevk ve heyecanını kırmak istiyorlardı. Diğer bir deyişle, hedeflenen, Mustafa Kemal'in yükselmesini engellemekti. Fakat O, bütün görevlerinde olduğu gibi, burada da başarılı oldu; çalışma arkadaşlarının ve kumandanlarının takdirlerini topladı.

Vatan sathında yapmış olduğu görevler Mustafa Kemal'in yenilikçi ve inkılapçı düşüncelerini olgunlaştırmış ve etrafında birçok genç subayın toplanmasını sağlamıştı. Fakat bu yeni yapılanma Osmanlı Devleti'nin kimi kesimleri tarafından tehlikeli görülüyordu. Nitekim onun, 27 Eylül 1911 tarihinde İstanbul'da bulunan Genelkurmay Başkanlığına tayin edilmesi, bu çarpık bakış açısının bir sonucu oldu. 1908 Meşrutiyeti'nden sonra bazı Osmanlı birliklerinin buradan ayrılması ve askeri gücün zayıflamasını fırsat bilen İtalyanlar, 1911'in son aylarında Trablusgarp'a saldırdılar. Mustafa Kemal bu gelişmenin ardından Tobruk ve Derne Bölgeleri'nde gönüllü mahalli kuvvetlerin başına, sonra Derne Komutanlığına atandı. 27 Kasım 1911 tarihinde Binbaşılığa terfi etmesi de söz konusu dönem içinde gerçekleşti.

Mustafa Kemal'in önderliğindeki Türk birliklerinin ve yerli halkın kahramanca karşı koyması nedeniyle İtalyanlar ancak kıyıda tutunabilmişlerdi. Fakat bu sırada Balkanlar'da başlayan karışıklık nedeniyle buradaki mücadele sona erdi ve 15 Ekim 1912 tarihinde Uşi Barışı imzalandı. Bunun sonucunda Osmanlı Devleti Afrika'daki son topraklarını da kaybetmiş oldu.

1912 yılının Ekim ayında Balkan Harbi'nin başlaması üzerine Mustafa Kemal, 24 Ekim 1912'de Trablusgarp'tan ayrılarak İstanbul'a geldi. 21 Kasım 1912'de Gelibolu'da bulunan Bahr-i Sefid (Akdeniz) Boğazı Kuvay-ı Mürettebesi Komutanlığı Harekât Şubesi Müdürlüğüne atandı. Bu sırada Selanik düşmüş, Bulgar Ordusu Babaeski-Lüleburgaz Savaşı'nı kazanarak Çatalca'ya kadar gelmişti. Osmanlı adeta Avrupa'dan itilip Asya'ya sürülmek isteniyordu. İttihatçıların yönetimindeki Osmanlı Hükümeti, 30 Mayıs 1913'de Midye-Enez hattını kabul etmek zorunda kalmıştı. Osmanlı mirasını paylaşmada anlaşamayan Balkanlılar Bulgaristan'a karşı savaşa tutuşmuşlardı. Bu sırada Türk Ordusu hemen harekete geçti. Mustafa Kemal ise

Bolayır Kolordusu Kurmay Başkanlığına getirildi; Dimetoka ve Edirne'nin düşmandan geri alınmasında oldukça emeği geçti.

Balkan Harbi'nin neticelenmesinden sonra 27 Ekim 1913 tarihinde Sofya Ataşemiliterliğine atandı; aynı zamanda Belgrad ve Çetine Askeri Ataşeliği görevini de üstlendi. 1915 yılının Ocak ayına kadar süren bu görevi sırasında yarbaylığa terfi etti.

I. Dünya Savaşı'nda Atatürk

Mustafa Kemal'in Sofya'da yarbay olarak bulunduğu dönem, aslında I. Dünya Savaşı'nın arifesiydi. Mustafa Kemal, gelişen olayları dikkatle gözlemliyor ve Osmanlı İmparatorluğu'nun izlemesi gereken stratejiyi Harbiye Nezareti'ne (Milli Savunma Bakanlığına) özenle bildiriyordu. Onun yakında patlak vermesi kuvvetle muhtemel kanlı savaş hakkındaki düşünceleri açıktı: "Katılma zorunlu hale gelmedikçe Osmanlı Devleti bu büyük savaşın dışında kalmalıydı." Çünkü Atatürk ileriyi görebilme özelliği ile Osmanlı'nın bu savaşı kaldıramayacağını anlamıştı.

Diğer taraftan Osmanlı İmparatorluğu'nun o dönemdeki yöneticileri, Mustafa Kemal'in değerli görüşlerini göz önüne alacak kadar anlayışlı değillerdi. Bu kişiler arasında Alman taraftarlığı "moda" haline gelmişti. Oldu-bittilerin birbirini izlediği bu dönemde İngiltere ve Rusya'ya savaş açan Almanlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun kendi yanlarında savaşa girmesini istiyorlardı. Bu sırada iki Alman savaş gemisi Karadeniz'e çıkarak Rusya'nın Sivastopol, Odesa ve bazı Rus limanlarına saldırdı. Enver Paşa ve Almanların ortak geliştirdikleri senaryo "başarıyla" uygulanıyordu. Atatürk'ün itirazlarına rağmen olaylar çok hızlı bir şekilde gelişti ve 29 Ekim 1914'te Osmanlı Devleti İttifak Devletleri'nin yanında savaşa girdi.

Mustafa Kemal 20 Ocak 1915'de, Tekirdağ'da kurulacak olan 19. Tümen Komutanlığına tayin edildi. O da vakit kaybetmeden yeni görev yerine ulaşarak tümenini kurdu. Bu tümen, daha sonra 25 Şubat 1915'te Tekirdağ'dan Maydos'a (Eceabat) kaydırıldı. Ayrıca 9. Tümen'in 2. Piyade Alayı ve bazı topçu birlikleri de emrine verildi. Atatürk böylece büyük savaşın başında Maydos Mıntıkası Kumandanı olarak hizmet etmeye başladı.

İngiliz donanması 18 Mart 1915 günü Çanakkale Boğazı'nı geçmeye çalıştı; ama kıyıdaki Türk topçusunun etkili savunması sayesinde başarılı olamadı ve ağır kayıplar verdi. Düşman birlikleri Çanakkale Boğazı'nı geçemeyince taktik değiştirdiler ve Gelibolu Yarımadası'na çıkarma yapmaya karar verdiler. Bu sırada Gelibolu'da, Alman Generali Otto Liman von Sanders'in komutanlığında 5. Ordu oluşturuldu. Mustafa Kemal ise, General von Sanders'in savunma planı çerçevesinde, tümeniyle birlikte 18 Nisan 1915 günü Bigalı'ya geçti.

Çanakkale Geçilmez!

Düşman birlikleri Seddülbahir ve Arıburnu bölgesinde ilk çıkarma hareketini başlattıklarında tarih, 25 Nisan 1915'i gösteriyordu. Ancak Mustafa Kemal'in komutasındaki vatansever kahraman askerlerin karşılarına çıkacaklarını bilmiyorlardı. Daha doğrusu ne ile karşı karşıya geleceklerini tam olarak hesap etmemişlerdi. Mustafa Kemal, çıkarma başlar başlamaz kuvvetlerini Bigalı'dan Conkbayırı'na sevk

etti. Karaya çıkan İngiliz kuvvetlerine karşı Mustafa Kemal'in önderliğindeki 19. Tümen kuvvetleri kahramanca mücadele ettiler ve onları geri püskürttüler. Elbette bu zafer, Mustafa Kemal'in üstün liderlik ve yöneticilik özelliklerinin de açık bir göstergesidir. Büyük Komutan, ordusunu gerçekleşeceğine kesin olarak inandığı zafer için yüreklendirmiş ve onlara şu emri vermişti:

"Ben, size taarruz emretmiyorum; ölmeyi emrediyorum! Biz ölünceye kadar geçecek zaman zarfında yerimize başka kuvvetler ve kumandanlar geçebilir!"

Verdikleri ağır kayıplara rağmen, düşman kuvvetleri kolay kolay pes etmemekte kararlıydı. 26 ve 27 Nisan 1915 günleri de İngilizlerin çıkarma girişimlerine sahne oldu. Ancak bunlar kahraman Türk askerinin başarılı savunmasıyla durduruldu. Çanakkale Cephesi'nde elde edilen zaferler sonucunda, Mustafa Kemal 1 Haziran 1915'de Albaylığa terfi etti.

Düşman kuvvetleri Ağustos ayının başında daha da güçlü olarak saldırıya başladılar. Mustafa Kemal'in yönlendirdiği Türk askerinin kahramanca müdafaası neticesinde bu taarruz da durduruldu. Ancak İngilizler, 6 Ağustos akşamı Çanakkale'nin güney kıyılarına asker çıkarmaya başladılar. Böylece Anafartalar Bölgesi'nde tehlikeli bir durum oluştu.

Söz konusu durumu iyi analiz eden Liman von Sanders, yerinde bir müdahalede bulunarak Anafartalar Grubu Komutanlığına Albay Mustafa Kemal'i atadı. Komutayı derhal ele alan Mustafa Kemal ve yiğit askerleri ilerleyen İngiliz kuvvetlerinin üzerine atıldılar ve düşmanları durdurdular. Askerimizin kahramanca çarpışmaları sonucunda Anafartalar kısa sürede düşman askerinden arındırıldı.

Bu muharebeler sırasında askerleriyle yan yana ateş hattında bulunan Mustafa Kemal'e isabet eden bir mermi cebindeki saate çarpmış; bu sayede büyük komutan ölümle sonuçlanabilecek bir tehlikeden kurtulmuştur. Bundan sonra O, "Anafartalar Kahramanı" olarak anılmaya başlanmıştır. Başarıları ve cesareti, ününün her yerde duyulmasını sağlamıştır.

Sonuç olarak, Çanakkale'yi geçemeyen ve umduklarını bulamayan düşman kuvvetleri 1915 yılının sonunda geri çekildiler. Bu zafer, İstanbul'un düşmanlar tarafından işgal edilme tehlikesini ve İngilizlerin Boğazlar kanalıyla Rusya ile bağlantı kurma imkanını ortadan kaldırmıştır. Burada üzerinde durulması gereken bir nokta ise, düşmanların asker sayısı, silah, cephane ve teknoloji bakımından Türklerden daha üstün olmalarıdır. İşte bu gerçek dikkate alındığında, Çanakkale'de yazılan destanın arkasında Türk askerinin olağanüstü kahramanlığı ve Mustafa Kemal'in örnek komutanlığının bulunduğu daha iyi anlaşılır.

Çeşitli Cephelerde

Mustafa Kemal, 10 Aralık 1915 tarihinde Çanakkale'deki görevini Fevzi Çakmak'a devrederek İstanbul'a gitti. 27 Ocak 1916'da Edirne'deki 16. Kolordu Komutanlığına atandı. Kısa bir süre sonra Kolordu Komutanı olarak Diyarbakır-Bitlis-Muş Cephesi'nde görevlendirildi. 1 Nisan 1916 ise, Mustafa Kemal'in genç yaşta General olduğu tarihtir.

1916 yılı, Mustafa Kemal ve komutasındaki askerlerin Ruslarla göğüs göğüse çarpıştığı bir dönemdir. Bu zaman zarfında Muş ve Bitlis, Rus kuvvetlerinin işgalinden kurtarılmıştır.

Vekaleten yürüttüğü 2. Ordu Komutanlığı sırasında Mustafa Kemal, bu ordunun Kurmay Başkanı olan Albay İsmet İnönü ile tanışır. Böylelikle ileride kurulacak olan Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini atan iki büyük devlet adamı ilk defa biraraya gelmiş olurlar.

Mustafa Kemal 14 Şubat 1917'de Hicaz Ordu Komutanlığına atandı ve Sina Cephesi'ni teftiş etti. 5 Mart 1917 tarihinde Diyarbakır'daki 2. Ordu'ya vekaleten komutan olarak atandı; 16 Mart 1917'de ise 2. Ordu Komutanlığına asaleten getirildi. 5 Temmuz'da Halep'teki 7. Ordu'nun başına getirildi. Ancak birkaç ay sonra, Halep cephesinin genel idaresini üstlenen General Falkenhein ile arasında baş gösteren bazı görüş ve uygulama farklılıkları nedeniyle Mustafa Kemal, bu görevinden ayrılmak durumunda kaldı.

Mustafa Kemal 7 Kasım 1917'de İstanbul Genel Karargahı'ndaki görevine başladı. Veliaht Vahdettin Efendi ile birlikte Almanya'yı ziyaret etti; Alman Genel Savaş Karargahı'nı ve Alman Cephelerini gezdi. Alman İmparatoru II. Wilhelm ve tanınmış komutanlarla görüştü; onlara savaşın sonuçları hakkındaki görüşlerini anlattı.

Mustafa Kemal Paşa, İstanbul'a döndükten sonra böbreklerinden rahatsızlandı; tedavi olmak amacıyla Viyana ve Karlsbad'a gitti. Seyahat dönüşü, General Falkenhein'in yenik olarak bıraktığı Yıldırım Ordular Grubu Komutanlığına getirilmiş olan General Liman von Sanders'in emrindeki 7. Ordu'ya Ağustos 1918'de tekrar komutan oldu. 15 Ağustos 1918 günü Halep'e ulaştı ve emrindeki kuvvetleri İngiliz kuvvetleri karşısında müdafaa savaşı yaparak Halep'e kadar çekmeyi başardı. Bu esnada Vahdettin'in özel isteği doğrultusunda yaverliğe getirildi. Almanya gezisi sırasında Vahdettin'in Mustafa Kemal'in düşüncelerinden etkilenmesi, Onun yaver oluşunda önemli bir etken olmuştu.

İttifak Devletleri'nin aleyhine devam eden savaşta, 29 Eylül 1918'de Bulgaristan savaştan çekildi; 4 Ekim 1918'de de Almanya ateşkes talebinde bulundu. İstanbul'da, bu askeri gelişmeler ve Almanya'nın mağlubiyeti sonucunda siyasi durum değişti; istifa eden Talat Paşa'nın yerine Ahmet İzzet Paşa hükümet kurmakla görevlendirildi. Bu şartlar içinde, her ne kadar Mustafa Kemal Paşa çözüm yolları üreterek devlet yetkililerine bildirmişse de görüşlerine gereken değer verilmedi. Milyonlarca insanın hayatını kaybettiği büyük savaşın sonunda Osmanlı, 30 Ekim 1918'de Alman İmparatorluğu ile mağluplar safında yer alarak Mondros Mütarekesi'ni imzaladı ve I. Dünya Savaşı'ndan büyük bir yıkımla ayrıldı.

Mustafa Kemal, I. Dünya Savaşı öncesinde ve savaş süresince, hatta savaşın en zorlu zamanlarında, Osmanlı Devleti'nin aleyhine olabilecek kararlar ve uygulamalara

karşı çıkmış, fikirlerini devleti ve Türk Milleti adına korkmadan cesurca ifade etmiştir. Bu dönemde birçok yerde görev almış, devletinin gönderdiği her cephede kahramanca savaşmış, ülkenin içinde bulunduğu kötü durumdan kurtulması için elinden gelen herşeyi yapmıştır. Bu tarihten sonraysa asıl mücadelesi başlayacak, tarihin akışını değiştirecek olaylara ve büyük başarılara imza atacaktır.

Atatürk Milli Birliği Kuruyor

Mustafa Kemal Paşa, Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından bir gün sonra Yıldırım Ordular Grubu Komutanlığına getirilmesinin ardından, 7 Kasım 1918'de bu komutanlığın kaldırılmasıyla 13 Kasım 1918'de İstanbul'a geri döndü. O günlerde Ateşkes şartları gereğince ordumuz dağıtılmış, silah ve cephanesi elinden alınmıştı. Tarihin en büyük devletlerinden biri olan Osmanlı İmparatorluğu galip devletler tarafından paylaşılmaktaydı. Anadolu toprağı İngilizler, İtalyanlar, Fransızlar ve Yunanlılar tarafından işgal edilmişti. Çanakkale Savaşı'nda kahraman Türk Ordusu'nu geçemeyen düşman gemileri, Boğazlar'ı ve İstanbul'u işgal etmişlerdi. İstanbul Hükümeti tamamen İtilaf Devletleri'nin kontrolü altına girmişti. İtilaf Devletleri subay ve ajanları, Anadolu'nun hemen her yerinde azınlıkları kışkırtıyorlardı. Kısacası, I. Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı topraklarında eşine daha önce rastlanmamış bir karışıklık hüküm sürüyordu.

Ülkenin içine düştüğü olumsuz şartlar, aslında Mustafa Kemal Paşa'nın daha önceden tahmin ettiği gelişmelerdi. Büyük Önder, 5 Kasım 1918'de orduların terhis edilmesi hakkında, Sadrazam Ahmet İzzet Paşa'ya bir uyarı mahiyetindeki şu telgrafı çekmişti:

"Ciddi olarak arz ederim ki, gereken tedbirleri almadıkça orduyu terhis etmeyiniz! Şayet orduları terhis edecek ve İngilizlerin her dediğine boyun eğecek olursak düşman ihtiraslarının önüne geçmeye imkan kalmayacaktır."1

Bu telgraf Mustafa Kemal'in kişiliğinde ümitsizliğe asla yer olmadığının da bir kanıtıdır. Vatanın düşmanlar tarafından tamamen işgal altında olduğu zor şartlar içinde dahi O, inancını kaybetmemiş, kurtuluş çareleri aramaya başlamıştı. Fakat aynı kararlılığı İstanbul Hükümeti gösteremiyordu.

Dönemin Osmanlı Hükümeti düşmana karşı ne kadar teslimiyetçi ise, halk da o kadar tepkili idi. Yüzyıllardır Türklere vatan olmuş Osmanlı topraklarını işgale yeltenenler karşılarında mahalli kuvvetleri buluyorlardı. Taraflar arasında kanlı çarpışmalar cereyan ediyordu. Trakya ve Anadolu'nun her bölgesinde kurulan teşkilatların başlıca amacı, Türk topraklarını düşmanlar ve işgalcilerden temizlemekti. Bunlar Müdafaa-i Hukuk, Muhafaza-i Hukuk, Redd-i İlhak gibi isimler altında toplanmışlardı. Ancak milli teşkilatların birlik ve beraberlik içinde değil, dağınık kuvvetler şeklinde hareket etmeleri, Milli Mücadele'de arzu edilen nihai başarıyı getirmiyordu.

Bu hareketlerin yanı sıra özellikle İstanbul'da kurtuluşu İngiliz, Fransız veya Amerikan mandası altında arayan, büyük devletlerin himayesinden medet uman, İngiliz Muhipleri Cemiyeti, Wilson Prensipleri Cemiyeti, Türk-Fransız Muhipleri Cemiyeti, Cemiyet-i Akvam, Müzaheret Cemiyeti gibi birtakım teşkilatlar türemişti.

Adı geçen cemiyetlere mensup pek çok insan Anadolu'dan doğacak milli bir harekete inanmıyordu.

Büyük Önder Mustafa Kemal ise, ülkenin içinde bulunduğu karmakarışık durumdan tek bir çıkış yolu olduğuna inanıyordu: Milli egemenlik esası üzerine kurulmuş tam bağımsız yepyeni bir Türk Devleti. Nitekim Atatürk'e göre önemli olan: "Türk Milleti'nin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıydı. Ne kadar zengin ve refah içinde olursa olsun, istiklalden mahrum bir millet, medeni insanlık karşısında uşak olmak mevkiinden yüksek bir muameleye layık görülemezdi. Yabancı bir milletin himaye ve efendiliğini kabul etmek, insanlık vasıflarından yoksunluğu, acizlik ve miskinliği itiraftan başka bir şey değildi. Halbuki Türk'ün haysiyet ve gururu çok yüksek ve büyüktü. Böyle bir millet esir yaşamaktansa mahvolsun daha iyiydi."2 Bundan böyle gerçek kurtuluşu isteyen Milli Mücadele'nin parolası şu olacaktı: "Ya istiklal ya ölüm!"

Gerçekten de yıkılmış bir imparatorluğun enkazından milli ve bağımsız bir devlet inşa etmek için başka bir çözüm yolu yoktu. Atatürk'ün düşüncesi, başarısızlığa uğramakla öteki kararlara boyun eğmek arasında fark olmadığıydı. Dahası, Hükümet ve İstanbul basını Ateşkes Antlaşması'nı överken, Mustafa Kemal dönemin Genelkurmay Başkanlığına bir rapor gönderdi. Raporda Büyük Osmanlı Devleti'nin, bu antlaşma ile kendini hiçbir koşula bağlı olmaksızın düşmanlarına teslim etmeyi kabul ettiğini, dahası ülkeyi ele geçirmesi için yardım ettiğini söylüyordu.

Düşmanlar tarafından ölmeye mahkum bir hasta olarak görülen memleketin kurtuluşu için artık Anadolu'ya geçerek Milli Mücadele bayrağını açmak bir zorunluluk haline gelmişti. İşte bu sıralarda, Hükümet Mustafa Kemal'in beklenmedik bir hareket yapmasından korkuyor ve Ona şüpheyle bakıyordu. Atatürk'ü İstanbul'dan uzaklaştırmak amacıyla, kendisine 9. Ordu Müfettişliği teklif edildi. Mustafa Kemal Paşa, kendisine geniş imkanlar tanıyan bu görevi hemen kabul etti. Çünkü bu yetki ile Sivas'ta bulunan 3. Kolordu, Erzurum'daki 15. Kolordu'yu ve diğer bazı askeri birlikleri kontrolü altına alabilecekti. Atama kararnamesi Takvim-i Vakayi'de yayımlandı.

Bu görev ve yetkileri alan Mustafa Kemal şu sözleri söylüyordu:

"Talih bana öyle uygun şartlar hazırlamıştı ki, kendimi onların kucağında hissettiğim zaman ne kadar mutluluk duydum tarif edemem. Nezaretten çıkarken, heyecanımdan dudaklarımı ısırdığımı hatırlıyorum. Kafes açılmış, önünde geniş bir alem, kanatlarını çırparak uçmağa hazırlanan bir kuş gibiydim."3

Osmanlı Hükümeti Mustafa Kemal'i Ordu Müfettişi olarak buraya gönderirken, kendisinden, Anadolu halkının Ateşkes koşullarına uymasının sağlamasını istemişti. Çünkü bu bölgede Mavri Mira Cemiyeti adında, Pontus Rum Devleti kurma idealinde olan bir grup Türklere baskı yapıyor, onları bu bölgeden çıkarmaya çalışıyordu. Türk halkı da bunlara karşı üstün bir mücadele sergiliyordu. Aslında sadece Karadeniz Bölgesi'nde değil, ülkenin işgal altındaki her yerinde bir karşı koyma hareketi başlamıştı. Özellikle Yunanlıların İzmir'i işgali bu hareketlerin bir çığ gibi büyümesini sağladı.

Mustafa Kemal Paşa'nın düşünceleri ise, Hükümet'in görüşleri ile taban tabana zıttı. İstanbul'dan ayrılmadan önce gerçek niyetini bazı arkadaşlarına şu sözlerle ifade etti: "Düşman süngüsü altında milli birlik olamaz. Ancak hür vatan topraklarında memleketin istiklali ve milletin hürriyeti için çalışılabilir. Bu gayeyi tahakkuk ettirmek üzere Anadolu'ya gidiyorum." Sonunda Mustafa Kemal Paşa Kurtuluş Savaşı için ilk ve en önemli adımı atarak 16 Mayıs 1919 günü Bandırma vapuru ile İstanbul'dan ayrıldı. 19 Mayıs 1919'da Samsun'a ayak bastı ve üzerinde taşıdığı sıfatın avantajı ile kurtuluş planını gerçekleştirmek için hemen harekete geçti. Anadolu'nun çeşitli yerlerine telgraflar çekiyor, mitingler ve gösteriler düzenliyordu. 21 Mayıs 1919'da Kazım Karabekir'e çektiği telgrafta şöyle diyordu:

"Umumî durumumuzun aldığı vahim şekilden pek müteessirim. Millet ve memlekete borçlu olduğum en son vicdani vazifeyi yakından müşterek çalışma ile en iyi şekilde yerine getirmek mümkün olacağı kanaati ile bu son memuriyeti kabul ettim."

Mustafa Kemal'in Samsun'a vardıktan sonraki birkaç gün içinde İstanbul'a gönderdiği telgraf ve raporlar, Hükümet ve işgalci İtilaf Devletleri görevlileri tarafından hoş karşılanmadı. Zira bunlar, onun milli iradeye dayanarak birliği yeniden sağlamak için faaliyet göstereceğinin ilk işaretleriydi. Milli Mücadele'nin ancak Atatürk gibi bir lider sayesinde başarıya ulaşabileceği de bir gerçekti. İstanbul'a ulaşan raporlardaki ifadeler, o sırada 38 yaşında bir general olan Mustafa Kemal'in siyaset bilimine ilişkin engin bilgilerini de ortaya koymaktaydı.

Ülkenin her yanında olduğu gibi İstanbul'da da mitingler düzenlenmeye başlanmıştı. İşgali protesto amacıyla okullar, mağazalar ve bazı kuruluşlar üç gün süreyle kapatılmıştı. Tüm bu gelişmeler üzerine İstanbul'daki Hükümet Mustafa Kemal'i geri çağırdı.

Amasya Genelgesi

Ne var ki, Milli Mücadele Atatürk'ün önderliğinde artık başlamıştı; İstanbul Hükümeti ve işgalci devletlerin bu şanlı direnişi durdurmaları ise mümkün değildi. Türk Milleti tarihe yön verecek yeni bir girişimi başlatmıştı bir kere. Mustafa Kemal Hükümet'in yanlış çağrısına uymayı reddetti ve 22 Haziran'da Amasya'da, milli bağımsızlık hareketini yaymak, Erzurum ve Sivas'ta kongreler toplamak amacıyla bir genelge hazırladı. Amasya Tamimi olarak bilinen bu genelge ile kendisinin önderliğinde başlatılan Kurtuluş Hareketi'nin ana hatları belirlenmiş oldu:

1.Vatanın bütünlüğü, milletin istiklâli tehlikededir.

2.İstanbul Hükümeti, üzerine aldığı sorumluluğu yerine getirememektedir. Bu hal, milletimizi âdeta yok olmuş göstermektedir.

3.Milletin istiklâlini, yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.

4.Milletin içinde bulunduğu bu duruma göre harekete geçmek ve haklarını yüksek sesle cihana işittirmek için her türlü tesir ve denetimden uzak milli bir heyetin varlığı zaruridir.

5.Anadolu'nun her bakımdan emniyetli yeri olan Sivas'ta bir kongre toplanacaktır.

6.Bunun için her ilden milletin güvenini kazanmış üç temsilcinin mümkün olduğu kadar çabuk yetişmek üzere yola çıkarılması gerekmektedir. Bu temsilciler, Müdafaa-i Hukuk, Redd-i İlhak cemiyetleri ve belediyeler tarafından seçilecektir.

7.Her ihtimale karşı, bu meselenin bir milli sır halinde tutulması ve temsilcilerin, lüzum görülen yerlerde, seyahatlerini kendilerini tanıtmadan yapmaları lazımdır.

8.Doğu illeri için, 10 Temmuz'da Erzurum'da bir kongre toplanacaktır. Bu tarihe kadar diğer illerin temsilcileri de Sivas'a gelebilirlerse; Erzurum Kongresi'nin üyeleri, Sivas Genel Kongresi'ne katılmak üzere hareket edecektir.

Erzurum Kongresi

Mustafa Kemal Paşa Amasya'dan sonra Sivas'ta bir gün kaldı ve burada yapılacak olan kongrenin çalışmalarını gözden geçirdi. 3 Temmuz 1919 günü Erzurum'a ulaştı ve şehirde halkın büyük desteğini arkasına alarak çalışmalarına başladı. Bu sırada Dahiliye Nazırı (İç İşleri Bakanı), Mustafa Kemal Paşa'nın görevden alındığını ve kendisiyle hiçbir resmi görüşmenin yapılmayacağını duyurmuştu. O da 8-9 Temmuz 1919'da "sine-i millette bir ferd-i mücahit olarak çalışmak üzere" görevinden istifa etti. Artık sorumluluk sahibi bir vatandaş olarak görev yapacaktı. Ancak sahip olduğu maddi imkanlar çok yetersizdi. Öyle ki, istifa ettiği zaman yanında giyecek sivil elbisesi bile yoktu. Üniformasını çıkardığı gün giydiği elbiseyi Erzurum Valisi Münir Bey'den, başına taktığı fesi ise Müfit Bey'den almıştı. Erzurumlular kendisine asla unutmayacağı bir sevgi gösterdiler ve onu Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-u Milliye Cemiyeti Erzurum Şubesi Başkanı ilan ettiler.

Erzurum Kongresi, 23 Temmuz 1919'da 62 delegenin katılımıyla toplandı ve 14 gün boyunca faaliyetlerini sürdürdü. Yapılan oylama sonucunda Mustafa Kemal başkan seçildi. Kongre yerinin özellikle Erzurum olarak belirlenmesi bilinçli bir tercihti. Çünkü Doğu Anadolu'nun tamamını kapsayan bir "Ermenistan" kurulmaya çalışılıyordu. Elbette Türk halkı böyle bir oluşuma asla göz yumamazdı. İşte hem kabul edilemez bu girişime hem de Türk topraklarının işgaline karşı birlik ve beraberlik içinde mücadele yürütmek için Erzurum önemli bir merkezdi.

İstanbul Hükümeti'nin kesinlikle karşı çıkmasına, dahası kongreyi engellemek için bazı valilere baskı yapmasına rağmen toplanan Erzurum Kongresi'nde şu kararlar alınmıştı:

1.Milli sınırlar içinde vatan bölünmez bir bütündür; parçalanamaz.

2.Her türlü yabancı işgal ve müdahalesine karşı millet top yekün kendisini savunacak ve direnecektir.

3.Vatanı korumayı ve istiklali elde etmeyi İstanbul Hükümeti sağlayamadığı takdirde, bu gayeyi gerçekleştirmek için geçici bir hükümet kurulacaktır. Bu hükümet üyeleri Milli Kongrece seçilecektir. Kongre toplanmamışsa, bu seçimi Temsil Heyeti yapacaktır.

4.Kuva-yı Milliye'yi tek kuvvet tanımak ve milli iradeyi hakim kılmak temel esastır.

5.Hıristiyan azınlıklara siyasi hakimiyet ve sosyal dengemizi bozacak ayrıcalıklar verilemez.

6.Manda ve himaye kabul edilemez.

7.Milli Meclis'in derhal toplanmasını ve hükümet işlerinin Meclis tarafından kontrol edilmesini sağlamak için çalışılacaktır.

8.Milli irade padişahı ve halifeyi kurtaracaktır.

Yukarıdaki maddelerin anlamı şudur: Erzurum Kongresi, memleketin bütününü ilgilendiren tarihi kararlarıyla bölgesel bir kongre olmaktan çıkmış, kendisinden sonra gelişecek tüm olayları büyük ölçüde etkilemiş bir oluşumdur. Daha sonra yapılan Sivas Kongresi kararları, Erzurum Kongresi kararlarına dayandırılmış, Misak-ı Milli'nin temelinde Erzurum Kongresi kararları yer almıştır. Dahası, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin toplanış ve açılış gerekçesi Erzurum Kongresi kararlarından kaynaklanmaktadır. Yine Mudanya ve Lozan Antlaşmaları'nın bağımsızlığı savunan maddelerinin dayanağı Erzurum Kongresi'dir. Tüm bunların yanı sıra Atatürk inkılâplarının tohumları da Erzurum Kongresi'nde atılmıştır.

Atatürk 24 Nisan 1920'de TBMM'deki konuşmasında Kongre kararlarından bahsetmiş ve şunu özellikle belirtmiştir:

"Erzurum Kongresi'nin milliyet esasından birisi, işbu hududu milli dahilindeki idarenin hakimiyeti milliye esasına müstenit olmasıdır."

Erzurum Kongresi, 7 Ağustos 1919 günü 9 kişilik bir Temsil Heyeti seçerek çalışmalarına son verdi; bu heyeti ve başkanını büyük bir görev bekliyordu.

Sivas Kongresi

İşgal kuvvetlerinin tüm ülkede hızla ilerlediği ve Türk Milleti'nin büyük haksızlıklara maruz kaldığı bir dönemde, Mustafa Kemal Paşa Erzurum'dan Sivas'a geldi ve 4 Eylül 1919'da Kongre'yi bu şehirde başlattı. Erzurum gibi Sivas da özellikle seçilen bir şehirdi. Zira Sivas hem işgal edilmemiş durumdaydı hem de ulaşım açısından nispeten uygun bir konumdaydı. Ayrıca Mustafa Kemal, Sivas'ın kolaylıkla işgal edilemeyeceğini düşünüyordu ve bu öngörüsünde de haklı çıktı.

Sivas Kongresi çok büyük zorluklar altında toplanmıştır. İstanbul'daki yönetim Mustafa Kemal hakkında tutuklama emri çıkarmış, delege seçimlerini ve seçilen delegelerin kongreye katılımlarını engellemek için her yola başvurmuştur. İngiliz ve Fransızlar ise, Sivas'ı işgal etme tehditleri savurmuşlardır. Ancak tüm bu girişimler Mustafa Kemal'in azmi, hedefe yönelik kararlılığı ve isabetli uygulamaları sayesinde sonuçsuz kalmıştır. Dolayısıyla Sivas Kongresi Batı, Orta ve Doğu Anadolu'dan gelen temsilcilerin katılımıyla toplanmıştır.

Mustafa Kemal'in başkanlığını yaptığı Sivas Kongresi kararları şu şekilde özetlenebilir:

1.Milli sınırları içinde vatan bölünmez bir bütündür; parçalanamaz.

2.Her türlü yabancı işgal ve müdahalesine karşı millet top yekün kendisini savunacak ve direnecektir.

3.İstanbul Hükümeti, harici bir baskı karşısında memleketimizin herhangi bir parçasını terk mecburiyetinde kalırsa, vatanın bağımsızlığını ve bütünlüğünü temin edecek her türlü tedbir ve karar alınmıştır.

4.Kuvayı Milliye'yi tek kuvvet tanımak ve milli iradeyi hakim kılmak temel esastır.

5.Manda ve himaye kabul olunamaz.

6.Milli iradeyi temsil etmek üzere, Meclis-i Mebusan'ın derhal toplanması mecburidir.

7.Aynı gaye ile, milli vicdandan doğan cemiyetler, "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" adı altında genel bir teşkilat olarak birleştirilmiştir.

8.Genel teşkilatı idare ve alınan kararları yürütmek için kongre tarafından Temsil Heyeti seçilmiştir.

Sivas Kongre Heyeti tarafından alınan kararlar Damat Ferit Paşa Hükümeti'ne, İtilaf Devletleri Temsilcileri'ne ve Türk Milleti'ne duyuruldu. Bu durum toplumun her kesiminde büyük yankı uyandırdı. Bundan böyle tüm Türkler tek bir vücut halinde işgalcilere ve düşmanlara karşı koyacaktı.

Mustafa Kemal, İstanbul Hükümeti'nin talebi üzerine 20-22 Ekim 1919 tarihlerinde Amasya'da hükümet temsilcileriyle görüştü. Bu görüşmelerin sonucunda Mustafa Kemal'in amacı gerçekleşmiş, bir millet meclisinin toplanmasına karar verilmişti. Mustafa Kemal, İstanbul'da toplanacak bir meclisin işgal kuvvetleri tarafından mutlaka bir tuzağa uğrayacağını düşünmesine ve Anadolu'da toplanmasını istemesine rağmen, Meclis 12 Ocak 1920'de İstanbul'da toplandı. Birçok milletvekili Mustafa Kemal Paşa'ya söz vermelerine rağmen, Milli Mücadele'den yana bir grup oluşturamadılar. Atatürk bu durumdan şöyle bahsetmiştir:

"Bu grubu kurmayı vicdan borcu, millet borcu bilmek durum ve kabiliyetinde bulunan efendiler inançsız idiler!.. Korkak idiler!.. Cahil idiler!.. İnançsız idiler, çünkü milli davanın ciddiliğine ve kesinliğine ve bu davanın dayanağı olan Milli teşkilatın sağlamlığına inanmıyorlardı. Korkak idiler, çünkü tek kurtuluş dayanağının millet olduğunu ve olacağını takdir edemiyorlardı. Padişah'a dalkavukluk ederek, yabancılara hoş görünerek, yumuşak ve nazik davranarak büyük gayelerin gerçekleştirilebileceği gafletini gösteriyorlardı."6

Bu meclisin kayda değer tek faaliyeti, Erzurum ve Sivas Kongreleri'nin esaslarını Misak-ı Milli olarak kabul etmek olmuştur.

Kurtuluş Savaşı ve Atatürk

Mustafa Kemal, Temsil Heyeti üyeleriyle birlikte 27 Aralık 1919'da Ankara'ya geçti ve Milli Mücadele'yi buradan yönetmeye başladı. Bu sırada Anadolu'daki direniş tüm hızıyla devam ediyordu. Sivil halk kahramanca vatan toprakları için mücadele ediyordu. Yurdun her yanında cepheler açılmıştı; Yunan işgaline karşı Ege Cephesi, Fransız işgaline karşı Güney Cephesi, Ermeni işgaline karşı Kuzeydoğu Cephesi açılmış durumdaydı.

Mustafa Kemal 16 Mart 1920'de İstanbul'un tamamen işgalinden sonra, Ankara'da bir meclis toplamak için yeni temsilcilerin seçilmesini istedi. Böylece tüm ülkeden gelen halkın temsilcileriyle 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldı. Mustafa Kemal, milleti temsil etmesi için 110 delegenin oybirliği ile başkan seçildi. Böylece temelleri atılan yeni Türk Devleti'nin de lideri belli oluyordu. Yine Türk Milletinin ölüm-kalım savaşının, varoluş-yokoluş mücadelesinin, yani Kurtuluş

Savaşı'nın lideri seçiliyordu. Kurtarılmayı bekleyen vatan için mevcut son derece kısıtlı imkanlar ancak Mustafa Kemal gibi bir önderin sorumluluğuna verilebilirdi.

Bu gelişmeler karşısında İstanbul Hükümeti boş durmuyor; Milli Mücadele'yi engellemek daha doğrusu ortadan kaldırmak için her yola başvuruyordu. Bu amaçla başta Mustafa Kemal olmak üzere Milli Mücadele'ye katılanları idama mahkum etti. Bu sırada düşman işgali olanca hızıyla devam ediyor, Anadolu'da çıkan iç isyanlar düşmanla göğüs göğüse çarpışan mahalli kuvvetler ve gönüllülerin işini daha da zorlaştırıyordu. Tüm zorluklara ve yetersizliklere rağmen Türk Milleti çeşitli cephelerde savaşıyor, önemli başarılara imza atıyordu. Bunlardan biri Doğu Cephesi'ydi. 15. Kolordu Komutanı Kazım Karabekir komutasındaki kuvvetlerimiz, Ermenilere karşı mücadele vererek 29 Eylül 1920'de Sarıkamış'ı, 30 Ekim 1920'de Kars'ı işgalden kurtardılar. Türklerin tarihe geçen savunması karşısında çaresiz kalan Ermeniler barış istediler; 2-3 Aralık 1920'de Gümrü Antlaşması imzalandı ve böylece Türkiye ile Ermenistan Cumhuriyeti arasındaki savaş durumuna son verildi. 18 maddeden oluşan bu antlaşma ile Türkiye-Ermenistan sınırı belirlendi ve iki ülke arasındaki sorunlar çözüme bağlandı.

Güney Cephesi'nde Fransızlar ve onlara destek veren Ermenilerle cesurca savaşan Kuvayı Milliye birlikleri, işgalcileri 12 Şubat 1920'de Maraş'tan, 11 Nisan'da ise Urfa'dan kovmayı başardılar. 21 Ekim 1921'de yapılan Ankara Antlaşması ile işgal altındaki Adana, Mersin, Gaziantep gibi şehirlerimiz özgürlüğüne kavuştular. Ayrıca Hatay için özel bir idare kurularak resmi dilinin Türkçe olmasına izin verilecekti. Böylece Fransa Misak-ı Milli'yi resmen tanımış oluyordu.

1920 yılının yaz aylarında yeni kurulmuş olan Hükümet Ankara'da iş başındaydı. İşte bu sırada Türk Ordusu'nun elinde oldukça yetersiz silah, cephane, araç ve gereç olmasını fırsat bilen Yunanlılar, 22 Haziran 1920'de elinden gelen herşeyi yapan Kuvayı Milliye'yi aştılar; 8 Temmuz'da Bursa'yı, 29 Ağustos'da ise Uşak'ı ele geçirdiler. Yine bu dönemde İstanbul Hükümeti İtilaf Devletleri'yle Sevr Antlaşması'nı imzaladı. Böylece Babıali'deki Hükümet Türk Milleti'nin yok oluşu anlamına gelen bir kararın altına imza atarak tarihi bir hata yaptı.

Yunanlılar Batı'da hızla ilerliyor ve buna karşı bölge kuvvetleri yetersiz kalıyordu. Bu duruma artık bir son verilmeliydi. Mustafa Kemal hemen harekete geçti ve cephe komutanları Fevzi Çakmak ve İsmet İnönü ile biraraya gelerek onlara bulduğu çözüm yolunu iletti. Bu çözüm ise dağınık ve disiplinsiz hareket eden gönüllülerin birleştirilerek düzenli bir ordunun kurulmasıydı.

Kadın, çocuk, genç, ihtiyar demeden oluşturulan milli ordunun çatısı altında toplanmayı reddeden bazı gruplar da olmuştu. Bunlardan biri önceleri bazı başarılar kazanan, ama sonra kendi başına hareket eden Çerkez Ethem ve kardeşleriydi. Onların yaptığı, milli hükümete karşı bir isyan niteliği taşıyordu. Bu yüzden söz konusu durumun ortadan kalkması için, 29 Aralık 1920'de Batı Cephesi Komutanı İsmet Bey ile Güney Cephesi Komutanı Refet Bey harekete geçtiler. Türk kuvvetlerinin ısrarlı takibi üzerine Çerkez Ethem ve yandaşları önce Gediz'e, daha sonra Simav'a çekilmek zorunda kaldılar. Bu kovalamaca lehimize gibi görünse bile aslında durum aleyhimize dönebilirdi. Çünkü Türk askerinin cepheden uzaklaştığını fark eden

Yunanlılar, doğan fırsattan faydalanmayı düşünmüş ve 6 Ocak 1921 günü Bursa ve Uşak'tan harekete geçmişlerdi. Böylece Türk birliklerini ani bir baskınla aşmayı, Eskişehir ve Afyon'u alarak Ankara'ya ulaşmayı hedefliyorlardı.

Kısacası, hem asiler hem de işgalci Yunan kuvvetlerine karşı mücadele veriyor, Kurtuluş Savaşımızın en zorlu dönemini yaşıyorduk. Aynı günlerde Mustafa Kemal, TBMM'de şu sözlerle başarıya olan inancını dile getiriyordu: "Efendiler! Dahilde ve hariçteki düşmanlarımız ister çok, ister az olsun, faaliyetlerinin genişliği ne olursa olsun, kesin başarı, son başarı meşru bir amaç izleyenlerde olacaktır."

Birinci ve İkinci İnönü Savaşları

Başgösteren tehlike üzerine, Albay İsmet Bey ve arkadaşları, hemen Çerkez Ethem'i bırakarak orduyu İnönü ve Dumlupınar'a sevk etmeye karar verdiler. Fakat bir sorun vardı; Gediz ve Kütahya yöreleri ile İnönü arasındaki 3 günlük yol daha kısa sürede aşılmalıydı. Çünkü Yunanlılar, bizden daha önce İnönü'ye ulaşırlarsa fazla güçlük çekmeden Eskişehir'e varacaklardı. Dönemin zor şartları içinde İnönü'ye doğru yolculuk başladı. Bu arada ordunun gücünü arttırmak için, Ankara'da yeni kurulan 4. Tümen de cepheye çağrıldı.

Bu sırada Yunanlılar da boş durmamış, 8 Ocak 1921 günü Çivril ve Pazarcık'ı, 9 Ocak sabahı da Bilecik ve Bozüyük'ü ele geçirmişlerdi. Aynı gün öğleden sonra Yunanlılar Bozüyük istikametinden saldırıya geçtiler; böylece çok şiddetli bir savaş başladı. Türk askeri Yunanlıların tüm girişimlerine olağanüstü karşı koyuyor, düşmanın ilerlemesine fırsat vermiyordu. Böylesine bir karşı koyuş Yunanlıların hiç beklemediği bir hareketti. 10 Ocak'ta savaşa bizzat katılan ve bu savaştaki başarısından ötürü soyadını bu savaştan alan Albay İsmet Bey ve askerlerimiz, vatanın kurtulması uğruna canlarını ortaya koymaktan çekinmiyorlardı. Bu azmin karşısında daha fazla duramayan Yunanlılar ikinci günün sonunda geri çekilmeye karar verdiler. 11 Ocak sabahı Bursa'ya doğru çekilme hareketi başlamış oldu. Mustafa Kemal 11 Ocak 1921'de bir telgraf çekerek Batı Cephesi'nin tüm subay ve erlerini tebrik etti; kazanılan başarının kesin zafer için "hayırlı bir başlangıç olmasını Allah'tan diledi".

Kazanılan bu zafer Milli Mücadele'nin dönüm noktasını teşkil etmiştir. Ayrıca daha sonra kazanılacak olan zaferlerin öncüsü olmuş, canını dişine takan Türk halkının şevk ve heyecanını, kurtuluş umudunu artırmıştır. Sıranın kendisine geldiğini anlayan Çerkez Ethem, ileri harekata geçen Türk kuvvetlerinin karşısında dayanamayarak Yunanlılara sığınmıştır. Böylece bölgedeki iç isyan da başarıyla bastırılmış ve tam bir birlik sağlanmıştır. Tüm dünya ordumuzun gücüne şahit olmuştur.

Birinci İnönü, askeri bir zaferle birlikte siyasi bir zaferi de getirmiştir: Yabancı devletlere artık, Milli Hükümetin göz ardı edilmemesi gereken bir oluşum olduğunu göstermiştir. Nitekim İtilaf Devletleri bu zaferin getirdiği askeri ve siyasi gelişmeler karşısında, 1921'in Şubat ayındaki Londra Konferansı'na hem İstanbul hem de Ankara Hükümetini davet etmiştir. Böylece, bir anlamda Ankara hükümeti büyük devletler tarafından resmen tanınmıştır. Konferansın hemen ardından 16 Mart 1921'de Rusya

ile Moskova Antlaşması imzalanmıştır. Bu ise, TBMM'nin devletlerarası alanda söz sahibi olduğunu bir kere daha kanıtlamıştır.

Yunanlılar, kaybettikleri mevzileri ve itibarı geri kazanma ümidiyle, 23 Mart'ta aynı cephelerden tekrar taarruza geçtiler. Ancak ilk savaşta olduğu gibi, İnönü'deki mevzileri geçemediler ve Türk kuvvetlerinin karşı taarruzu karşısında 31 Mart 1921'de geri çekilmeye başladılar. Yunanlıların 1 Nisan'da ağır kayıplar vererek savaş alanını terk etmeleriyle, tarihe İkinci İnönü Zaferi olarak geçen bir başarı daha kazanıldı.

Başkomutan Mustafa Kemal

Zafer inancıyla cepheden cepheye koşan Türk askerleri, kısa bir süre sonra toplanarak harekete geçen Yunanlılarla tekrar karşı karşıya geldiler. Temmuz ayının başlarında, Batı Cephesi'nin çeşitli yerlerinde geçen şiddetli çarpışmalar sırasında Türk Ordusu zorlanmaya başlamıştı. Zira Yunanlılar asker sayısı, silah ve cephane gücü açısından Türklere kıyasla çok üstün konumdaydılar. Bu avantajlarını iyi değerlendirerek bazı bölgeleri ele geçirdiler. Afyon, Eskişehir, Kütahya ve Bilecik düşmanlarca işgal edildi.

Bu olumsuz gelişmeler üzerine Ankara'da bulunan Mustafa Kemal, derhal Karacahisar'daki Batı Cephesi Karargahı'na geldi. Türk Ordusu'na göre imkanları çok geniş olan Yunanlılara karşı farklı bir strateji geliştirmeyi uygun gördü ve bunu İsmet Paşa'ya bildirdi. Atatürk'e göre, "Orduyu, Eskişehir'in kuzey ve güneyinde topladıktan sonra, düşman ordusuyla araya bir mesafe koymak lazımdır ki, orduyu derleyip toparlamak ve güçlendirmek mümkün olabilsin. Bunun için Sakarya'nın doğusuna kadar çekilmek yerindedir!" Böylece Türk kuvvetleri Sakarya'nın doğusuna kadar çekildiler.

Gerçekten de bu, verilebilecek en doğru karardı. Çünkü sayısı azalan kuvvetlerimizin kendilerinden oldukça avantajlı durumdaki Yunan Ordusu'na karşı dayanabilmesi uzun sürmeyecekti, ki bu büyük kayıplara neden olabilirdi. Kütahya-Eskişehir Savaşları olarak bilinen geri çekilme ve mücadelede yaklaşık kırk bin şehit verildi; büyük miktarda askeri malzeme ve mühimmat kaybedildi.

Gelişen tehlikeli durum karşısında bazı tedbirler almak gerekiyordu. Örneğin Hükümet Merkezi'nin Ankara'dan Kayseri'ye taşınması düşünülmüştü. Ama Türk'ün yüksek onur ve seciyesi beklenen cevabı verdi: "Biz buraya kaçmaya mı geldik, yoksa düşmanla dövüşmeye mi?" Sonuç olarak, milletin temsilcileri kanlarının son damlasına kadar savaşma ve sonuna kadar mücadele etme gerekliliğini savundular; Ankara'nın savunulması için yapılması gereken çalışmaların hızlandırılmasına karar verdiler.

Mustafa Kemal zafere dair inancını hiçbir zaman kaybetmemiş, her zaman şerefli bir geçmişe sahip olan Türk halkını bu konuda yüreklendirmişti. Dahası ordumuzun belirlediği noktada düşmanın yok edilmesi için geri çekilme hareketinin gerekçesini her fırsatta dile getirmişti. Fakat bazı kesimler geri çekilmeyi yenilgi olarak kabul edip, Ordumuzun, Meclis'in ve halkın kayıpta olduğunu söylüyorlardı. Bunun sonucunda ülkede bir tedirginlik başgösterince Mustafa Kemal yeni bir girişimde daha bulundu ve ordunun başına geçti. 5 Ağustos 1921'de çıkarılan bir kanunla kendisine

Başkomutanlık görevi verildi. Mustafa Kemal Paşa aynı gün Meclis kürsüsünden şu açıklamayı yaptı:

"Efendiler! Zavallı milletimizi esir etmek isteyen düşmanları, Allah'ın yardımıyla behemehal mağlup edeceğimize dair olan emniyet ve itimadım bir dakika olsun sarsılmamıştır. Bu dakikada bu kesin inancımı yüksek heyetinize karşı, bütün millete karşı ve bütün aleme karşı ilan ederim."

Başkomutan aynı gün ordu ve millete de bir bildiri yayımladı. Bu bildiride ise şu cümleler yer alıyordu:

"... Bana bu vazifeyi tevdi etmiş olan Meclis ve bu Meclis'te beliren milletin kesin iradesi, hareket tarzımın mihrakını teşkil edecektir. Hiçbir sebep ve suretle değiştirilmesine imkan olmayan bu kesin irade, her ne olursa olsun düşman ordusunu imha etmek ve bütün Yunanistan'ın silâhlı kuvvetlerinden oluşan bu orduyu, anayurdumuzun mukaddes ocağında boğarak kurtuluşa ve bağımsızlığa kavuşmaktır."7

Böylece Mustafa Kemal tekrar askeri kimliğine kavuşmuş oluyordu. Ayrıca bu görevle Osmanlı'da bir ilki daha gerçekleştirmiş oldu. Çünkü o zamana kadar padişaha ait olan başkomutanlık görevi, milletin seçimiyle halktan birine verilmişti.

Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğinde tarihte eşine az rastlanır bir seferberlik başladı. Bu öyle bir seferberlikti ki, Türk Milleti ve Ordusu el ele vermiş, neyi varsa ortaya koyarak bir ölüm-kalım mücadelesine girişmişti.

Sakarya Meydan Savaşı

Mustafa Kemal'in Polatlı'daki karargaha ulaştığı 1921 Ağustosu'nun ortalarında, Yunanlılar, Sakarya'ya doğru harekete geçtiler; hedefleri Ankara'yı ele geçirmekti. Geçtikleri yerdeki birçok şehir ve kasabayı işgal ederek sonunda Sakarya'ya Türk Ordusu'nun karşısına gelmişlerdi. Bu savaşta, İngilizler tarafından her bakımdan desteklenen Yunanlılara karşı, ayağında çarık bile olmayan askerlerin, çağdaş silahlardan yoksun Türk Halkı'nın, sırtında bebeğini taşıyan kahraman Türk kadınlarının verdiği mücadele söz konusuydu.

23 Ağustos 1921'de Yunan Ordusu'nun taarruzu ile Sakarya Meydan Muharebesi başladı. Savaş çok çetin geçiyor, Türk askeri görülmemiş bir başarı sergiliyordu. Kimi zaman top sesleri Ankara'dan bile duyuluyor, buna karşılık düşman kuvvetleri ağır kayıplar verdirilerek durduruluyordu. Türk kuvvetleri her noktada inancını bir an olsun kaybetmeden azimle mevzilerini koruyor, ne pahasına olursa olsun düşmanın ilerlemesini engelliyorlardı. Başkomutan'ın bu savaştaki stratejisini yansıtan şu sözler oldukça manidardır:

"Hatt-ı müdafaa yoktur, sath-ı müdafaa vardır. O satıh bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı, vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça terk olunamaz. Onun için, küçük büyük her birlik bulunduğu mevziden atılabilir. Fakat küçük, büyük her birlik, ilk durabildiği noktada, tekrar düşmana karşı cephe teşkil edip muharebeye devam eder. Yanındaki birliğin çekilmek zorunda kaldığını gören birlikler, ona tabi olamaz. Bulunduğu mevzide sonuna kadar dayanmağa ve mukavemete mecburdur."

Mustafa Kemal'in bu ifadesini herkes düstur olarak benimsedi. Savaşın ilerlediği günlerde düşman kuvvetleri mevzilerinden uzaklaştılar. Mustafa Kemal Paşa'nın en başta istediği şey gerçekleşmiş, düşman kendi istediği yere doğru gelmeye başlamıştı. 10 Eylül 1921'de onun planı doğrultusunda Türkler karşı saldırıya geçtiler. Düşman kesin bir yenilgiyle karşı karşıya geldi ve bu taarruzla birlikte batıya doğru çekilmeye başladı. Elbette bu zaferde Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın mükemmel planlamasının yanında, savaşın her aşamasına bizzat katılmış olmasının payı da büyüktü.

Yunanlıların "Büyük Yunanistan", Türklerin ise "Vatan Ülküsü" için çarpıştığı savaş tam 22 gün devam ederek 13 Eylül 1921'de sona erdi. Düşman kuvvetleri büyük bir yenilgiye uğratıldılar. Milli Mücadele tarihi içinde bu başarının anlamı çok büyüktü. Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Mareşal rütbesi ve Gazi ünvanı ile onurlandırıldı. Yine askeri alanda kazanılan başarı beraberinde siyasi başarıyı da getirdi. Ekim ayında Fransızlarla Ankara Antlaşması, Kafkas Cumhuriyetleri ile Kars Antlaşması imzalandı. Böylece düşman birliklerinin elinde İstanbul ve Boğazlar ile Gemlik-Eskişehir-Afyon-Çivril-Nazilli genel hattının batısı ile Doğu Trakya kalmış oluyordu.

Büyük Taarruz

Bu ağır yenilgiden sonra Yunanlılar, Afyon-Eskişehir hattına kadar geri çekildiler ve savunmaya geçtiler. Sahip oldukları bu geniş hatta üç kolorduları vardı ve buradan çıkacak olurlarsa savaşı kaybettiklerini kabul etmek zorunda kalacaklardı. Ama buna pek ihtimal vermiyorlardı. Çünkü Türk Ordusu'nun zaten yetersiz olan kaynaklarının iyice tükenmesi, kış mevsiminin olumsuzlukları gibi nedenlerin Türkleri kaçınılmaz bir yenilgiye mahkum edeceğini düşünüyorlardı. Bunun tarihi bir yanılgı olduğunu anlamaları ise çok uzun sürmedi.

Yunanlıların zannının aksine, Başkomutan Mustafa Kemal taarruz hazırlıklarını hızlandırmıştı. Düşmanları Türk topraklarından tamamen söküp atacak nihai saldırıya ilişkin planını büyük bir gizlilikle uyguluyordu. Ancak taarruzun zamanı ve yöntemine dair hiç kimseye bilgi vermiyordu. Onun bu bekleyişi muhalefeti kızdırmaya başlamış, daha neyin beklendiği konusunda tartışmalara yol açmıştı. Oysa Büyük Komutan bu sırada tüm imkanları biraraya getirmek için çaba gösteriyordu. Sonunda 27 Temmuz gecesi Akşehir'e çağırdığı ordu komutanlarına planını açıkladı; 6 Ağustos 1922'de ise taarruza hazırlık emrini verdi.

Kalan imkanlar dahilinde bütün ülke seferber olmasına rağmen Yunanlılar her bakımdan üstündüler. Bir konu hariç; Türk'ün sahip olduğu yüksek manevi güç...

Büyük Taarruz topçularımızın ateşiyle 26 Ağustos 1922'de Kocatepe'den başladı ve kısa sürede Afyon-Konya demiryolu hattı boyunca başarıyla gelişti. Bu hattın güneyinden taarruz eden 1. Ordu'ya Nurettin Paşa, kuzeyinden saldıran 2. Ordu'ya ise Yakup Şevki Paşa komuta ediyordu. Süvari Kolordusu'nun başında Fahrettin (Altay) Paşa bulunuyordu. Genelkurmay Başkanı Fevzi (Çakmak) Paşa, Batı Cephesi Komutanı İsmet (İnönü) Paşa idi. Başkomutan Mustafa Kemal Paşa ise Büyük Taarruz'u, tartışmasız bir cesaret örneği sergileyerek ateş hattından yönetiyordu.

Yunan kuvvetleri son derece süratli gelişen Türk taarruzunu beklemiyorlardı; şaşkınlık içinde geri çekilmeye başladılar. 27 Ağustos 1922'de ordumuz Afyon'a girince Yunan Ordusu da Dumlupınar'a doğru çekilmeye başladı. Bunun üzerine hemen girişimde bulunun Türk kuvvetleri 30 Ağustos'ta Dumlupınar'da 200.000 askerden oluşan Yunan Ordusu'nu kuşatma altına aldılar. Düşmanların kayıpları büyük oldu. Aynı gece Kütahya da düşman işgalinden kurtarıldı.

Tüm bu gelişmelerin ardından düşman ile Türk kuvvetleri arasında amansız bir kovalamaca başladı. Başkomutan, 1 Eylül 1922'de şu emri veriyordu: "Ordular! İlk hedefiniz Akdenizdir, ileri!"

Bu emri alan Türk askeri, 1 Eylül'de Uşak'ı, 2 Eylül'de Eskişehir'i, 3 Eylül'de Nazilli, Simav, Salihli, Alaşehir ve Gördes'i, 6 Eylül'de Balıkesir ve Bilecik'i, 7 Eylül'de Aydın'ı, 8 Eylül'de de Manisa'yı kurtardılar. Bu sırada 1. Yunan Ordusu Komutanı General Trikopis ile 2. Yunan Ordusu Komutanı General Diyenis ve bazı yüksek rütbeli Yunan subayları esir düştüler. Türk kuvvetleri en sonunda 9 Eylül 1922'de İzmir'i düşman işgalinden kurtardılar ve kesin zafer sağlanmış oldu.

Bu zaferle düşmanın bütün ümitleri yıkılmış, Türk'ün yüksek manevi gücü ve zekası tüm dünya tarafından bir kere daha anlaşılmış oldu. Bu başarıyı körükleyen ise, Mustafa Kemal başta olmak üzere aziz Türk Milleti'nin "Kayıtsız şartsız bağımsız yeni bir Türk Devleti" isteği oldu.

Türk Milleti artık yeni bir döneme adım atıyordu. 11 Ekim 1922'de İtilaf Devletleri'yle Mudanya Mütarekesi imzalandı ve silahlar bırakıldı; Türk ve Yunan kuvvetleri arasındaki çarpışmalara son verildi. Yunanlılar Edirne ve Doğu Trakya'dan vazgeçtiler. İstanbul ve Boğazlar bazı şartlarla idaremize bırakıldı.

Lozan Barış Konferansı

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce alınan bir kararla 1 Kasım 1922'de saltanat ile hilafet birbirinden ayrıldı ve saltanat kaldırıldı. Bundan böyle, Atatürk'ün ifadesiyle, "Milletin saltanat ve hakimiyet makamı yalnız ve ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi olacaktı." Bu önemli gelişmenin ardından 20 Kasım 1922'de Lozan Konferansı toplandı. Lozan'da yapılan sadece bir barış antlaşması değildi; burada Türk Milleti ile dönemin büyük devletleri arasında geçmişten gelen anlaşmazlıklar da bir karara bağlanacaktı. Birkaç ay sürecek olan görüşmelere TBMM'yi temsilen İsmet Paşa katılıyordu. En sonunda 24 Temmuz 1923'te imzalanan, bir önsöz, beş bölüm ve 143 maddeden oluşan antlaşma ile bağımsız Türk Devleti'nin varlığı bütün dünyaca onaylanmış oldu.

Bu antlaşmada yeni sınırlarımız şöyle belirlenmiştir: Güneyde Ankara Antlaşması'nda belirlenen sınırlar kabul edilmiş; fakat Irak sınırı sorunu çözülemeyip, 9 ay sonraya bırakılmıştır. Batı sınırı olarak Meriç Nehri kabul edilmiş; Karaağaç ve çevresi, Ege Denizi'nde Bozcaada ve İmroz Türkiye'ye bırakılmıştır. Yunanlıların elinde kalan Anadolu kıyısına yakın adalar ise, askersiz hale getirilmiştir.

Azınlıkların himayesi konusundaki gelişmelere gelince, Türk tebaasından sayılan gayrimüslimlerin kanun ve hukuk düzeni önünde eşitliği sağlanmıştır. Böylece Patrikhanelerin eşitsizlik ve adaletsizliğe yol açan yetkileri ortadan kaldırılmıştır.

Lozan Konferansı'nda karara bağlanan önemli diğer bir konu ise kapitülasyonlara ilişkindir. Osmanlı mirası olan kapitülasyonlar kaldırılmış ve böylece yeni Türk Devleti ağır bir yükten kurtulmuştur.

Lozan Barış Antlaşması Türk tarihinin önemli dönüm noktalarından biridir. Böylece Kurtuluş Savaşı'nda elde edilenler ve Türk Milleti'nin hakları güvence altına alınmıştır. Savaş alanında kazanılan başarılar diplomasi alanında teyit edilmiştir. Atatürk'ün deyişiyle Lozan Antlaşması, "Türk Milleti aleyhine asırlardan beri hazırlanmış ve Sevr Antlaşması'yla tamamlandığı zannedilmiş büyük bir suikastın yıkılışını ifade eden bir vesikadır... Bu sebeple Osmanlı devrine ait tarihte benzeri görülmemiş bir siyasi zafer eseridir."

Diğer taraftan Lozan Antlaşması dünya barışına da büyük hizmet etmiştir. Zira stratejik açıdan dünyanın en sıcak bölgelerinden birinde, uzun yıllar boyunca barış ve güvenlik ortamını ayakta tutmak bu sayede mümkün olmuştur.

İzmir İktisat Kongresi

Atatürk'ün büyük önem verdiği İzmir İktisat Kongresi, 1135 delege ile 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında toplandı. İzmir İktisat Kongresi'nde Yeni Türkiye'nin ekonomik sorunları tartışıldı ve çözüm önerileri gözden geçirildi. Ayrıca, Lozan'da devam edilmesi istenen kapitülasyonların ve diğer ayrıcalıkların kabul edilemeyeceği dile getirildi. Bu kritik devrede, ekonomik sorunları düzenlemek için kararlar alan İzmir İktisat Kongresi'nin başlıca amacı, savaşlardan yorgun çıkan halka ve ekonomiye yön verilmesi ve yurdun kalkınması için yapılması gerekenlerin belirlenmesiydi. Bu kongrenin sonunda, oybirliği ile Misak-ı İktisadi kabul edildi; Atatürk'ün gösterdiği hedefler doğrultusunda modern ve kalkınmış bir Türkiye için canla başla çalışmaya başlandı. Kongrede ;

- Hammaddesi yurt içinde olan endüstri kollarının kurulmasına,
- Özel girişimcilerin desteklenmesine,
- Yatırımcılara kredi sağlayacak bankaların kurulmasına,
- Günlük tüketim mallarına öncelik verilmesine,
- Önemli kuruluşların millileştirilmesine,
- Sanayii teşvik edici yasaların çıkarılması, özellikle gümrük tarifelerinin milli sanayiin kalkınma ihtiyaçlarına göre değiştirilmesine,
- Yerli malların karada ve denizde ucuz tarife ile taşınmasına,
- Sanayi bankası kurulmasına karar verildi.

Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu Atatürk

13 Ekim 1923'de Ankara, Türkiye Büyük Millet Meclisi kararıyla, Türkiye Devleti'nin Hükümet Merkezi oldu. Artık yönetime isminin verilmesinin zamanı gelmişti. Sonunda 29 Ekim 1923 akşamı, yapılan bir anayasa değişikliği ile Cumhuriyet ilan edildi. Yapılan değişiklikler 364 numaralı kanunda şöyle belirtiliyordu:

Madde 1) Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir. İdare usulü halkın kendi yönetimini bizzat ve fiili olarak idare etmesine dayanır. Türkiye Devleti'nin hükümet şekli Cumhuriyet'tir.

Madde 4) Türkiye Devleti, TBMM tarafından idare olunur. Meclis hükümeti meydana getiren bakanlıkları, bakanlar kurulu vasıtasıyla idare eder.

Madde 10) Türkiye Cumhurbaşkanı, TBMM genel kurulu tarafından ve kendi üyeleri arasından bir seçim dönemi için seçilir. Bu görev, yeni cumhurbaşkanının seçimine kadar devam eder. Tekrar seçilmek mümkündür.

Madde 11) Türkiye Cumhurbaşkanı, devletin başkanıdır. Bu sıfatla gerek görüldükçe meclise ve bakanlar kuruluna başkanlık eder.

Madde 12) Başbakan, cumhurbaşkanı tarafından ve meclis üyeleri arasından seçilir. Diğer bakanlar, başbakan tarafından yine meclis üyeleri arasından seçildikten sonra, bakanlar kurulu cumhurbaşkanı tarafından meclisin onayına sunulur. Meclis toplantı halinde değil ise, onaylama meclisin toplanmasına bırakılır.

Milletvekilleri Cumhuriyet'in ilanını ayakta alkışlayarak ve "Yaşasın Cumhuriyet!" şeklinde duygularını ifade ederek kutladılar. Hemen ardından Cumhurbaşkanlığı seçimi yapıldı ve Ankara Milletvekili Mustafa Kemal Paşa, oy birliği ile Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı seçildi. İlk kabine İsmet Paşa tarafından kuruldu ve Meclis Başkanlığına da Fethi Bey (Okyar) getirildi.

TBMM'nin 1921 tarihli ilk anayasası sadece 3 yıl yürürlükte kalabildi. Çünkü önemli eksiklikleri vardı ve yetersizdi. Bu sebeple yeni anayasa hazırlıklarına girişildi ve Cumhuriyet döneminin ilk anayasası, 20 Nisan 1924'de TBMM'de büyük bir çoğunlukla kabul edildi. Bu anayasa güçler birliği esasına dayandırıldı. 105 maddeden oluşuyordu; siyasi partilerin kurulmasına ve dolayısıyla demokrasiye açıktı; klasik hak ve özgürlüklere yer veriyordu. 1924 Anayasası zaman içinde yapılan değişiklik ve düzenlemelerle çağa uygun bir hale getirildi.

İnkılapçı ve Reformcu Atatürk

Cumhuriyet'in ilanının ardından, yine Mustafa Kemal'in önderliğinde, devlet örgütü ve toplum yönetiminin de çağdaş anlayış ile uyumlu duruma getirilmesi için büyük inkılaplar gerçekleştirilmiştir. Daha sonra ayrıntılarıyla işleyeceğimiz inkılapların isimlerini burada kısaca belirtelim:

I. Siyasi Alanda Yapılan İnkılaplar:

1- Saltanatın Kaldırılması (1 Kasım 1922)

2- Cumhuriyet'in İlanı (29 Ekim 1923)

3- Halifeliğin Kaldırılması (3 Mart 1924)

II. Sosyal Hayatın Düzenlenmesi:

1- Şapka Kanunu (25 Kasım 1925)

2- Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Kapatılması ve Türbedarlıklar ile Birtakım Ünvanların Kaldırılması (30 Kasım 1925)

3- Milletlerarası Saat ve Takvim Hakkındaki Kanunların Kabulü (26 Aralık 1925)

4- Milletlerarası Rakamların Kabulü (20 Mayıs 1928)

5- Ölçülerin Değiştirilmesi (1 Nisan 1931)

6- Lakap ve Ünvanların Kaldırılması (26 Kasım 1934)

7- Kılık-Kıyafet Değişikliği (3 Aralık 1934)

8- Soyadı Kanunu (21 Haziran 1934)

9- Mustafa Kemal'e Atatürk Soyadı Verilmesi (24 Kasım 1934)

10- Kadınların Medeni ve Siyasi Haklara Kavuşmaları:

a) Medeni Kanun'la sağlanan haklar (17 Şubat 1926)

b) Belediye seçimlerinde kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanıyan kanunun kabulü (3 Nisan 1930)

c) Anayasa'da yapılan değişikliklerle kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkının tanınması (5 Aralık 1934)

III. Hukuk Alanında Yapılan İnkılaplar:

1- Şeriye Mahkemeleri'nin Kaldırılması ve Yeni Mahkemeler Teşkilatı'nın Kurulması Kanunu (8 Nisan 1924)

2-Türk Medeni ve Borçlar Kanunu (17 Şubat 1926)

3- Ceza Kanunu (1926)

4- Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu (1927)

5- Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu (1929)

6- İcra ve İflas Kanunu (1932)

7-Kara ve Deniz Ticareti Kanunu (1926, 1929)

IV. Eğitim ve Kültür Alanında Yapılan İnkılaplar:

1- Tevhid-i Tedrisat (Öğretimin Birleştirilmesi) Kanunu (3 Mart 1924)

2- Yeni Türk Harflerinin Kabulü (1 Kasım 1928)

3- Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'nin Kuruluşu (12 Nisan 1931) Cemiyet daha sonra Türk Tarih Kurumu adını almıştır. (3 Ekim 1935)

4- Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin Kuruluşu (12 Temmuz 1932) Cemiyet daha sonra Türk Dil Kurumu adını almıştır. (24 Ağustos 1936)

5- İstanbul Darülfünunu'nun kapatılmasına, Milli Eğitim Bakanlığınca yeni bir üniversite kurulmasına dair kanun. (31 Mayıs 1933) İstanbul Üniversitesi 18 Kasım 1933 günü öğretime açılmıştır.

Ne var ki, Türk Milleti'ni çağdaş uygarlık seviyesine taşıyan bu gelişmeler karşısında, sayıları az da olsa bazı muhalif gruplar ortaya çıkmıştır. Hatta Büyük Önder'e suikast girişiminde bulunacak kadar ileri gitmişlerse de başarılı olamamışlardır. Türk Milleti tek bir vücut olarak Mustafa Kemal Atatürk'ün yanında yer almış; gerek kendisine gerekse inkılaplarına gönülden destek vermiştir.

Mustafa Kemal Atatürk, bir taraftan da Milli Mücadele'yi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu anlatan Nutuk adlı eserini kaleme almış ve bunu 1927 yılında, Parti Kongresi'nde altı gün süren unutulmaz bir söylevle okumuştur. Bilim adamları ve uzmanların ortak kanaatiyle, "Değerli tahlil ve tenkitlerle dolu olan bu eser, Türk tarihinin olduğu kadar Türk edebiyatının da ölmez eserleri arasında yerini almıştır."

Cumhuriyet Dönemi'nde Dış Siyaset

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulmasıyla, devlet olmanın temel özelliklerinden biri olan, devletlerarası ilişkiler dönemi başlar.

24 Temmuz 1923 yılında imzalanan Lozan Barış Antlaşması sonrası antlaşma sağlanamayan ve ilerde çözülmek üzere aksayan yönlerin düzeltilmesi için bir dizi çalışmalar yapılır. Bu konuların başlıcaları;

Musul Sorunu

Mondros Mütarekesi gereğince savaşan birliklerin bulundukları yerlerde kalması hükmüne İngiliz birlikleri uymayarak ve mütareke kararlarını hiçe sayarak haksız bir şekilde Musul'u işgal ederler. İşgal sonrası Musul'da yaşayan taraflar dahi Ankara Hükümeti'ne destek vererek tutumlarını belirtmişlerdir.8

Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk 1920 tarihli Musul meselesi hakkında Meclis'te yapmış olduğu yukarıdaki konuşmayla konunun önemini şöyle belirtmiştir:

"Hep kabul ettiğimiz esaslardan birisi ve belki birincisi olan hudut meselesi tayin ve tespit edilirken, hudud-u millîmiz, İskenderun'un cenubundan geçer, şarka doğru uzanarak Musul'u, Süleymaniye'yi, Kerkük'ü ihtiva eder. İşte hudud-u millîmiz budur dedik!"9

Lozan görüşmeleri çok çetin tartışmalarla geçmesine rağmen, bu konuda mutabakat sağlanamaz ve görüşmeler ileri bir tarihe ertelenir. Konunun Millet Meclisi'nde tartışılması da şiddetli olur ve Türkiye'nin içerisinde bulunduğu durum ve muhtemel bir İngiliz savaşı tehlikesine karşılık meselenin çözümüne erteleme kararı çıkar. "Musul meselesinin hallini muharebeye girmemek için bir sene sonraya talik etmek demek, ondan sarf-ı nazar etmek demek değildir. Belki, bunun istihsali için daha kuvvetli olabileceğimiz bir zamana intizardır... Musul meselesini bugünden halledeceğiz, ordumuzu yürüteceğiz, bugün alacağız dersek; bu mümkündür. Musul'u gayet kolaylıkla alabiliriz. Fakat Musul'u aldığımızı müteakip muharebenin hemen hitam bulacağına kani olamayız."

Türkiye'nin İngiltere tarafından itildiği çözümsüzlük problemi ve İngiltere'nin Milletler Cemiyeti üzerindeki etkisi sebebiyle, 5 Haziran 1926 yılında Misak-ı Milli sınırları içinde kabul edilen Musul'u çok istememize rağmen sınırlarımızın dışında bırakarak bugünkü sınırları kabul etmiş olduk.

Türk-Yunan İlişkileri

Bu ilişkilerin en önemli konusu Kurtuluş Savaşı sırasında her iki devlet sınırı içinde kalan karşılıklı azınlıkların mübadelesidir. Dönemin şartları ve Yunanistan'ın işi zora sokması neticesinde durum bir ara bozulur olsa da, Türkiye'nin haklı istekleri ve ortaya koyduğu kararlı tutum neticesinde Batı Trakya'daki Türklerle, İstanbul'daki Rumlar mübadelenin dışında tutularak 30 Ekim 1930 yılında yapılan antlaşmayla birlikte görüş birliğine varılır.

Boğazlar Sorunu

Karadeniz'e kıyısı bulunan ülkelerin dünya denizleri ile bağlantısını sağlayan İstanbul ve Çanakkale Boğazları önemli bir yer teşkil etmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun I. Dünya Savaşı'nda yenilmesi sonucu Boğazlar düşman devletleri tarafından işgal edilir. Sevr Antlaşması hükümlerince Boğazlar silahsızlandırılacak, savaş sırasında diğer devletlerin savaş gemilerine açık olacak ve Boğazlar'ın yönetimi ise Osmanlı Devleti'nin içinde olmadığı bir devletler arası komisyona bırakılacaktı.

Lozan görüşmelerinde de dayattırılan ve Türkiye'nin aleyhine olacak şartlar sonucunda Boğazlar sorunu tam bir çözüme kavuşturulamaz.

Yaklaşan Dünya Savaşı yıllarında dünya siyasetinin içine girmiş olduğu tehlikeli hal Boğazlar sorununu tekrar gündeme getirir. 20 Temmuz 1936 yılında İsviçre'nin Montreux şehrinde yapılan antlaşmayla Lozan da Boğazlar için konulan bütün maddeler iptal edilerek, Boğazlar'ın savunma hakkı tamamen Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne geçer. Bu şartlar kısaca; Türkiye'nin tarafsız kaldığı bir savaşta, savaşan tarafların savaş gemileri Boğazlar'ı kullanamayacak, eğer savaş tehlikesi varsa ya da savaş çıkarsa Boğazlar'ı istediği gibi kullanacaktır, şeklinde belirtilmiştir.

Hatay Sorunu

20 Ekim 1920 tarihinde imzalanan Ankara Antlaşması hükümleri gereğince Fransızlarla yapılan savaş sona ermiş, İskenderun ve Hatay'a özel statü verilerek sınır çizilmişti. Fakat Fransa'nın artan siyasi bunalım neticesinde Suriye ile bir antlaşma yapması, İskenderun ve Hatay'ın bağımsızlığı tehlikeye düşmüş oluyordu.

Türkiye'nin haklı ve ısrarlı tavırları neticesinde İngiltere'nin arabuluculuğu ile 24 Ekim 1937 yılında Fransa'yla imzalanan antlaşma ile Hatay'a Suriye'den ayrı yarı-bağımsız bir devlet statüsü tanınarak önü açılmış oldu. Fakat uygulama aşamasında Fransa işleri ağırdan alarak geciktirmeye çalıştı. Atatürk Fransızların bu gayri-siyasi hareketine karşılık güney sınırlarımıza bir seyahat düzenleyip, konuya olan hassasiyetini ve ilgisini göstererek ordumuzu denetlemesi Fransızların bu hareketlerine son verdirdi.

Başlayan siyasi bunalım ve savaş sebebiyle Fransa'nın Türkiye ile ilişkilerini düzeltmek ve arttırmak istemesi neticesinde 23 Haziran 1939 yılında yapılan antlaşmayla Milli Misak sınırları içirisinde bulunan Hatay, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne katılarak, Atatürk'ün isteği gerçekleştirilmiş oldu.

Milletler Meclisi'ne Kabul:

Türkiye kurduğu yeni devlet ve yaptığı antlaşmalarla kendini dünya siyasetinde göstermeye başladı.

1930'lu yıllarda Avrupa devletlerinin kendi aralarındaki gruplaşmaları yine kendi barışlarının tehlikeye girmesine neden oldu. Avrupalı devletler, kilit ülke durumuna yükselen Türkiye'yi kendi aralarında görmek istediler. Sonuçta Türkiye 6 Temmuz 1932 yılında yapılan bir antlaşmayla Milletler Meclisi'ne kabul edildi.

Balkan Antantı

Gerek Türkiye'nin gerek Türkiye'ye komşu ülkelerin güvenliğinin sağlanması amacıyla, söz konusu ülkeler olan Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya'nın katılımıyla 9 Şubat 1934 tarihinde Balkan Antantı imzalandı.

Sadabat Paktı

Yaklaşan savaş tehlikesine, özellikle de İtalya tehdidine karşı, Türkiye, İran, Irak ve Afganistan tarafından, kendi sınırlarını koruma, ortak çıkarlarda ortak hareket etme ve saldırmazlık prensipleri göz önünde bulundurularak, 8 Temmuz 1937 tarihinde Tahran'daki Sadabat Sarayı'nda Sadabat Paktı imzalandı.

Türkiye Cumhuriyeti Antlaşmaları (1923-1938)

Büyük Önder Atatürk, ülkesinin geleceği, güvenliği ve medeni devletler arasında yerini alabilmesi için, zor zamanlarda yapılan bu antlaşmalarla dış siyasetteki yolu tespit ederek, ülkemizi bizlere emanet etmiştir.

24 Temmuz 1923

Lozan Barışı imzalandı.

10 Aralık 1923

Türkiye Cumhuriyeti ile Avusturya Hükümeti arasında Ankara'da Dostluk Antlaşması imzalandı.

15 Aralık 1923

Türkiye ile Arnavutluk arasında İkamet Mukavelesi imzalandı.

15 Aralık 1923

Türkiye-Macaristan Dostluk Antlaşması İstanbul'da imzalandı.

28 Ocak 1924

Türkiye-Avusturya Dostluk, Ticaret ve İkamet Antlaşmaları İstanbul'da imzalandı.

31 Mayıs 1924

Türkiye Cumhuriyeti ile İsveç Kraliyeti arasında Dostluk Antlaşması imzalandı.

4 Ağustos 1924

Lozan Antlaşması yürürlüğe girdi.

21 Eylül 1924

Samsun-Çarşamba Demiryolu'nun temeli Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk tarafından atıldı. Gazi Mustafa Kemal, törende yaptığı konuşmada 'Bu memlekete iki şey gerek: Yol ve okul.' dedi.

27 Eylül 1924

Türkiye-İspanya Dostluk Antlaşması Ankara'da imzalandı.

11 Ekim 1924

Türkiye-Çekoslavakya Dostluk Antlaşması Ankara'da imzalandı.

1 Aralık 1924

Türkiye ile Estonya arasında Dostluk Antlaşması imzalandı.

9 Aralık 1924

Türkiye-Finlandiya Dostluk Antlaşması imzalandı.

15 Ağustos 1925

Kayseri'de tayyare ve motor fabrikası kurulması için Junkers Firması'yla antlaşma imzalandı.
19 Eylül 1925
Türkiye-İsviçre Dostluk Antlaşması Cenevre'de imzalandı.
18 Ekim 1925
Türkiye-Bulgaristan Dostluk Antlaşması Ankara'da imzalandı.
28 Ekim 1925
Türkiye-Sırp-Hırvat-Sloven Dostluk Antlaşması imzalandı.
28 Ekim 1925
Türkiye ile Sırp-Hırvat ve Sloven Devleti arasında Dostluk Antlaşması imzalandı.
17 Aralık 1925
Türk-Sovyet Tarafsızlık ve Saldırmazlık Antlaşması ve bağlı üç protokol Paris'te imzalandı. (SSCB bu antlaşmayı 7 Kasım 1945'te bozdu.)
30 Ocak 1926
Türkiye-Şili Dostluk Antlaşması imzalandı.
18 Şubat 1926
Türkiye ile Amerika arasında geçici Ticaret Antlaşması imzalandı.
11 Mart 1926
Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında Ticaret Antlaşması imzalandı.
25 Mart 1926
Türkiye ile Almanya arasında geçici Ticaret Antlaşması imzalandı.
2 Haziran 1926
Türkiye ile Finlandiya arasında Ticaret Antlaşması imzalandı.
5 Haziran 1926
Musul sorunu, Türkiye, İngiltere ve Irak arasındaki Ankara'da
imzalanan antlaşma ile çözümlendi.
20 Aralık 1926
Türkiye-Macaristan Ticaret Antlaşması imzalandı.
20 Aralık 1926
Türkiye-Macaristan Krallığı İkamet Mukavelenamesi imzalandı.
4 Mayıs 1927
Türkiye ile İsviçre arasında Ticaret Antlaşması imzalandı.
31 Mayıs 1927
Türkiye ile Çekoslovakya arasında Ticaret ve İkamet Antlaşması imzalandı.
28 Ağustos 1927
Türkiye, Belçika ve Lüksemburg arasında Ticaret Antlaşması imzalandı.
4 Şubat 1928
Türkiye-İsveç Ticaret Antlaşması imzalandı.
12 Şubat 1928
Türkiye ile Macaristan arasında Ticaret Antlaşması imzalandı.
12 Mart 1928
Türkiye-Estonya Ticaret Antlaşması imzalandı.

9 Aralık 1928
Türkiye-İsviçre Uzlaşma ve Adli Tesviye ve Tahkim Muahedenamesi imzalandı.
4 Ocak 1929
Türkiye-Uruguay Dostluk Antlaşması imzalandı.
27 Mart 1929
Yunan-Yugoslav Dostluk Antlaşması imzalandı.
11 Haziran 1929
Türkiye-Romanya Ticaret ve Seyrüsefer Antlaşması imzalandı.
12 Ağustos 1929
Türkiye ile Finlandiya arasında Ticaret Antlaşması imzalandı.
29 Ağustos 1929
Türkiye ile Fransa arasında Ticaret Antlaşması imzalandı.
4 Aralık 1929
Türkiye-Uruguay Dostluk Antlaşması imzalandı.
9 Aralık 1929
Türkiye-İtalya Tahkimnamesi imzalandı.
21 Aralık 1929
Türkiye ile İrlanda arasında geçici Ticaret Antlaşması imzalandı.
21 Mayıs 1930
Türkiye ile Macaristan arasında Ticaret Antlaşması imzalandı.
22 Haziran 1930
Türkiye ile Avusturya arasında Ticaret ve Hukuk Antlaşması imzalandı.
17 Eylül 1930
Türkiye-Litvanya arasında Dostluk Antlaşması imzalandı.
17 Ocak 1931
Türkiye-Çekoslovakya Ticaret Antlaşması imzalandı.
16 Mart 1931
Türkiye-Norveç İkamet, Ticaret ve Seyrüsefer Antlaşması imzalandı.
5 Aralık 1931
Başbakan İsmet İnönü ile Dış İşleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'ın Yunanistan'ı ziyaretleri sırasında, 1930 Türk-Yunan Dostluk Antlaşması yürürlüğe konuldu.
3 Temmuz 1932
Türkiye ile Fransa arasında Antakya'da Askeri Antlaşma imzalandı. Antlaşma uyarınca Türk askeri birlikleri 5 Temmuz'da Hatay'a girdi.
22 Nisan 1933
Osmanlı Duyun-u Umumiye (genel dış borçlar) İdaresi arasında imzalanan antlaşma ile Osmanlı dönemi borçlarının tasfiyesine başlandı.
8 Mayıs 1933
Türkiye ile Yunanistan arasında Ticaret Antlaşması imzalandı.
21 Ocak 1934
Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında Kredi Antlaşması imzalandı.
9 Şubat 1934
Türkiye, Romanya, Yunanistan, Yugoslavya arasında Balkan Paktı imzalandı.

20 Temmuz 1936

Türkiye'nin İstanbul ve Çanakkale Boğazları üzerindeki tüm haklarını tanıyan ve kabul eden Monteux Antlaşması imzalandı.

9 Kasım 1936

Montreux Boğazlar Sözleşmesi resmen yürürlüğe girdi.

24 Ocak 1937

Bulgaristan ile Yugoslavya arasında "Ebedi" Dostluk Antlaşması imzalandı.

7 Nisan 1937

Türkiye ile Mısır arasında Dostluk, İkamet ve Tabiiyet antlaşması imzalandı.

8 Temmuz 1937

Sadabat Paktı, Türkiye, İran, Irak ve Afganistan arasında imzalandı.

12 Ocak 1938

Türkiye-Letonya Ticaret Antlaşması imzalandı.

14 Ocak 1938

Türkiye-Irak-İran-Afganistan arasında aktedilen Sadabat Paktı, TBMM'de onaylandı.

8 Mayıs 1938

Türkiye ile Almanya arasında Kredi Antlaşması imzalandı.

27 Mayıs 1938

Türkiye ile İngiltere arasında Kredi Antlaşması imzalandı.

4 Temmuz 1938

Türkiye ve Fransa, Hatay'da eşit sayıda asker bulundurmaları konusunda antlaşma yaptı. Türk birlikleri 4 Temmuz'da Hatay'a girdi.12

Aramızdan Ayrılışı

Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk Cumhuriyet'in ilanını yepyeni bir dönemin başlangıcı olarak gördü; bitmek tükenmek bilmeyen bir çabayla, inkılaplarını tüm vatan sathına yayma işine girişti. Diğer bir deyişle, kendini tamamıyla bu anlamlı çalışmaya adadı. Ancak bu değerli çalışmaları sekteye uğratacak bir gelişme kapıda bekliyordu. 1937 yılının başından itibaren sağlığı bozulmaya başladı. "Karaciğer yetmezliği" nedeniyle çeşitli rahatsızlıklar duyuyordu. Bu nedenle doktorların tavsiyelerine uyarak tedavi gördü. Ne var ki, söz konusu rahatsızlığı gitgide ağırlaştı. 10 Kasım 1938'de saat dokuzu beş geçe Dolmabahçe Sarayı'nda hayata gözlerini yumdu.

1 www.kho.edu.tr

2 www.kho.edu.tr

3 www.kho.edu.tr

4 F. Rıfkı Atay, Atatürk'ün Hatıraları, Ankara, 1965, s.111

5 F. Rıfkı Atay, Atatürk'ün Hatıraları, Ankara, 1965, s.111

6 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt I, İstanbul, 1945, s. 29

7 Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk, Cilt 1, s. 247

8 www.kho.edu.tr
9 Mim Kemal Öke; Kerkük-Musul Dosyası, İstanbul, 1991, s. 31
10 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri; Cilt I, s. 74
11 T.B.M.M. Gizli Celse Zabıtları; Cilt IV, s. 173 -176
12 Prof.Dr. Ahmet Mumcu, Atatürk İnkılapları ve İnkılap Tarihi, Anadolu Üniversite Yayınları, s. 93

2. bölüm
Atatürk İçin Ne Dediler?

Cumhuriyet tarihi boyunca Büyük Önder Atatürk hakkında pek çok eser kaleme alınmış, çeşitli konferanslar, seminerler ve söyleşiler düzenlenmiş, birçok yorum ve değerlendirmeler yapılmıştır. Atatürk çok büyük bir komutan, güçlü bir devlet adamı olmanın yanı sıra, aydın, düşünceye saygılı, nezih bir aile ortamında yetişmiş bir beyefendidir.

Tevazusu, hoşgörüsü, uzlaşmacı kişiliği, akılcı yapısı, dine olan hassasiyeti ile giyim ve kuşamına, temizlik ve bakımına, sanat ve estetiğe verdiği önem bunun en belirgin delillerindendir.

Büyük Önder, gerek kendi milleti gerekse tüm dünya milletleri için çok büyük bir kahraman ve siyasi bir dehadır. Atatürk ile aynı dönemde yaşayanlar gibi, Ondan sonra gelen nesiller de Onun üstün karakterine hayrandırlar. Bu bölümde Atatürk'ün yukarıda bahsettiğimiz üstün özelliklerine, yabancı devletlerin liderlerinin ve önde gelen siyasetçilerinin ağzından bir kez daha şahit olacağız.

Atatürk bir asker olarak, amansız ve hatta bazı anlarına ümitsiz gözüken bir mücadeleden muzaffer çıkmış ve sonra da devlet sorumluluğunu üzerine almıştır. 29 Ekim 1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanı, Onun diplomatik dehasının bir eseridir. Türk Devleti'nin demokratik gelişmesini engelleyen, maziden kalma bazı gelenek, örf ve adetlerin değiştirilmesi veya kaldırılması gerekiyordu. O cesurane ve azimkarane ideallere sahipti, yılmak bilmeyen bir çabayla eserlerini gerçekleştirmeğe başladı... Atatürk, Almanlarla geleneksel, yürekten ve karşılıklı güvene dayanan ilişkiler kurmuş ve sürdürmüştür.

Ludwig Erhard
Batı Alman Cumhurbaşkanı

Türk Milli Ordusu güçlü ve etkindir. İngiltere Hükümeti bunu kavrayabilmiş değildir. Yepyeni bir Türkiye doğmuştur. Bu da İngiltere'de henüz anlaşılmış değildir. Türk'ü Avrupa dışına, Anadolu'ya itmeye çalışmak, çılgınlıktır!

İngiliz General Townshend
27 Temmuz 1922

Mustafa Kemal Bey, sorumluluk yüklenmekten korkmayan, doğuştan bir şef idi. 25 Nisan sabahı 19. Tümeni'yle kendiliğinden düşmana saldırmaya karar verdi. Onu kıyıya sürdü ve üç ay boyunca kendisine yapılan çetin saldırılara inatçı ve sarsılmaz bir karşı koymada bulundu. Onun azmine tam olarak güvenebilirim.

Liman Von Sanders
Alman Generali

Millî Kahraman Atatürk, memleketini kurtarmayı ve millî bir geleceğin temellerini atmayı başardı. Memleketini görüşmelerle ve Cenevre metotlarıyla kurtaramayacağına inanarak mücadele yolunu seçti. Bunda yalnız çelik gibi bir irade ve kuvvet başarısı olabilirdi. Memleket içindeki eseri, daha az hayranlığa layık değildir. Almanya, Atatürk'ün eserine ve mücadelesine hayrandır. Onda, tarihi eseri, özgürlüğü seven bütün milletler için bir sembol olarak kalacak kudretli bir kişilik görmektedir.

Berlin, Alman Ajansı

Atatürk, yeni Türkiye'nin kurucusu olduğu kadar, milletinin eğiticisi ve yetiştiricisi olmuştur. Atatürk, kişiliğinin kuvvetiyle milletleri içten ve dıştan değiştiren savaş şefleri arasında özel bir yer tutacaktır. O, yeni Türkiye'nin kurucusu olmuştur. Yakın doğunun şimdiki çehresini Atatürk tespit etti.

Alman Germania Gazetesi

Kendisinin tarihi büyüklüğü, eseri olan yeni Türkiye'ye bakılarak bugünden ölçülebilir. Çelik gibi azim ve gayreti, uzağı gören akıl ve hikmetle birleşmiş olan bu gerçek halk önderi ve devlet adamı; Anadolu dağlarının en uzak ve ıssız köşesindeki köylere bile başka bir ruh aşılamıştır.

Alman Illustrierte Dergisi

Atatürk'ün hayatı ve Türk Milleti'nin yeniden uyanış ve kalkınışı, Türk Milleti'nin ruhunun ilk evini henüz yirminci asırda kurmuş olmadığı kanaatini gösteriyor. Kemâl Atatürk ile yüzlerce asrın derinliğinden kahraman bir ruh aydınlığa yükseliyor ve bu ruh, dünyanın esarete düşmüş kısımlarındaki milletlere hürriyet ve kurtuluş yolunu gösteriyor.

Onun hüviyeti, Nil sahillerinden eski Çin denizlerine kadar uzanan bir efsane olmuştur. Bununla beraber, O gene milletinin ortasındadır. Olgun ve kemale ermiş zekasıyla, münevver ve ebedi gençliğin yorulmak bilmez kudret ve ciddiyetine mazhar olan, O, kendi milleti ve beşeriyet âlemi için beslediği muhabbetle, bir dahinin neler oluşturduğuna dair, cihana fevkâlâde heyecanlı bir sahne seyrettirmektedir.

Mustafa Kemal, hırpalanmış, silahı elinden alınmış olan milletle elele vererek tarihe yeni bir devir açmak için mücadeleye atıldı ve mücadelesinde, ruh kudretinin dünya yüzündeki bütün silahlardan üstün olduğunu ispat etti.

Mustafa Kemal'i yüksek kumandanların çoğuna üstün kılan nitelik, ölümü küçümsemek ve yiğitlik göstermek bakımından askerlerine en büyük örnek olmasıdır.3

Profesör Herbert Melzig

Alman Tarihçisi

Atatürk bu yüzyılın büyük insanlarından birinin tarihi başarılarını, Türk halkına ilham veren liderliğini, modern dünyanın ileri görüşlü anlayışını ve bir askeri lider olarak kudret ve yüksek cesaretini hatırlatmaktadır.

Çöküntü halinde bulunan bir imparatorluktan özgür Türkiye'nin doğması, yeni Türkiye'nin özgürlük ve bağımsızlığını şerefli bir şekilde ilan ve o zamandan beri

koruması, Atatürk'ün Türk halkının işidir. Şüphesiz ki, Türkiye'de giriştiği derin ve geniş inkılaplar kadar bir kitlenin kendisine olan güvenini daha başarı ile gösteren bir örnek yoktur.4

John F. Kennedy

ABD Başkanı, 10 Kasım 1963

Asker-devlet adamı, çağımızın en büyük liderlerinden biri idi. Kendisi, Türkiye'nin, dünyanın en ileri memleketleri arasında hak ettiği yeri almasını sağlamıştır. Keza O, Türklere, bir milletin büyüklüğünün temel taşını teşkil eden, kendine güvenme ve dayanma duygusunu vermiştir. Ben, Atatürk'ün sadık arkadaşlarından biri olmakla büyük bir iftihar duyuyorum.

General MacArthur

Kemal hakkında almış olduğum malumat çok tazedir. Bu husustaki bilgilerimi kendisini çok iyi tanıyan birisinden temin ettim. Sosyalist Sovyet Cumhuriyetleri Birliği Hükümeti'nin tanınması hakkında Sovyet Rusya Hariciye Nazırı Litvinof ile görüşürken kendisine onun fikrince bütün Avrupa'nın en kıymetli ve en ziyade dikkate değer devlet adamının kim olduğunu sordum. Bana verdiği cevapta:

Avrupa'nın en kıymetli devlet adamının bugün Avrupa'da yaşamadığını, bunun Türkiye Cumhurreisi Mustafa Kemal olduğunu söyledi.

Franklin D. Roosevelt'in bu sözlerine karşı, Disraeli'nin İngiltere'yi idare ettiği zamandan beri, Avrupa'da o ırktan gelmiş bütün devlet adamları içinde en maharetlisi olan Litvinof tarafından söylenmiş olan bu mütalaanın çok kıymetli olduğunu beyan ettim.5

Roosevelt, Franklin D.

ABD Başkanı, 1928

Kemal Atatürk'ün çağımızın yetiştirdiği en büyük devlet adamlarından biri olduğu hakkında en ufak bir kuşkum yoktur. Benim ülkemin en büyük adamlarından biri olan Winston Churchill, "Atatürk"ü I. Dünya Savaşı ve sonrasının en büyük dört-beş simasından biri" olarak anlatır. Churchill Ondan "Türk Milleti'nin önderi, büyük bir asker olan Savaşçı Prens" diye söz etmişti. Gerçek de budur. Atatürk herşeyden önce büyük bir askerdi, fakat zamanla büyük bir devlet adamı oldu. Tarihin bize anlattığı pek çok büyük askerler ve büyük devlet adamlarının yanında, bu iki özellliği kendinde toplayan pek az kişi vardır ve Atatürk, bu seyrek görülür kişilerdendir.

O büyük bir asker-devlet adamıdır. Atatürk, bir taraftan savaş adamı, öte yandan da barış adamıdır. İçindeki büyük askeri deha, milletini çökmekten kurtarmış ve yine içindeki devlet adamı özelliği, hayatına ışık saçtığı milletinin yeniden doğuşunu sağlamıştır. Bu büyük başarı, insanlarda az rastlanan yetenek birleşimlerinin eseridir. 6

Mustafa Kemal, sonraki adıyla Kemal Atatürk, yirminci yüzyılın ilk yarısını olağanüstü kişiliğiyle etkilemiş büyük bir asker ve devlet adamıydı. Onu çağının diktatörlerinden ayıran iki önemli nokta vardı: Dış politikası, sınırları genişletmek

yerine daraltmak esasına; iç politikası ise kendi ölümünden sonra da ayakta kalabilecek bir siyasal sistem kurmak düşüncesine dayanıyordu. Bu gerçekçi ruhladır ki, memleketini yeniden canlandırmayı ve yıkık, dağınık Osmanlı İmparatorluğu'ndan yeni, katıksız bir Türkiye Cumhuriyeti kurmayı başarabildi.7

Lord Kinross

İngiliz Yazar ve Gazeteci

Mustafa Kemal'e asi demek kolay. Ama, Türkiye'nin yerinde İngiltere'yi varsayın, böyle bir adam asi değil, gerçek bir yurtsever olurdu: Vatanı için dövüşen, onun bölünmesini ve bir imparatorluğu ne kurmaya, ne de yönetmeye gücü yeten bu miskin Yunanlılara verilmesini kabul etmeyen bir yurtsever.8

Lord Derby

İngiliz Devlet Adamı

Mustafa Kemal Hazretleri herşeyden önce tam anlamıyla savaşçı bir komutan, metin, geniş simalı, derin ve mütekaşif düşünceli, sert ve canlı sözlü bir zattır...

General Charles Sherrill

ABD Ankara eski Büyükelçisi

Unutulmamalıdır ki Kemal, Dumlupınar'da parlak bir strateji kabiliyeti göstermiş ve düşmandan çok daha az sayıdaki Türk kuvvetlerinden gereğince yararlanmayı bilmiştir.

Dünya üzerinde istila orduları, Yunanlıların uğradıkları büyük bozgun gibi bir yenilgiyle pek az karşılaşmışlardır.9

General Charles Sherrill

ABD Ankara eski Büyükelçisi

Ankara'da bulunduğum zaman Güneş'e bakar, fakat bu Güneş'i ufukta değil, Çankaya'da görürdüm. Samimiyetle diyebilirdim ki, hakiki Güneş, Çankaya'daki Güneş'ti. Atatürk'ün vefatı dünya için büyük bir kayıptır. Onun yüksek deha ve azimkar karakterine karşı büyük bir hayranlık besleyen Belçika Kralı, bu duygularını eylemde de göstermek için beni, Büyük Ölü'nün cenaze töreninde bulunmaya memur etti. Bütün Belçikalılar, yasınıza içtenlikte katılıyorlar. Mebusan Meclisi'nde Atatürk'ün anısını anmak için yapılan gösteri bunun bir delilidir.10

De Raymond

Belçika'nın eski Ankara Elçisi

Büyük Asker, cesaretli ıslahatçı ve müstesna devlet adamı "Atatürk" adını haklı olarak taşımış olan adam, artık yaşayanlar arasında değildir. Yeni Türkiye'nin tarihi son on beş yıl içinde, onun adına ayrılmaz bir surette bağlıdır. O, Osmanlı İmparatorluğu'nun en tehlikeli anlarından birinde politik sahnede gözükerek memleketin enerjisini canlandırmayı ve milli gelecek için iman ilham etmeyi başarmıştır. O anda devletin var olması söz konusuydu ve Türk Milleti yenilmişti,

ümitsizlik içinde bulunuyordu. Görevi kolay değildi. Uzun ve çetin bir savaştan sonra, Türk topraklarının üçte ikisi yabancı askerler tarafından işgal edilmişti ve kendisi iki cephede savunmaya mecbur bulunuyordu: Dışta düşmanla, içte Sultan'la...

B. Pavlof

Bulgaristan, Ankara Orta elçisi

Hiçbir memleket, Yeni Türkiye'nin Ata'sı tarafından başarılan yenilik kadar çabuk ve o kadar derin bir yenileşme görmemiştir. O, her tarafta dahi bir asker, müstesna bir ıslahatçı ve yurdun kurtarıcısı olarak bilinmektedir. Bu derecede insanlar, yüzyıllar içinde yalnız bir defa görülür. Şimdiki Türkiye'nin tarihi bu müstesna devlet adamının tarihidir.11

Dness Gazetesi, Bulgaristan

Eserini O, bir savaşçı ve bir de devlet adamı olarak meydana getirmiştir. Atatürk'ün askerlik eserini iyice anlayabilmek lazımdır: Yıkılmış bir devlet, bozguna uğramış bir ordu, bitkin ve umutsuz bir millet!

Buna rağmen Atatürk, karşısına çıkarılan bütün orduları ezdikten sonra, Lozan'da 1923 Haziranı'nda yenilmişlere milli Türkiye Devleti'ni dikta etmiştir. Atatürk, hudutlarını çizmiş olduğu Türkiye'nin Ona öncekinden daha büyük görevler yükleyeceğini kavramıştı. O, arkasında modern bir devlet bırakmıştır.12

Berlinske Tidence Gazetesi, Danimarka

Atatürk, şahsiyet ve yeteneğin dev gibi bir simgesi idi. O, yirminci yüzyılın en muazzam olayını gerçekleştiren adamdı. Gerçekten meydana getirmiş olduğu eser, yarı Doğulu olan ve halifenin şahsıyla dini tek kuvvet olarak tanıyan bir milleti modern, lâik ve millî bir devlet haline getirmesidir. Hakikatte, Doğu'nun ruhuna kök salmış sembollerin atılmasını yeni bir hayat için radikal bir değişmeyi ifade ediyordu.

Atatürk'ün dış politikası, tarihte bir örnek olarak kalacaktır. Dostça antlaşmalarla dış borçlar sorununu düzeltmiş, Boğazlar'ı tekrar sağlamlaştırmış, kan dökmeden Hatay sorununu çözmüştür.

Birçok ıslahat arasında işçiye yeni bir hayat standardı sağlamış olan Atatürk, arkasında manen ve maddeten kendi izi üzerinde yürüyebilecek kudrette donatılmış bir Türkiye bırakmıştır.

National Tidence Gazetesi

Danimarka

Tarihte büyük bir diplomatın veya ünlü bir kumandanın hayatını okuduğumuzda onun yüzünü, sözünü, bakışlarını hayal etmekten zevk duyar ve kendi kendimize: "Onu görsek ve tanısak ne iyi olurdu" deriz.

Bugün Türkiye'nin yapısını belirleyen büyük diplomat, büyük asker ve büyük inkılâpçı Kemal Atatürk'ün heyecanlı hayatını yıllar geçtikten sonra hayranlıkla öğrendikleri zaman, hiç kuşkusuz çocuklarımız da böyle düşüneceklerdir. Kumandanlık yaptığı zaman galip gelerek ülkesine bağımsızlığını kazandıran, Devlet Başkanı

sıfatıyla Cumhuriyet'i ilan edip kurumlandıran Atatürk'ün hayatı elbette ki heyecanlıdır.

... Fakat Kemal Atatürk'ün karakterinin bir cephesini göstermek itibariyle bir noktayı hatırlatmak isterim. Bize savaşlarından birini anlatıyordu. Birdenbire durdu:

'Görüyorsunuz ya' dedi: 'Birçok zafer kazandım. Fakat bunların en büyüğünden sonra bile her akşam, savaş alanlarında ölen bütün askerleri düşünerek içimde derin bir keder duyuyorum."

Cesaret ve zekasından başka yüreği bu kadar yüce olan böyle bir Şef'in, yurdu için mucizeler gerçekleştirmesine şaşılabilir mi?

George Bennes

Fransa, Vu Gazetesi - 1938

Kemal ortaya çıkıncaya ve önümüze, yaşayan bugünü ölü geçmişin zaferlerini hatırlatan yeni bir Asya çıkarıncaya kadar Türkiye, Avrupa'nın "Hasta Adam"ı diye adlandırılıyordu. Bu örnek bize Doğu'da yeni bir yaşam umudu verdi ve bu açıdan Kemal'in ruhu bizim saygılı hayranlığımıza layık olmuştur. Ölümü Türkiye için olduğu kadar bütün dünya için de büyük bir kayıptır. Kemal Paşa'nın kahramanlığı sadece savaş alanlarında değildir. Belki de bir halkın savaşması gereken en öldürücü düşman olan bilinçsiz boş insanların zulmüne karşı, bıkmaz bir savaş sürdürdü. Kendi halkı için büyük bir kurtarıcıydı. Bizim için büyük bir örnek olmalıdır.

Rabindranath

Hintli Düşünür

Atatürk, yalnız Türk Milleti'nin değil, özgürlüğü uğruna savaşan bütün milletlerin önderiydi. Onun direktifleri altında siz bağımsızlığınıza kavuştunuz. Biz de o yoldan yürüyerek özgürlüğümüze kavuştuk.

Sucheta Kripalani

Hint Parlamento Heyeti Başkanı

Çağımızda uzak görüşlü, cesur, siyasî, sosyal ve ekonomik reformlarla, Türkiye'yi bugünkü modern cumhuriyet haline getiren Kemâl Atatürk'tür. Aynı zamanda bugün Türkiye'nin Avrupa Ortak Pazarı'na girebilecek düzeye gelmesini sağlayan modern ekonominin temelini hazırlayan da yine Odur. Atatürk, kişiliğiyle, sorumluluk duygusu ve medeni cesaretiyle örnek olmuştur. Bu meziyetlerin, vatandaşlarınızın birçoğunda da var olduğunu gözlemiş bulunuyorum. Atatürk ve arkadaşları, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bugüne kadar elde ettiği itibarın temelini atmışlardır.

Kemal Atatürk'ün dediği gibi, Türk Milleti, durmadan ve korkmadan uygarlık yolunda ilerlemeye hazır ve kararlıdır. Ben de ilerlemenin ekonomik kuvvet ve zenginlik alanında da aynen gözlendiğini eklemek isterim.

Luns

Hollanda Dış İşleri Bakanı

1. Cihan Savaşı'nda, Gelibolu Yarımadası'ndaki kahramanlık destanı olan mücadelede ve Kurtuluş Savaşı'ndaki davada yüksek dehası kendisine tam ve parlak zaferler kazandırmıştır.

Yüksek ruhu ve sebatı sayesinde, herhangi bir komutanın ümidini kıracak zorlukları ve talihsizlikleri sarsılmaksızın atlatmıştır.

The Times Gazetesi

İngiltere

Atatürk'ün ölümüne, bugün hayatın artık hatıradan başka bir şey olmadığı bir alemde büyük bir devlet adamı, büyük bir asker, büyük derecede şerefli bir şahsiyet olarak ağlanmaktadır. İngiltere önce, cesur ve asil bir düşman, sonra da sadık bir dost olarak tanıdığı büyük adamı selamlamaktadır.

Sunday Times Gazetesi

İngiltere

Tarihte bir tümen komutanının üç ayrı cepheye, duruma nüfuz ederek, yalnız bir harbin gidişine değil, bir cephenin akıbetine tesir edecek bir vaziyet oluşturmasının bir eşine çok nadir rastlanır.

General Aspinal

Atatürk'ün adı bizde hemen hemen 50 yıl önce parlak bir Türk askeri kumandanı olarak biliniyordu. Barışı takiben Ona büyük milli liderler arasında tarihteki sürekli yerini kazandıran devletçilik nitelikleriyle Atatürk'ü tanıdık. Bugün, Türkiye-Batı bağlaşması içinde İngiltere ortaklık yapmaktadır. İngiltere ve Türkiye aynı genel politikayı uygulamakta ve çeşitli alanlarda fayda sağlayan işbirliğinde bulunmaktadırlar. Mutlu işbirliği, büyük anlamda Atatürk'ün çalışmalarının neticesidir.

Atatürk'ün ölümünün 25. yıl dönümünde, Onu kahraman asker olarak saygı ile anar, modern Türkiye'nin Ata'sını, devlet adamı Atatürk'ü takdir ve şükranla anarız.

Sir A. Douglas Hume

İngiltere Başbakanı

General Mustafa Kemal'in Atatürk adı ile adlandırılması, kendisinin Osmanlı İmparatorluğu'nun I. Dünya Savaşı'nı kaybetmesinden sonra, Türk Devleti'nin onurunu kurtarmak amacıyla atılmış olduğu cüretkar savaştan sonra, yeni Türkiye'nin kalkınmasının Ata'sı olduğunu gösterir.

Yirminci yüzyıl tarihinin Atatürk'ün şahsına önem verilmesi kadar doğal bir şey olamaz, zira Atatürk milletinin yenilgisini zafere, çöküşünü yükselmeye, gerilemesini ilerlemeye çevirmek yolunda yurt görevinin kendilerine yükletmiş olduğu ödevleri yerine getirmek için, durumu memleketleri lehine çevirmeye hazır bulunan cesur subayların canlı bir örneğidir.

Abdülsselâm Arif

Irak

Atatürk gibi insanlar bir nesil için doğmadıkları gibi belli bir devre için de doğmazlar. Onlar önderlikleriyle yüzyıllarca milletlerin tarihinde hüküm sürecek insanlardır.

Tahran Gazetesi

İran

Mustafa Kemal Atatürk, kuşkusuz 20. yüzyılda dünya savaşından önce yetişen en büyük devlet adamlarından biri, hiçbir millete nasip olmayan cesur ve büyük bir inkılapçı olmuştur. 20

Ben Gurion

İsrail Başbakanı (1963)

Büyük adamlar, kuşaklarının başındadırlar. Türk Milleti'nin başındaki büyük ve dahi Atatürk, politika ve savaş alanlarında yılmayan büyük ve yurtsever bir insandı.

Onun çevresinde toplanan kahraman Mehmetçiklerle, parçalanmış olan memleketi birleştirdi ve ümitle yaşayan millete mucizeleriyle zaferler kazandırdı.

Kahraman Atatürk, milletlerin kurtuluşlarına kendilerini adamış olan kurtarıcıların ve onları ıslah eden kişiler ve milliyetçi adamların bir sembolü olarak daima yaşayacaktır.21

Kerama

Lübnan Başbakanı, 10 Kasım 1963

Üstün iradesi, tükenmez cesareti ve eşsiz seziş ile hasımlarını dize getirdi. Fazilet ve ciddiyeti, üç yılda memleketine askeri, aynı zamanda tam ve doyurucu bir siyasi zafer kazandırdı.22

F. Perrone Di San Martino

İtalyan Yazar

Açıklanamayacak ve yalanlanamayacak olan şey; direnme fikrinin, Türkiye'nin daha iyi bir geleceğe layık olduğu anlayışının, güçlü ve dostlarının saygı gösterdiği, düşmanlarının da korktuğu Türkiye'nin, geçmişten kalma herşeyle bağını koparmış Türkiye'nin kurulması fikrinin, Mustafa Kemal'in ruhunda doğduğu, Onun zekası ile işlendiği ve Onun elleriyle gerçekleştirildiğidir.23

Thomas Vaidis

Yunanlı Fikir Adamı

Kemal Atatürk, yalnız bu yüzyılın en büyük adamlarından biri değildir. Biz Pakistan'da, Onu geçmiş bütün çağların en büyük adamlarından biri olarak görüyoruz. Askeri bir deha, doğuştan bir lider ve büyük bir yurtsever olan Kemal Atatürk, memleketinizi yeniden büyüklük yoluna koydu. O yalnız sizin milletinizin sevgili lideri değildi. Dünyadaki bütün Müslümanlar gözlerini sevgi ve hayranlık hisleriyle Ona çevirmişlerdi. O, Müslüman dünyasında yeniden siyasi uyanış yönünden ileriye doğru cesur bir adım atan bir avuç insandan biriydi.24

Eyüp Han
Pakistan Cumhurbaşkanı, 10 Kasım 1938

Sultanları kovan, orduları tarumar eden, Çanakkale ve Sakarya kahramanı Mustafa Kemal öldü. Türkiye'yi en kuvvetli devletler düzeyine çıkartan; vatanı kölelikten özgürlüğe, horlanmaktan şerefe götüren Atatürk öldü. Zulmün en büyük düşmanı öldü. Kalplerimiz bu büyük acı karşısında titriyor.25

Ebabil Gazetesi
Beyrut, 1938

Modern devlet adamları arasında, yeni Türkiye'nin Şefi yüksek bir yer tutmaktadır. Görevi Türk tarihinde en nazik olanlardan biri idi ve bunu şayanı hayret bir şekilde başarmaya muvaffak oldu. Bu hayret verici başarı, mücadelerle çelikleşmiş olan karakter ve sarsılmaz iradesi sayesinde mümkün olmuştur. Ölümü, Türkiye'nin sarsılması demek olmayacak, zira bütün genç nesil, şefleri tarafından çizilen yolu iman ve şevkle takip etmektedir.

Ujmagyar Gazetesi
Budapeşte, 1938

Milletimiz Gazi'nin ölmez eseri için en büyük hayranlığı onun sahasında, savaş meydanlarında, büyük asker olduğunu tespit ettikten sonra, herşeyin tamamen kaybolduğu zannedildiği bir anda, milletinden ümidini kesmeyi ve yenilgiyi kabul etmeyi şiddetle reddeden, Tanrı'nın seçtiği büyük insanı anıyoruz. O, güçleri birleştirmeyi, kırılmış cesaretleri yükseltmeyi bilmiş, milli ülkenin bütünlüğünü tekrar kurmuş ve memleketinin bağımsızlık ve egemenliğini kazanmasını başarmıştır. Atatürk böylece, ölümü esirliğe tercih eden bir milletin neler yapabileceğini hayretler içinde bulunan dünyaya göstermiştir. Bu örnek unutulmayacaktır.

Biz memleketin egemenliğinin mimarı olarak Atatürk'ün şahsına, parçalanmak yolunda olan bir imparatorluğun yıkıntısı üstünde hayranlık duymaktayız.27

Habib Burgiba
Tunus Cumhurbaşkanı

Atatürk yeni Türkiye'yi kılıcı ile meydana getirmiş ve dehâsı ile düzenlemiştir. Onun ateşli yurtseverliğinin harekete geçmemiş olduğu hiçbir alan yoktur. Eski Türkiye'nin bütün felaketlerinin kaynağı Osmanlı Devleti'nin iç işlerine yabancı devletlerin karışmaları olduğunu anlayan ilk adam olmuştur. Atatürk, Türkiye'yi ufalma ve bölünmeye uğramaktan kurtarmıştır. Şimdiki Türkiye, hem kendi yakınında hem de bütün Avrupa'da birçok dostlara maliktir. Bütün dünyanın hayranlığını kazanan ve Türkiye'nin hayatının en şerefli devresini teşkil eden işte ıslahat siyasi, iktisadi, içtimai, fikri, ilâhi... bütün alanları kapsar.

Bu düzenlemenin tarihi 1923'tür. Yani Lozan Antlaşması'nın imzalanması tarihidir. Bu antlaşmayı diğer devletlerden evvel, Türkiye'ye 150 yıldan beri geleneksel dostluklarla bağlı olan Polonya kabul etmiştir. Milli onur duygusuna sahip olan Türk

Milleti'nin babası olan Atatürk'ü, sarsılmaz bir aşkla sarmasında hayret edilecek hiçbir şey yoktur. Yeni Türkiye milletlerarası siyasette hesaba katılması gereken bir eleman olmuştur. Türkiye'nin modernleşme ve yenileşme hareketi devam ediyor. Osmanlıların "Hasta Adam"ı iyileşmiştir. İlerlemesi ve enerjisi yerindedir. Atatürk, bunu yapmakla gerçekten bir mucize göstermiştir.

Gazeta Polska

Varşova, 1938

Atatürk'ün dehası, tarihte Türk Milleti'nin taşıdığı ruhun ve faziletin en yüksek örneklerinden birini teşkil edecektir.

Branko Aczemoviç

Yugoslavya Elçisi

Türk Milleti'nin özgürlük ve Türkiye'nin millî kalkınması için çetin mücadelelere adını yazan Kemal Atatürk'ü memleketimiz çok iyi tanır.

Atatürk, Türk Milleti'ni, kışkırtıcı kuvvetlere, emperyalistlere ve silah zoru ile Türk Milleti'ni ezerek memleketi büyük devletlerin bir sömürgesi haline getirmek isteyen kuvvetlere karşı savaşa girmesi için uyandırmıştır. Yakın ve Orta Doğu'daki ilk cumhuriyet, doğuşunu Ona borçludur. Bu cumhuriyet birçok milletin milli özgürlük hareketlerine ışık tutmuştur. Atatürk'ün kutsal saydığı emperyalizmle savaşını, yalnız Türk Milleti değil, diğer doğu ülkeleri de takdirle karşılıyordu.

Türkiye'nin yüzyıllık geriliğinden kurtulması için Atatürk pek çok şey yapmıştır. Gerçekleştirdiği reformlar memleketin ekonomik hayatının, tarımsal kalkınmanın hızla ilerlemesini hedef tutmuştur. Atatürk yönetimi zamanında, Türkiye'nin milletlerarası otoritesi yükselmiş ve memleket, dünya siyasetinde önemli rol oynamaya başlamıştır.

N. S. Kruşçeff

Sovyetler Birliği Başkanı, 10 Kasım 1938

Atatürk; milletin atası, kılıç, fikir, kalb ve irade adamı idi. Milletin bu büyük evladı, aynı zamanda yirminci yüzyılın en büyük yurttaşıdır.

Slovo Gazetesi

Bulgaristan

Onun idaresi altında Türkiye, Avrupa'nın kıymetli bir üyesi oldu.30

London Times Gazetesi

İngiltere

Bir an için tahayyül ediniz ki: Batı dünyasındaki rönesans, reformasyon, bilim ve düşünce ihtilali, Fransız İnkılabı ve Sanayi Devrimi'ni, Atatürk, bir insan ömrüne sığdırmıştır.

Arnold Toynbee

Atatürk olmasaydı, Türk belki Özbekistan'da olurdu, ama Trakya ve Anadolu'da kalmazdı. 100 yılda büyük coğrafyadan sürülmüş ve katledilmiş Türklerin Konya Ovası'ndan sürülmeleri ve atılmaları ne kadar sürerdi sanıyorsunuz? Ne Türk ne de Türkiye kalırdı. Mustafa Kemal sadece ülkeyi kurtarmadı; Türk neslini de kurtardı. Türk Bağımsızlık Savaşı'nda bir şey oldu ve plan artık yürümedi. Yunanlılar bozguna uğrayınca, kaçarken her yanı yaktılar, yıktılar, herkesi öldürdüler. Amerikan Elçisi ve Amerikan kaynakları bu olayı doğruluyorlar. Sadece Batı'da Rumlar tarafından bir milyonun üzerinde Türk öldürüldü, 1.2 milyonu da sürgüne zorlandı. Çok kötü bir yüzyıl olmuştur. Müslüman ülkesi yok edilmiştir. 1800-1922 arasında Yunanlılar 950 bin göçmen, 320 bin ölü verdiler. Ermeniler 910 bin göçmen ve 580 bin ölü verdi. Sonuç? Bu ibret tablosunun karşısında, kim suçlu diye sormak gerekiyor. Mustafa Kemal'in itildiği Konya Ovası'nı gözler önüne getirin. Bir yüzyılda nereden nereye gelinmiş. Ben size diyorum ki, Atatürk olmasaydı, Türk kalmazdı.

Prof. Justin McCarty

Amerikalı Tarihçi

Ülkeler başarıya birleştirici efsaneler yardımıyla ulaşırlar. ABD'nin Amerikan Devrimi ve George Washington'u, Fransız Devrimi ve Fransız kültür kavramı, İngilizlerin Magna Carta ile Kraliyet Ailesi, Yunanistan'ın demokrasinin doğduğu yer efsaneleri örneklerdir. Türkiye'yi birleştiren efsane ise, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve Kemal Atatürk'tür. Bunlarsız Türkiye dağılabilir... Sonuç olarak; dünyada çok az ülkenin Atatürk gibi bir milli kahramanı var.32

Nick Ludington

Robert Kolej Mütevelli Heyeti Üyesi

Yakınlarının ve Çalışma Arkadaşlarının Ağzından Atatürk

Mustafa Kemal Atatürk, hemen her zaman nerede durulacağını bilmiştir. Bu, Onun pek hayran olduğum meziyetlerinden biriydi. Daima ilerisini düşünmek, daima dikkat, onun memleket yolundaki işlerinde hakim olmuştur.

Mareşal Fevzi Çakmak

Öyle şartlar içinde Mustafa Kemal'in yaptığını yapabilecek cesarette demiyorum, belki Ondan gözü pekler vardı; azminde demiyorum, belki Onun kadar azimli olanları vardı; bilgi de demiyorum, şüphesiz Ondan daha bilgili olanları vardı; fakat kırk yıllık ömrümde Onun "liderlik dehasında" hiç kimseyi tanımadım.

Falih Rıfkı Atay

Bütün dünyaya kendisini dahi olarak kabul ettiren bu insanın, her konuda şüphesiz dahiyane fikirleri olacaktı. Bu fikirleri peşinen bilmeye imkan göremiyorum. Atatürk durumlara göre gerekli tedbirleri almasını çok iyi bilen bir insandı.

Ancak şu vesile ile halk efkarına şunu açıklamak isterim; Atatürk'ün en çok kızdığı cümle "Az gelişmiş ülke" cümlesiydi.
Prof. Afet İnan

Savaş meydanlarının muzaffer kumandanı, barış masalarının ateşli savunucusu, hürriyet ve bağımsızlık aşığı; demokrasi, milli egemenlik ve milli hakimiyetin ateşli taraftarı Kemal Atatürk, bilim ve tekniğin aydınlığında çağdaş Türkiye'yi kurmayı, Cumhuriyet'i emanet ettiği gençliğe esas hedef olarak göstermiştir.
Türk istiklâl ve hürriyet destanının hem en büyük kahramanı ve hem de baş yazarı Atatürk'tür.
Fethi Bolayır

Atatürk, özellikle bulunduğu toplumda kötümserlik duygularını derhal yıkayan ve memlekette çalışmak için, güçlü, ileri ve mutlu olmak için gereken neşe ve kudreti derhal çevresine aşılayan bir insandır.
İsmet İnönü

Mustafa Kemal Paşa mücadeleye atılmasıydı, bu memleket kurtulamazdı. Anadolu'nun tehlikeye düşen yerlerinde, batıda, doğuda ve güneyde başlayan ve bir yurtsever düşüncenin mahsulü olan zayıf, fakat milli karşı koyma hareketleri Mustafa Kemal Paşa tarafından birleştirilmesiydi, her biri ayrı ayrı kolayca bastırılabilirdi. Nur içinde yatsın büyük kurtarıcı.
Rauf Orbay

Atatürk, dinamik bir ruha sahiptir. Ona tutulan insan olduğu yerde kalmaz. Atatürk, geliştirici ve genişletici bir düşünceye sahipti. Onun arkasından gidenler geride kalmaz. Atatürk bugün için de önderimizdir, ışığımızdır, yarın için de.
Cemal Gürsel

1 http://www.kultur.gov.tr/portal/tarih_tr.asp?belgeno=13587
2 Vural Sözer, Atatürklü Günler, Barajans Yayınları, 1998, s. 214
3 http://www.kultur.gov.tr/portal/tarih_tr.asp?belgeno=13587
4 Cemal Kutay, Ne Buldu, Ne Bıraktı, Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı, İzmir, s. 212
5 http://www.kultur.gov.tr/portal/tarih_tr.asp?belgeno=13592
6 211 Prof. Dr. Selayman Arslan, Atatürk'ün Devlet Adamlığı Vasfı, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Kasım 1996, Sayı 36, s. 952
7 Lord Kinross, Atatürk, Bir Milletin Yeniden Doğuşu, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1994, s. 14
8 Lord Kinross, Atatürk, Bir Milletin Yeniden Doğuşu, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1994, s. 395
9 http://www.kultur.gov.tr/portal/tarih_tr.asp?belgeno=13592

10 http://www.samsun-aal.k12.tr/ata/nededilerS.htm
11 http://www.ataturk.net/?sayfa=diyorlar&ulke=Bulgaristan
12 http://www.ataturk.net/?sayfa=diyorlar&ulke=Danimarka
13 http://www.adkf.org/ataturk/hakkinda.htm
14 http://www.ataturk.net/?sayfa=diyorlar&ulke=Hindistan
15 http://www.ataturk.net/?sayfa=diyorlar&ulke=Hollanda
16 http://www.ataturk.net/?sayfa=diyorlar&ulke=ingiltere
17 Ord. Prof. Dr. Sadi Irmak, Atatürk Bir Çağ'ın Açılışı, İnkılap Yayınevi, İstanbul, 1984, s. 382
18 http://ulusdergisi.kolayweb.com/756212731881.html
19 http://www.samsun-aal.k12.tr/ata/nedediler14.htm
20 http://ulusdergisi.kolayweb.com/756212731881.html
21 http://www.kultur.gov.tr/portal/tarih_tr.asp?belgeno=13781
22 http://www.ataturk.net/?sayfa=diyorlar&page=0&t=30&ulke=italya
23 Prof. Dr. Selayman Arslan, Atatürk'ün Devlet Adamlığı Vasfı, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Kasım 1996, Sayı 36, s. 935
24 Cemal Kutay, Ne Buldu, Ne Bıraktı, Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı, İzmir, s. 208
25 http://www.kultur.gov.tr/portal/tarih_tr.asp?belgeno=13781
26 http://www.ataturk.net/?sayfa=diyorlar&ulke=Macaristan
27 http://www.ataturk.net/?sayfa=diyorlar&ulke=Tunus
28 http://www.ataturk.net/?sayfa=diyorlar&ulke=polonya
29 http://www.ataturk.net/?sayfa=diyorlar&ulke=Rusya
30 http://abone.turk.net/selamisozer/soylenenler/dunyabas1.htm
31 Ahmet Taner Kışlalı, Cumhuriyet Gazetesi, 21.10.2000
32 Mehmet Ali Kışlalı, "ABD ve Kemalizm" 22 Eylül 2000, Radikal Gazetesi
33 http://www.ataturk.net/?sayfa=diyorlar&ulke=Türkiye
34 Falih Rıfkı Atay , Çankaya, Bateş A.Ş, İstanbul, 1984
35 http://www.ataturk.net/?sayfa=diyorlar&ulke=Turkiye

3. bölüm
Atatürk Diyor Ki...

Atatürk ülkemize yepyeni bir çehre kazandıran üstün bir siyaset adamı ve askeri bir dehadır. Her zaman en doğruyu gösteren, ileriyi çok iyi görebilme ferasetine sahip olması sebebiyle en kritik zamanlarda dahi en yerinde kararlar alabilen çağdaş bir liderdir.

Atatürk, eğitimden devlet politikasına, sanattan savaşa, spordan modern yeniliklere kadar her konuda eğitilmemizi ve düşüncelerimizin gelişmesini sağlayan sözleriyle hepimizin fikirlerinin öncüsü olmuştur. 'Atatürk'ün Sözleri' bölümümüzde de Ata'mızın bizlere yön gösteren, geleceğimiz için ışık olan sözlerinden bazılarına yer vereceğiz.

Milli Hakimiyet

Biz Türkler, bütün tarihimiz boyunca hürriyet ve istiklale timsal olmuş bir milletiz.

Ne kadar zengin ve müreffeh olursa olsun, istiklalden mahrum bir millet, medeni insanlık karşısında uşak olmak mevkiinden yüksek bir muameleye layık sayılamaz.

Milletin saltanat ve hakimiyet makamı yalnız ve ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi'dir.

Hükümetlerin icraatı menfi olup da millet itiraz etmez ve iktidarı düşürmezse bütün kusur ve kabahatlere katılmış demektir.

Özgürlük ve bağımsızlık benim karakterimdir. Ben milletimin en büyük ve ecdadımın en değerli mirası olan bağımsızlık aşkı ile dolu bir adamım. Çocukluğumdan bugüne kadar ailevi, hususi ve resmi hayatımın her safhasını yakından bilenler için bu aşkım malumdur. Bence bir millete şerefin haysiyetin, namusun ve insanlığın vücut ve beka bulabilmesi, mutlaka o milletin özgürlük ve bağımsızlığına sahip olmasıyla kaimdir. Ben şahsen bu saydığım vasıflara çok ehemmiyet veririm. Ve bu vasıfların kendimde mevcut olduğunu iddia edebilmek için milletimin de aynı vasıfları taşımasını esas şart bilirim. Ben yaşayabilmek için mutlaka bağımsız bir milletin evladı kalmalıyım. Bu sebeple milli bağımsızlık bence bir hayat meselesidir. Millet ve memleketin menfaatleri icap ettirirse, insanlığı teşkil eden milletlerden her biriyle medeniyet icabı olan dostluk ve siyaset münasebetlerini büyük bir hassasiyetle takdir ederim. Ancak, benim milletimi esir etmek isteyen herhangi bir milletin, bu arzusundan vazgeçinceye kadar, amansız düşmanıyım.

Milli egemenlik öyle bir nurdur ki, onun karşısında zincirler erir, taç ve tahtlar batar, mahvolur. Milletlerin esirliği üzerine kurulmuş müesseseler her tarafta yıkılmaya mahkumdurlar.

Cumhuriyet fikir serbestliği taraftarıdır. Samimi ve meşru olmak şartıyla her fikre saygı duyarız.

Hakimiyet kayıtsız ve şartsız milletindir.

Milli mücadelelere şahsi hırs değil, milli ideal, milli onur sebep olmuştur.

Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır.

Milli his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin milli ve zengin olması, milli hissin gelişmesinde başlıca etkendir. Türk dili, dillerin en zenginlerindendir. Yeter ki, bu dil şuurla işlensin. Ülkesini, yüksek bağımsızlığını korumasını bilen Türk Milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır.

Her fert istediğini düşünmek, istediğine inanmak, kendine mahsus siyasi bir fikre sahip olmak, seçtiği bir dinin icaplarını yapmak veya yapmamak hak ve hürriyetine sahiptir. Kimsenin fikrine ve vicdanına hakim olunamaz.

Türk Milleti'nin istidadı ve kesin kararı medeniyet yolunda, durmadan, yılmadan ilerlemektir.

Medeni olmayan insanlar, medeni olanların ayakları altında kalmaya mahkumdurlar.

Din

Milletimiz daha da dindar olmalıdır diyorum. Ama bütün sadelik ve güzelliği ile. Dinime, bizzat gerçeğe nasıl inanıyorsam, buna da öyle inanıyorum. Şuura aykırı ilerlemeye engel hiçbir şey ihtiva etmiyor. Şu anda batıl itikatlardan oluşan ikinci bir din mevcuttur. Fakat bu cahiller sırası gelince aydınlatılacaktır.

Bizim dinimiz, milletimize hakir, miskin ve zelil olmayı tavsiye etmez. Tam tersine Allah da, Peygamberimiz (sav) de insanların ve milletlerin izzet ve şerefini korumalarını emrediyor.

İntisap etmekle bahtiyar olduğumuz İslam dinini, asırlardan beri alışılmış olduğu üzere bir siyaset vasıtası mevkiinden kurtarmak ve yükseltmek elzem olduğu hakikatini müşahade ediyoruz. Mukaddes ve lahuti olan inançlarımızı ve vicdanlarımızı çapraşık ve değişken olan ve her türlü menfaat ve ihtirasların tecellisine sahne olan siyasetten ve siyasetle ilgili bütün hususlardan bir an evvel ve kesin olarak kurtarmak, milletin, dünya ve ahiret saadetinin emrettiği bir zarurettir.

Eğer bizim dinimiz akla mantığa uygun bir din olmasaydı, mükemmel olamazdı, dinlerin sonuncusu olmazdı.

Büyük dinimiz çalışmayanın insanlıkla ilgisi olmadığını söyler. Bazı kimseler modern olmayı kafir olmak sayıyorlar. Asıl kafirlik onların bu inanışıdır.

Bir dinin tabii olması için akla, fenne, ilme ve mantığa uygun olması lazımdır.

İlk olarak Kuran'ın dilimize çevrilmesini emrettim. Kuran ilk olarak Türkçeye çevriliyor.

Efendiler, camiler itaat ve ibadet ile beraber din ve dünya için neler yapmak lazım geldiğini düşünmek, yani meşveret için yapılmıştır. Millet işlerinde her ferdin zihni başlı başına faaliyette bulunmak elzemdir.

Kadın

İnsan topluluğu kadın ve erkek denilen iki cins insandan mürekkeptir. Kabil midir ki, bu kütlenin bir parçasını ilerletelim, ötekini ihmal edelim de kütlenin bütünlüğü ilerleyebilsin. Mümkün müdür ki, bir cismin yarısı toprağa zincirlerle bağlı kaldıkça öteki kısmı göklere yükselebilsin.

Ey kahraman Türk kadını, sen yerde sürünmeye değil, omuzlar üzerinde göklere yükselmeye layıksın.

Dünyada ne görüyorsak kadının eseridir.

Anaların bugünkü evlatlarına vereceği terbiye eski devirlerdeki gibi basit değildir. Bugünün anaları için, gerekli vasıfları taşıyan evlat yetiştirmek, evlatlarını bugünkü hayat için faal bir uzuv haline koymak pek çok yüksek vasıflar taşımalarına bağlıdır. Onun için kadınlarımız, hatta erkeklerimizden çok aydın, daha çok feyizli, daha fazla bilgili olmaya mecburdurlar; eğer hakikaten milletin anası olmak istiyorlarsa.

Milletin kaynağı toplum hayatının esası olan kadın ancak faziletli olursa görevini yerine getirebilir.

Kadınlarımız erkeklerden daha çok aydın, daha çok verimli, daha çok bilgili olmak mecburiyetindedir. Gerçekten milletin anası olmak istiyorlarsa böyle olmalıdırlar.

Kimse inkar edemez ki, bu harpte ve ondan evvelki harplerde milletin hayat kabiliyetini tutan hep kadınlarımızdır.

Onun için, hepimiz büyük ruhlu ve büyük duygulu kadınlarımızı şükran ve minnetle ebediyen taziz ve takdis edelim.

Türk Gençliğine

Gençler, cesaretimizi takviye ve idame eden sizlersiniz. Siz, almakta olduğunuz terbiye ve irfan ile insanlık ve medeniyetin, vatan sevgisinin, fikir hürriyetinin en kıymetli timsali olacaksınız. Yükselen yeni nesil, istikbal sizsiniz. Cumhuriyeti biz kurduk, onu yükseltecek ve yaşatacak sizsiniz.

Yüksek Türk! Senin için yüksekliğin hududu yoktur. İşte parola budur.

Benim naçiz vücudum nasıl olsa bir gün toprak olacaktır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti ebediyen yaşayacaktır.

Sizler, yani yeni Türkiye'nin genç evlatları! Yorulsanız dahi beni takip edeceksiniz... Dinlenmemek üzere yürümeye karar verenler, asla ve asla yorulmazlar. Türk Gençliği gayeye, bizim yüksek idealimize durmadan, yorulmadan yürüyecektir.

Barış

Doğudan şimdi doğacak olan güneşe bakınız. Bugün günün ağardığını nasıl görüyorsan, uzaktan bütün doğu milletlerinin de uyanışlarını öyle görüyorum. Bağımsızlık ve egemenliklerine kavuşacak olan çok kardeş millet vardır. Sömürgecilik ve emperyalizm yeryüzünden yok olacak ve yerlerini milletler arasında hiçbir renk, din ve ırk farkı gözetmieyen yeni bir ahenk ve işbirliği çağı hakim olacaktır.

Dış Politika

Gerçi bize milliyetçi derler. Ama, biz öyle milliyetçileriz ki, işbirliği eden bütün milletlere hürmet ve riayet ederiz. Onların milliyetlerinin bütün icaplarını tanırız.

Bilelim ki, milli benliğini bilmeyen milletler başka milletlere yem olurlar.

Güzel Sanatlar

Müsbet bilimlerin temellerine dayanan, güzel sanatları seven, fikir terbiyesinde olduğu kadar beden terbiyesinde de kabiliyeti artmış ve yükselmiş olan erdemli, kudretli bir nesil yetiştirmek ana siyasetimizin açık dileğidir. "Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir."

Efendiler, siz hayatınızda mebus olabilirsiniz, bakan olabilirsiniz, hatta cumhurbaşkanı olabilirsiniz. Fakat hiçbir zaman sanatkar olamazsınız.

Öğretmenler

Mualimler! Yeni nesli, Cumhuriyet'in fedakar öğretmenleri ve eğiticileri, sizler yetiştireceksiniz. Ve yeni nesil sizin eseriniz olacaktır. Eserin kıymeti, sizin maharetiniz ve fedakarlığınız derecesiyle mütenasip bulunacaktır.

Milleti kurtaranlar yalnız ve ancak öğretmenlerdir. Öğretmenden, eğiticiden yoksun bir millet, henüz millet namını almak istidadını keşfetmemiştir.

Sayın öğretmenler, hiçbir zaman düşüncelerinizden çıkmasın ki, Cumhuriyet sizden fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller ister.

İlim

Biz cahil dediğimiz zaman, mektepte okumamış olanları kastetmiyoruz. Kastettiğimiz ilim, hakikati bilmektir. Yoksa okumuş olanlardan en büyük cahiller çıktığı gibi, hiç okumak bilmeyenlerden de hakikati gören gerçek alimler çıkabilir.

Okul sayesinde, okulun vereceği ilim ve fen sayesindedir ki, Türk Milleti, Türk sanatı, Türk iktisadiyatı, Türk şiir ve edebiyatı bütün güzellikleriyle gelişir.

Dünyada herşey için, medeniyet için, hayat için, muvaffakiyet için en hakiki murşit ilimdir, fendir. İlim ve fennin haricinde mürşit aramak gaflettir, cehalettir, dalalettir.

Türk Milleti'nin yürümekte olduğu terakki ve medeniyet yolunda elinde ve kafasında tuttuğu meşale, müspet ilimdir. Bunun içindir ki, milletimizin yüksek karakterini, yorulmaz çalışkanlığını, doğuştan zekasını, bilime bağlılığını, güzel sanatlara sevgisini, milli birlik duygusunu, her zaman ve her türlü vasıta ve tedbirlerle besleyerek geliştirmek milli ülkümüzdür.

Ekonomi

Ekonomik kalkınma, Türkiye'nin hür, müstakil, daima daha kuvvetli, daima daha müreffeh Türkiye idealinin belkemiğidir.

Ancak kendilerinden sonrakileri düşünebilenler milletlerini yaşamak ve ilerlemek imkanlarına kavuştururlar.

Yabancı Sermaye

Milletimizin temel yararı ile ilgili konularda yabancıların bizce hiçbir önemi yoktur.

Köylüler

Türkiye'nin asıl sahibi ve efendisi, gerçek üretici olan köylüdür. O halde, herkesten daha çok refah, saadet ve servete müstahak ve layık olan köylüdür. Onun için, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin iktisadi siyaseti bu asli gayeye erişmek maksadını güder.

Bir kere memlekette topraksız köylü bırakmamalıdır. Bir çiftçi ailesini geçindirebilen toprağın hiçbir sebep ve suretle bölünemez bir mahiyet alması, büyük çiftçi ve çiftlik sahiplerinin işletebilecekleri arazi genişliğinin, arazinin bulunduğu memleket bölgelerinin nüfus yoğunluğuna ve toprak verim derecesine göre sınırlanması gerekir.

Bağımsızlık

Biz Türkler, bütün tarihimiz boyunca hürriyet ve istiklale timsal olmuş bir milletiz.

Her ilerlemenin ve kurtuluşun anası özgürlüktür.

Bu millet bağımsızlıktan ayrı yaşamamıştır, yaşayamaz ve yaşamayacaktır.

Tam bağımsızlık, bizim bugün üzerimize aldığımız vazifenin temelidir.

Tam bağımsızlık denildiği zaman, tabii, siyasi, mali, iktisadi, adli, askeri, harsi vs. her hususta tam bağımsızlık ve tam serbestlik kastolunmaktadır.

Türkiye'de Bolşeviklik olmayacaktır. Çünkü Türk Hükümeti'nin ilk gayesi, halka hürriyet ve saadet vermek, askerlerimize olduğu kadar sivil halkımıza da iyi bakmaktır.

Milli egemenlik öyle bir nurdur ki, onun karşısında zincirler erir, taç ve tahtlar batar, mahvolur.

Türk'ün Asaleti

Bu milleti ben değil, içimizdeki ruh, damarımızdaki kan kurtarmıştır.

Biz doğrudan doğruya milletseveriz ve Türk milliyetçisiyiz. Cumhuriyetimizin dayanağı Türk topluluğudur.

Ey Türk gençliği ! Birinci vazifen Türk istiklal ve Cumhuriyetini ilelebet korumak ve müdafaa etmektir. Muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Beni olağanüstü bir kişi olarak yorumlamayınız. Doğuşumdaki tek olağanüstülük Türk olarak dünyaya gelmemdir.

Büyük devletler Kuran ecdadımız, büyük ve şumullü medeniyetlere de sahip olmuştur. Bunu aramak, tetkik etmek, Türklüğe ve cihana bildirmek bizler için bir borçtur.

Dil Hakkında

Dilin milli ve zengin olması, milli hissin gelişmesinde başlıca etkendir. Ülkesini, yüksek bağımsızlığını korumasını bilen Türk Milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır.

Bir memleketin, bir memleket halkının düşmandan zarar görmesi acıdır. Fakat kendi ırkından büyük tanıdığı insanlardan vefasızlık, felaket görmesi daha acıdır.

Efendiler, biz hayat ve istiklal isteyen bir milletiz. Ve yalnız ve ancak bunun için hayatımızı yok etmeyi göze alırız.

Bizim ahenktar, zengin lisanımız yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir.

Medeniyet

Medeniyetin emir ve talep ettiğini yapmak, insan olmak için yeterlidir.

Biz dünya medeniyeti ailesi içinde bulunuyoruz. Medeniyetin bütün icaplarını tatbik edeceğiz.

Büyük davamız en medeni ve en müreffeh millet olarak varlığımızı yükseltmektir.

Asla şüphem yoktur ki, Türklüğün unutulmuş büyük medeni özelliği ve büyük medeni kabiliyeti bundan sonraki gelişmesi ile geleceğin yüksek medeniyet ufkunda yeni bir güneş gibi doğacaktır.

Türkler bütün medeni milletlerin dostudurlar.

Türk Milleti'nin istidadi ve kesin kararı medeniyet yolunda, durmadan, yılmadan ilerlemektir.

Medeni olmayan insanlar, medeni olanların ayakları altında kalmaya mahkumdurlar.

Milletimiz her güçlük ve zorluk karşısında, durmadan ilerlemekte ve yükselmektedir. Büyük Türk Milleti'nin bu yoldaki hızını, her vasıtayla arttırmaya çalışmak, bizim hepimizin en kutlu vazifemizdir.

Aileye ve Çocuklara Verdiği Önem

Eşini mutlu edecek herkes evlenmelidir. Çoluk çocuk sahibi olmalıdır. Bana bakmayınız. Benim hayatım başka türlü düzenlenmiştir.

Çocuk sevgisi insan için bir ihtiyaçtır.

Zafer Hakkında

Hiçbir zafer gaye değildir. Zafer ancak kendisinden daha büyük bir gayeyi elde etmek için belli başlı vasıtadır. Gaye fikirdir. Bir fikre dayanmayan zafer yaşayamaz. Her büyük zaferin kazanılmasından sonra yeni bir alem doğmalıdır. Yoksa başlı başına zafer boşa gitmiş bir gayrettir.

Zafer, "zafer benimdir" diyebilenin, muvaffakiyet, "muvaffak olacağım" diye başlayanın ve "muvaffak oldum" diyebilenindir.

Benim için ordumuzun kıymetini ifadede ölçü şudur: Türk Ordusu'nun bir kıtası muadilinin behemehal mağlup eder, iki mislini durdurur ve tesbit eder.

Her Türk ferdinin son nefesi, Türk Milleti'nin nefesinin sönmeyeceğini, onun ebedi olduğunu göstermelidir.

Herhalde alemde bir hak vardır ve hak kuvvetin üstündedir.

Bir millet, bir toplum yalnız bir kişinin çabası ile adımcık bile atamaz.

Yorulmadan beni takip edeceğinizi söylüyorsunuz. Benim sizden istediğim şey, yorulmamak değil, yorulduğunuz zaman da, durmadan yürümek, yorulduğunuz dakikada da dinlenmeden beni takip etmektir.

Sizler, yani yeni Türkiye'nin genç evlatları! Yorulsanız dahi beni takip edeceksiniz. Dinlenmemek üzere yürümeye karar verenler, asla ve asla yorulmazlar. Türk Gençliği gayeye, bizim yüksek idealimize durmadan, yorulmadan yürüyecektir.

Hakikati konuşmaktan korkmayınız.

Meseleleri hadiselere göre değil, aslında olduğu gibi ele almak lazımdır.

Tatbik eden, icra eden, karar verenden daima daha kuvvetlidir.

Lüzumuna kani olduğumuz bir işi derhal yapmalıyız.

Fikirler, cebir ve şiddetle, top ve tüfekle asla öldürülemez.

TBMM Açılış Konuşmasından Kısaltılmış Bazı Bölümler (24 Nisan 1920)

Sayın milletvekilleri! Bugün içinde bulunduğumuz durumu büyük Meclisinizin huzurunda tam olarak ortaya koyabilmek için bazı açıklamalarda bulunmak istiyorum. Arz edeceğim konular birkaç bölüme ayrılabilir:

Birinci bölüm; Ateşkes'ten Erzurum Kongresi'ne kadar geçen süre içindeki durumla ilgilidir.

İkinci bölüm; Erzurum Kongresi'nden 16 Mart tarihinde İstanbul'un düşmanlar tarafından işgal edildiği güne kadar olan süreyi içine almaktadır.

Üçüncü bölüm; 16 Mart'tan şu dakikaya kadar olan durumla ilgili olacaktır.

Açıklamalarım birtakım belgelere dayanacaktır. İzninizle o belgeleri gerektikçe burada okuyacağım. Yalnız birinci dönem ile ilgili açıklamalarım belki biraz şahsi olacaktır. İçinde bulunduğumuz durumu bütünüyle aydınlatabilmek için o dönemden söz etmeyi gerekli buluyorum.

Yüce makamlarınızca da bilindiği gibi, Ahmet İzzet Paşa Hükümeti, milli temele dayanan adil bir barışı sağlayabilmek umudu ile ateşkes istedi. Bağımsızlığı uğrunda dürüst ve cesur bir biçimde savaşan ulusumuz, 30 Ekim 1918 tarihinde imza edilen Ateşkes Antlaşması ile silahını elinden bıraktı.

İtilaf donanmaları İstanbul'a girdikten sonra Ateşkes Antlaşması'nın hükümleri bir tarafa bırakıldı; gün geçtikçe artan bir şiddetle, saltanat hakları, hükümetin gururu, milli onurumuz hiçe sayıldı. İttilaf heyetinden gördükleri özendirme ve koruma sayesinde Osmanlı uyruğundaki Müslüman olmayan unsurlar her yerde küstahça saldırılara başladılar.

Meclis-i Mebusan'ın feshi, kuvvetini milletten almayan hükümetlerin sık sık değişmesi ve halkın vicdanından doğan milli birlik uğrundaki çalışmaların üzücü bir şekilde siyasi ihtiraslara kurban edilmesi yüzünden dünyaya karşı milli varlığımız duyurulamadı.

Yabancı kuvvetlerin işgali altında inleyen başkentimizde kan ağlayan bütün onurlu kişiler, millet aydınları, din ve devlet hizmetlerinin önde gelen kişileri, büyük hilafet ve saltanat makamı milli bağımsızlığımızın bu tehlikeli durumdan kurtarılmasının ancak milli vicdandan doğan birliğin azim ve iradesine bağlı bulunduğuna iman getirdiler. Fakat İstanbul'un baskı ve işgal altında bulunması sebebiyle milli onuru korumaya maddeten imkan kalmamıştır.

İşte bu sırada, Anadolu'ya mülki ve askeri işlerle görevli olarak Ordu Müfettişliğine atandım. 16 Mayıs 1919 günü İstanbul'u terk ettim, Samsun'da bu iş için görevlendirilmemi, din ve millete hizmet etmek için en büyük ve kutsal bir şeref olarak kabul ettim.

Milli vicdanın büyük iradesine bağlı olarak, milleti bağımsız ve vatanımızı düşmanlardan arınmış görünceye kadar çalışmak andıyla 16 Mayıs 1919 günü İstanbul'dan ayrıldım. Samsun'da işe başladım. İlk düşüncem, ülkemizde güvenliği kendi imkanlarımızla gerçekleştirebileceğimiz inancı oldu. Aslında Canik Livası'nın (Merkezi Samsun'da olan o zamanki sancağın adı) özel durumu da bu konuda en hızlı biçimde davranılmasını gerekli kılmakta idi. Gerçekten Rumların egemenliğini ve İslam halkının tutsaklığını amaçlayan, Atina ve İstanbul komitaları tarafından yönetilen Pontus Hükümeti, Karadeniz sahili ile kısmen Amasya ve Tokat'ın kuzey ilçelerinde oturan Osmanlı Rumlarının hayallerini körüklüyordu. Alınan önlemler sayesinde başarılı sonuç elde edildi. Fakat bu önlemler ve başarı yalnız Pontus dolayları ile sınırlı idi. Halbuki her gün haksızlıklarını artıran İtilaf Devletleri'ne milli varlığımızı siyasi olarak kanıtlamak ve fiili saldırılar karşısında milletin namus ve bağımsızlığını bilfiil korumak çok önemli idi. Aslında doğuda ve batıda, hemen ülkemizin her yanında millet ve vatan haklarını korumak ve kollamak için dernekler kurulmuştu. Bu dernekler, düşmanlarının esaret boyunduruğuna girmemek amacı ile milli vicdanın azim ve iradesinden doğmuş kuruluşlardı.

Bu sıralarda, bütün belediye başkanlarımıza İstanbul'da İngiliz Muhipleri Cemiyeti'nin (İngiliz Dostları Derneği) kurulduğu ve her yerde derneğe katılarak İngilizlere yardım edilmesinin gereği konusunda Said Molla imzası ile bir telgraf geldi. Bu olayda Hükümet'in ilgi derecesini ölçmek için Sadrazam (Başbakan) olan Ferit Paşa'dan bilgi istedim. Hiçbir cevap alamadım.

Bilinmeyen kişiler tarafından başlatılan böyle düzensiz ve çeşitli siyasi maceralara yönelik girişimlerin, büyük felaketlere sebep olacağını anlayan millet, Said Molla'nın çağrısını önemsemedi.

Binlerce saldırı ve haksızlıklar altında inleyen ve İzmir faciası olayı karşısında kan ağlayan millet, hükümetten ve İtilaf Devletleri Temsilcileri'nden ağlayarak yardım ve hak isterken, pek çok belediye başkanı ve birçok milli hakları koruma dernekleri gönderdikleri telgraflarda hakkımda güvenlerini bildirerek benden bu konuda çalışma ve fedakarlık istiyorlardı.

Yaşamımı ve kişiliğimi adadığım soylu ve ezilmiş milletimin bu haklı isteği üzerine artık benim için kutsal görev, milli iradeye uymayı herşeyin üzerinde görmekti.

Bunun üzerine yayınladığım bir genelge ile millete kesin sözümü verdim. İşte bu genelgenin son cümlesi şöyle idi: Geçirdiğimiz şu ölüm ve kalım günlerinde, bütün milletçe her tarafta arzu ve coşku ile elde edilmeye azmedilen milli bağımsızlığımız uğrunda tüm varlığımla çalışacağıma güvenmenizi isterim. Bu kutsal amaç uğrunda milletimle birlikte sonuna kadar çalışacağıma da mukaddesatım adına söz veririm.

... Bütün milletin, durumunu anlayarak geleceğine kendi başına hükmetmeye kararlı olduğunu anlamıştım. Milletin ve ülkenin şimdiki durumu göz önünde tutularak, haklarını korumak ve kollamak üzere her türlü etki ve denetimden

arındırılmış milli bir kurulun oluşturulmasını gerekli gördüm. Bunun için ilgili kişilerle görüşerek ve konuşarak Sivas'ta genel bir milli kongrenin toplanmasını kararlaştırdık. Büyük ve kanlı tehlikeli olaylarla daha çok karşı karşıya bulunan doğu illerimiz, Erzurum'da adı geçen il adına aynı amaçla bir kongre toplanması girişiminde bulunmuştu. Sivas Kongresi için gizli bir bildiri ve mektup yayımladım...

Sivas'ta milli kuruluşun hazırlanması ve tamamlanması, Erzurum'dan sonra Sivas'ta Osmanlı ülkesi adına genel bir kongrenin toplanması ve delegelerin çağrılması için gereken bazı önlemler alınıp düzenlemeler yapıldıktan sonra Erzurum'a gitmek üzere yola çıktım...

Harbiye Nazırı Ferit Paşa'nın Erzurum'da aldığım bir telgrafında:

“İstanbul'a hareketlerinin çabuklaştırılmasını rica ederim” denilmekte idi.

Telgraf başında da Ferit Paşa şunları söyledi:

"Paşam! İtilaf Temsilcileri'nin pek katı başvuruları beni bu günkü telgrafımı yazmağa zorladı. Yüksek şahsınızı benim kadar kimse tanıyamaz. Vatanımızın onuru ile ilgili yüksek amaçlarınızı bilmekteyim.

Bendeniz İstanbul'a onur vereceğiniz konusunda hem Padişah Efendimize hem de Temsilciler'e söz verdim. Mahçup olmayacağıma eminim.

İtilaf Temsilcileri'nin de burayı onurlandırdığınızda size karşı saygı göstereceklerini bildirmek isterim. Bu konuda kesinlik sağlanmıştır. (Gülmeler) Ancak ve ancak yüksek şahsınızın hemen oradan ayrılarak buraya gelmeniz gereklidir." (Beklesinler, sesleri ve gülmeler)

Ferit Paşa'ya verdiğim cevapta şunları söyledim:

"Bendenizin vatan ve milletin kurtuluşuna hizmet etmekten başka bir amaç taşımadığımı ve şimdi bile devletin sınırları içindeki çalışma ve hareketimin bu konuya yönelmiş olduğunu, İtilaf Devletleri Temsilcileri'nin şahsımdan bu derece kuruntulu bulunmalarının birtakım dedikodulardan kaynaklandığını ve bunların, bendenizi bütün duygu ve düşünlerimle tanıyan Padişah'ın yüce buyrukları ile Hükümet emrinde çalışacağıma inanmış bulunan yüksek şahsınız tarafından verilecek açıklama ve güvence ile düzeltilebileceğine ve giderilebileceğine eminim.

Dört gün önce Padişah makamına göndermiş olduğum ve İtilaf Temsilcilerince de itiraz edilindiği anlaşılan yazımın cevabı alınıp incelenmeden İstanbul'a geleceğim konusunda söz verilmemeli idi.

Hiçbir uygun sebep bulunmadan İzmir'in ve Antalya'nın, hükümetimizin bilgileri dışında düşman tarafından işgali ve silahsız, çaresiz halkın Rum eşkiyasına doğratılması ve sonuç olarak iffet ve namusun ayaklar altına alınması ve şu anda da Aydın ilinin her tarafından bu uygunsuz durumun sürdürülmesi ve tekrarı bir süre önce bu bölgeden Nurettin Paşa'nın alınması ile ortaya çıkan bir komuta boşluğunun doğurduğu vahim sonuç değil midir? Bu yöre için de böyle kanlı bir sonuç hazırlanmış ve buna engel görülen komuta heyetlerinin değiştirilmesi gerekliliği hissedilmiş ise, Temsilciler'in vatanı yok etmeye yönelik istekleri karşısında Hükümet ileri gelenleri için ikinci bir hainliğe neden olmak yerine, millet arasına kişi olarak karışmaları vatanperverliğin örnek bir davranışı olur. (Alkışlar)

Doğu'dan Şevki ve İhsan Paşa'ların alınması, vatanımızın batısındaki bir bölümün acımasızca işgali programının yürürlüğe konmasını önleyebildi mi?"

Ferit Paşa'nın verdiği cevap şudur:

"Yüksek açıklamalarınız doğrudur. Ancak bir milli hareketin olacağına inanan İngilizleri, yüksek kudretiniz ve vatanı koruma çalışmalarınız endişelendirmiş ve düşmanlarımız tarafından her gün çeşitli nedenlerle yaratılan dedikodu, bu endişeyi artırmış olacak ki, bugün yüce şahsınızın ordunun başından alınıp İstanbul'a getirilmenizi Bab-ı ali'den istemişlerdir. Bu istekleri tehdit eder bir biçimde söylemişlerdir. Dört gün önceki duruma göre Padişah Hazretleri'nin yüksek onaylarına sunulan öneri bendenizden gelmiş idi. Fakat bugünkü durum böyle ani ve acele bir daveti gerektiriyor.

Bab-ı ali'de makine başında geç zamana kadar sizi rahatsız etme nedenim, sizin de bildiğiniz gibi, bir mecburiyetten ve vatan menfaatinin gerekliliğinden doğmaktadır. Aynı zamanda İngilizler tarafından size hakkınız olan saygının gösterileceği konusunda Dış İşleri Bakanı vekili tarafından söz alınmıştır. Bendeniz, ilk telgrafta da ima ettiğim gibi, Paris Konferansı kararlarına boyun eğmekten başka yapılacak bir şey görememekteyim. Şimdilik iyi geçinme durumunu seçmek uygun gibi görülüyor. İşte bu nedene dayanarak en kısa zamanda İstanbul'a hareket etmeniz beklenmektedir.

Sizinle yapacağımız görüşmeler tabii ki bizi de aydınlatacaktır. Temsilciler'e, emirleri gereğini duyurmak üzere, hareket kararınızın zamanının en kısa zamanda belirlenmesini rica ederek beklemekteyim."

Verdiğim cevapta şu maddeler vardı:

"Dün sizlerden aldığım telgrafta Paris Konferansı kararlarına boyun eğmekten başka yapılacak bir şey görülemediği söylenmektedir. Bu kararlar nelerdir? Ajansların en son duyurusu milli bağımsızlığımızı ve geleceğimizi pek ümitsiz bir durumda gösteriyor. Mesela, Paris Konferansı Trakya, Pontus, İzmir, Kilikya konularını devletin aleyhine olarak belirlemiş ve Doğu illerinde Ermenistan egemenliğini kabul ederek onaylamış ise, bu kararlara boyun eğmek için yetki ve sorumluluk alan ve değerlendirenler kimlerdir? Sadrazam Paşa Hazretleri vatan ve milletin gelecek haklarını yok eden bu feci durumları ortadan kaldırmak ve değişirmek için ne gibi olumlu maddi güvence ve ümitle dönüyorlar?

Padişahlık makamının, bütün devlet ve millet gerekçeleri ve hilafet hakları üzerindeki oyunlar konusunda samimi bir şekilde ve uygun bir dille aydınlatılmaları ve görevlerinden dolayı sorumlu olmayan yüce Padişah Hazretleri'nin güç ve buyruklarını daima gerçek dini dileklere ve devlete yöneltmek gerekli bulunmaktadır. İstanbul'daki bazı kişiler ve özellikle bir iki ay bile iktidarda kalamayan değişken kabineler, kendilerinde oluşan görüş bozukluğu, vicdansızlık, milletin genel tutumuna ters düşen ve meşru olmayan düşüncelerle bakanlık yönetmek ve yetki kullanmak gibi tarihin en feci sorumluluklarından kesin olarak uzak kalmalıdırlar.

Bendenize gelince; çok yanlış ve hatalı bir anlayış içinde bulunulduğunu görüyorum. Bugün vatanımızda bir millet kudreti varsa, bu akım, felaketler sonucu uyanan milletin kalp ve düşünce gücünden doğmuştur. Bendeniz de ancak buna uyuyorum. Benim buradan çekilmem ile ilgili düzenlemeler çok hatalı ve özellikle çok

tehlikelidir. Bendenizin korunması hakkında Dış İşleri Bakan Vekili Beyefendi tarafından İngilizlerden güvence alındığı söylenmektedir. Buna çok hayret ettim. Çünkü devletler ve milletler adına ve şerefine resmi bir şekilde imzaladıkları ateşkes hükümlerini korumaya bile asla uymayarak alabildiğine saldırılarda bulunan ve pek çok onur kırıcı durumlara neden olan İngilizlerin bu güvencesine inanmak pek saflık olur. Yalnız tam anlamı ile inanılmasını isterim ki, eğer memleketin kurtuluş ve esenliği benim çekilmeme bağlı olsaydı, kayıtsız şartsız ve geleceğim hakkında hiçbir ümit ve amaç beslemeyi aklıma getirmeden, benliğimi kurban etmek kadar vicdani ve basit bir şey olamazdı. (Alkışlar) şunu eklemek isterim ki, aradaki büyük fark, gerçek durumun henüz karşı tarafça anlaşılamamış olmasındandır.

Seçildiği açıklanan iyi geçinme yolunu çok üzücü buluyorum. Çünkü iyi geçinme, bir insanın zayıf noktasını hoş görmek ve onun devam etmesini sağlamak değildir. Üzücü olmakla birlikte, Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasından bugüne kadar, hükümetlerin birbirine benzeyen yetersiz ve zayıf durumlar göstermesi ve milli kuvvetleri desteklenebilir bir kuvvet olarak kabul etmemesi, İtilaf Devletleri'nin ülkemizi istila etmesine engel olamamış, tam tersine amaçlarını kolaylaştırmıştır.

General Allenbi ile halen Padişah Hazretleri'nin baş mabeyincisi olan eski Harbiye Nazırı Yaver Paşa'nın bizzat yaptığı konuşmaya ve adı geçen kişinin karşı karşıya bırakıldığı içler acısı duruma ve ayrıca bir yabancı general ile eski Harbiye Nazırı Abdullah Paşa'nın görüşmelerinde generalin kullandığı bağımsızlığı hiçe sayan sözlerine bu arada dikkatinizi çekmek isterim.

Şimdiye kadar bundan önceki kabineler tarafından izlenen bu iyi niyet yolu nedeniyle Anadolu'nun batı kesimi ve saltanat başkentinden, Hilafet makamındaki şerefli Hükümdarımızın saraylarına kadar her yer korkunç bir şekilde işgal edilmiştir.

Ayrıca milli kuvvetler saptanarak yok edilmeye ve Doğu Anadolu için de aynı ilginç işlemler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu nedenle yüce şahsınızın ve içinde bulundukları bakanlar kurulunun böyle girişimlere yardımcı olmama vatanseverliği göstermeniz arzu edilir. Buna şunu da eklemek isterim. Görüş ve düşüncelerimin gerçekleşeceği konusundaki inancım tamdır. Çünkü bu görüş ve düşünce, her yöredeki bilgi ve milli onur sahibi kişilerin ortak ve genel görüşüdür ve özellikle milli vicdanın izlenimlerine dayanmaktadır.

Anadolu'daki büyük komutan makamlarının bir süreden beri sarsılması ve o boşlukların yerine ancak yetersiz ve bilgisizlerin doldurulması gibi, Batı Anadolu'yu boğazlanmışcasına elinden kaptıran, onurlu kişilerin yerine geçenlerin izledikleri politikaya bir kez daha dikkatinizi çekerim..."

Ferit Paşa'ya en son verdiğim cevap şudur:

"Harbiye Nazırı Ferit Paşa Hazretlerine,

Erzurum, 6 Temmuz 1919

Ermenistan'a bağlanmalarına söz verilmiş olduğunu öğrenmekle heyecana gelen ve coşan Doğu illeri halkının arasından ayrılıp İstanbul'a gelmem konusundaki önerinizi yerine getirmek konusunda kişisel iradémi kullanmaya manen ve maddeten imkan bulamıyorum. Durumun değerlendirilmesini, bilinen mertliğiniz ve samimiyetinize güvenerek arz ederim, efendim.

Üçüncü Ordu Müfettişi ve Padişah'ın Fahri Yaveri

M. KEMAL

"... Padişah Hazretleri'nin devletli mabeyni yüce başkatipliği eliyle Padişah Hazretleri'nin yüce katına. Şimdiye kadar gerek Padişahlık yüce makamına ve gerek Harbiye Nazareti'ne yazdığım yazılarda vatan ve milletin ve yüce hilafet makamının karşılaştığı üzücü olayları ve buna karşı ortaya çıkan tepkileri ve milli durumu bütün safhaları ve açığı ile arz ettim.

... Yüce saltanat ve hilafet makamınızın ve asil milletimizin sonuna kadar daima koruyucusu olarak kalacağımı içten gelen duygularımla arz ve temin ederim. Yüksek askerlik mesleğinden istifa ettiğimi Harbiye Nezareti'ne bildirdim. Onurlu Padişah'a sıhhat ve esenlikler diler ve her türlü kötülükten korumasını Cenabı Hak'tan dilerim. Yüce bilgilerinize sunarım.

Mustafa KEMAL

Birinci dönem ile ilgili olan açıklamalarım burada bitmiştir. Arkadaşlar, sizleri fazla yormamak için ufak bir aradan sonra devam etmek istiyorum.

MUSTAFA KEMAL PAŞA

... Efendiler!

Bu sınır sadece askeri gerekçelerle çizilmiş bir sınır değildir, milli sınırdır. Milli sınır, olmak üzere tespit edilmiştir. Fakat bu sınır içinde İslam öğesine sahip yalnız bir milletin olduğu düşünülmesin. Bu sınır içinde Türk vardır, Çerkez vardır ve diğer İslam öğeleri vardır. İşte bu sınır karışık bir halde yaşayan, bütün amacını tam anlamı ile birleştirmiş olan kardeş unsurların milli sınırıdır. (Hepsi İslam'dır, kardeştir sesleri) Bu sınır olayını kararlaştıran maddenin içerisinde büyük bir ana öğe vardır. Fazla olarak da bu vatan hududu içinde yaşayan İslam unsurlarının her birinin kendine özgü olan yörelerine, geleneklerine, ırkına özel olan ayrıcalıkları bütün samimiyeti ile ve karşılıklı olarak kabul etmiş ve onaylanmıştı. Doğal olarak bununla ilgili ayrıntılı bilgiler yoktur. Çünkü bu ayrıntılı bilgilere girmenin zamanı değildir. İnşaAllah, varlığımız kurtarıldıktan sonra (inşaAllah sesleri) kesin şeklini alacağından şimdilik ayrıntıya girilmemiştir. Fakat aslında bu, maddenin kapsamındadır. Yine Erzurum Kongresi'nin milli esaslarından birisi, efendiler, işte bu milli sınır içindeki yönetimin milli egemenlik esaslarına dayanmasıdır...

Efendiler,

Müslüman olmayan unsurlar, azınlıklar adı altında bütün dünyanın üzerinde durduğu ve özellikle bizim ülkemizle ilgili olunca pek büyük önemle göz önüne alınan bir sorundur. Doğal olarak bu olaya bir kural koymak gerekir ve bu o zaman da gerekli idi. Kongre'nin koyduğu kural gereğince Müslüman olmayanlara, Müslüman olanlara verilmiş olan haklar aynen verilecektir. Bundan daha normal bir kural bulunamaz. Bununla aynı sınır içinde yaşayan insanlara aynı kanuni haklar verilmiş oluyordu. Yine en önemli kurallardan birisi, devletin, milletin iç ve dış bağımsızlığı idi. Millet bağımsızlığından vazgeçmiyor ve vazgeçmeyecek esas kabul edilmiştir. Ancak, bu ana şart daima saklı ve saygıdeğer tutulmak üzere, ülkemizin bayındırlık durumunu,

milletimizin varlığını ve genel olarak düşünce düzeyimizi göz önünde tutacak olursak, bütün dünyadaki gelişme ile bunu karşılaştırdığımızda itiraf etmek zorundayız ki, biraz değil, çok geri durumdayız. Bu nedenle durumu değiştirmek için çok büyük kaynaklara, çok çeşitli araca, kısacası herşeye ihtiyacımız vardır. Milletimizin ilerleme ve yükselmesi için ve ülkenin bayındırlığı için, ihtiyaç duyduğumuz herşeyi dışarıdan almak konusunda doğal olarak tam bir olgunlukla hareket edeceğiz, dış ilgi ve yardımı tamamen uygun göreceğiz. Ancak arz ettiğim gibi, bağımsız kalmak görünüş ve yetkisini daima korumak şartı ile... Erzurum Kongresi'nin esas şartları bunlardan oluşuyordu.

Efendiler!

İstanbul'da Ferit Paşa Kabinesi ile milletin, bütün mülki erkan ve ordunun bağlantısı bu suretle kesintiye uğratıldı ve bu durum tam 23 gün sürdü. 23 günlük sürede, hepinizce bilindiği gibi, milletimiz kutsal amacını gerçekleştirmek için birlik ve dayanışmasını ne dereceye kadar gösterebileceğini cesur davranışlarıyla ispat etti. Bu, millet için, hepimiz için gurur duyulacak ve övünülecek bir durumdur. Nihayet 23 gün, sonra Ferit Paşa işlediği büyük suçu, millet ve memleketin anladığını, milletin kararlı olduğunu ve kahramanlıktan geri kalınayacağını sezerek istifa etmeye mecbur oldu...

... Bir de İngiltere ve Fransa'nın kendisine İstanbul'u vermeyi tasarladıkları Rusya dururken, Balkan Savaşı uğursuzluğundan sonra milli varlığımız ve askeri değerimize dayanmadan, milletimizi kendilerine katılmış saysak bile, halkımızın bunu arzuladığını düşünmek doğru olamaz. Savaşa girmemizi bir hainlik olarak nitelemek ve koca bir milleti dört beş kişinin oyuncağı durumuna düşürmek, düşüncemize göre yarar sağlamak şöyle dursun, tam tersine düşük Ferit Paşa'nın Paris'te sakat bir düşünce ile vermiş olduğu Avrupa'dan merhamet dilenen demecine karşılık Clemenseau'nun cevabı olan hakaret dolu sözlerin, Allah korusun, bir kere daha duyulmasına neden olabilir. Bundan dolayı, mert bir biçimde gerçeği söylemek ve kahramanca savaşan bu koca milletin yenik düşmesinin mecburi sonuçlarına katlanmakla birlikte, bu olayın cinayet olarak kabul edilmemesi ve bu yüzden ceza verilmesinin düşünülmemesi kusursuz ve yararlı bir prensip olarak kabul edilebilir. (Bravo sesleri ve alkışlar)

Savaşa sebep olanlar hakkındaki konuya gelince; savaş ilanı sorumluluğu olmayan yüce Padişah'ın yetkisi olduğuna ve o zamanki bakanlar kurulunun savaş ilanından dört ay sonra toplanan Millet Meclisi'ne yaptığı açıklamalar üzerine alkışlarla Meclis'in güvenini sağladığına göre, olay Yüce Divan'ın incelemesinden geçmeden, olur olmaz şu veya bunun aleyhine suçlamalarda bulunmak doğru olmayabilir...

... Milli iradeyi tek meşru gerçekleştirme yeri olan Meclis-i Mabusanımızın yasama yetkisinin sağlamlaştırılması için millet içinden kaynaklanan coşku ve kınamalar gerçekleşmiş ve bu konu yeni kabinenin milli amaçlara karşı olan kişilerden kurulmasını önlemek için Meclis Başkanlık Divanı'nın Padişah huzurunda yapılması ile ilgili girişimleri kolaylaştırmıştır...

... 16 Mart 1920 saat 10'dan önce İstanbul telgrafçılarından (adını şimdi söylemeyeceğim) vatansever bir kişinin Ankara'da Ziraat Okulu'ndaki merkezimize

gönderdiği telgraf, İstanbul işgalinin kanlı bir biçimde başladığını bildiriyordu. İstanbul Merkezi'nden, Harbiye Telgrafhanesi'nden ve telgraf aleti başındaki birçok vatansever memurlardan, birbirini izleyen çeşitli telgraflar alıyorduk. Saat 11'e kadar toplanan bilgileri derhal bir genelge ile duyurduk.

Bu saatten sonra artık İstanbul'la görüşme kesilmiş, başkentin beklenen durumu ve Anadolu'nun hali göz önünde tutularak gerekli önlemlerin alınmasının sırası gelmişti. Alınan başlıca önemli önlemler aşağıda belirtilmiştir:

İzmir Cephesi'nin arkasını zorlayan Biga yöresindeki Anzavur'un eylemleri için kuvvetli bir destek oluşturan ve büyük bir ihtimalle İstanbul'dan Anadolu'ya yapılacak İtilaf Kuvvetleri Asker Taşımacılığı'nı gerçekleştirmek ve korumak görevini üstlenen Eskişehir ve Afyonkarahisar'daki İngiliz kuvvetlerinin silahtan arındırılması.

İstanbul'daki yabancı baskısı karşısında parlayacak olan Anadolu düşüncesine baskı yapmak ve korkutmak üzere İstanbul ve Kilikya'dan gönderilebilecek düşman asker sevkiyatına imkan tanınarak ve Anadolu'daki önemli yerlerin kuvvetli bir işgal ve istila tehlikesi ile karşı karşıya kalmasını önlemek üzere Geyve ve Ulukışla civarlarında demiryolunun kullanılamaz duruma getirilmesi.

Telgraf merkezleri İngilizlerin eline geçtiği için İstanbul'dan gelebilecek herhangi bir bildirinin meşru bir makamdan verilmesine imkan kalmadığından, İngiliz bildirileri ile halkın anlayışının karmakarışık duruma düşürülmesini önlemek amacı ile, telgraf görüşmelerinin kesilmesi konusunda mülki ve askeri makama gerekli bildirimin yapılması...

... Anadolu'da yerleşmiş Ermenilerin ve Rumların hükümet emirlerine ve milli amaçlara karşı gelmedikçe her türlü saldırıdan korunmaları ve tam anlamı ile mutlu ve rahat bir hayat yaşamaları öteden beri kabul edilmiş bir ana konu idi. Kilikya ve dolaylarında ve Doğu hududumuz dışındaki resmi ve resmi olmayan Ermeni kuvvetlerinin dindaş ve ırkdaşlarımıza karşı yapılan cinayete varan saldırıları karşısında bile, ülkemizde yaşayan Ermenilerin her türlü taarruzdan korunmasını sağlamayı pek önemli bir medeni görev kabul ettik ve Anadolu'nun dış dünya ile ilişkisinin kesik olduğu bugünler de yüce vatan çıkarlarını amaçlayan önlemler içinde Ermeni halkının esenliğinin korunması gerekliliğini bütün makamlara bildirdik.

İşte, İstanbul'un yabancı kuvvetlerce işgalinden bugüne kadar geçen acı günlerinde hiçbir dış ülkenin fiili korumasına erişemeyen Anadolu Ermenilerinden hiçbir kişinin, en küçük bir anlamda bile, saldırıya uğramamış olması, bize her nedenle cinayet yükleyen ve duyarlılığı kendi tekelinde sanan entrikacı Avrupalıların yüzlerini kızartacak ve milletimizin yaradılışından sahibi bulunduğu insanlık törelerinin yücelik derecesini ispat edecek çok önemli bir konudur.

İstanbul işgalinin bugün memlekette neden olacağı durum, aldığımız geçici önlemler ile geçiştirilecek bir nitelikte olmayıp, bu durumun devamı halinde ülkedeki yönetimin sağlam bir esasa bağlanması gerekiyordu. Karşımızda, hiçbir antlaşma ve hak tanımayan ve kendi özel yararlarından başka, insanlıkla ilgili hak ve davranışlara yer vermeyen bir itilaf heyeti; başımızda, vatan haklarını korumak, imzaladığımız antlaşma şartlarını uygulanarak, yabancı saldırılarını sınırlamak için her türlü araçtan tümüyle yoksun, esir bir hükümet vardır. Bunların birincisinin sonsuz baskısı,

ikincisinin de tutsaklığı karşısında, başvuracak yeri olmayan şaşırmış ve çırpınıp duran bir millet!..

İstanbul faciasıyla Anadolu'dan yansıyan durum böyle idi ve bu durumun sürmesi halinde vatanımızda çok büyük ve korkunç bir anarşinin başlaması doğaldı. İşte bu düşünce sonucunda kesin bir karar vermek gerekti. Derhal gerekli mülki ve askeri makamlarla görüşerek ülkenin idaresini anarşiden kurtarmak üzere az önce anılan yerlerin başlarının bizimle birlikte hareket etmesi önerildi. Bu öneri samimi bir olgunlukla her kesimde iyi karşılandı.

İşgal sonucunda ortaya çıkan olağanüstü durumun öncelikli gereğini ayrıntılarıyla düşünüp bunları uygulamaya çalışmakla birlikte, İstanbul işgalinden dolayı üzüntü ve elemimiz bütün dünyanın aydın insanlığına ve bütün İslam Dünyası'na özel bir bildiri ile duyuruldu. İtilaf Devletleri Temsilcileri ve tarafsız hükümet önünde kınandı. Bütün millet de bu kınamaya katıldı...

... İstanbul'un işgali, şekil ve niteliği bakımından, Osmanlı Devleti'nin egemenliğini kökünden kaldırmak ve milletin esir alınmasını ve hor görülmesini bir oldu-bittiye getirme amacına yönelik bir harekettir. Çünkü istanbul'da doğrudan doğruya devlet kuvvetlerine el konmuştur. Şöyle ki: önce Meclis-i Mebusan zorla susturulınuştur. Bu durumda yasama kudreti bulunmamaktadır...

... İşte, anayasal durum ve hukukumuzun neden olduğu bu gereklilik ve zorunluluk dolayısıyla ve milli egemenliğin herşeyden önce sağlanması amacıyla Büyük Meclisimiz olağanüstü yetki ile toplanmıştır. Seçimlerin tam bir öncelikle ve sıcak bir ilgi ile yapılması hukuki durumumuzun bütün milletçe de aynı görüş içinde anlaşıldığını ve kavrandığını göstermektedir. Ayrıca, Büyük Meclisimizin kuruluş şekli ve esasları, milli iradeye içtenlikle ve büyük bir güçle dayandığını göstermektedir .

Meclisimizde oluşan ve beliren milli kudretimiz, Hilafet makamı ve saltanatı yabancı baskısından kurtaracak ve Osmanlı Devleti'ni dağılma ve tutsaklıktan kurtarma önlemleri alacaktır. Tam bağımsızlığa sahip, Hilafet makamına vicdani bağlılığı ile övünen, İslam Dünyası içinde yaşama anlayışını kendinde gören bir milletin tutsak olamayacağı inancıyla, davranışlarımızı adım adım izleyen bütün medeni dünya ve insanlık sizlere yardımcı olacaktır. (Alkışlar) İstanbul faciasını izleyen günlerden şu ana kadar Temsil Heyetimiz milletler arasındaki birlik ve dayanışmayı korudu. Osmanlı kanunlarının yürürlüğünü sağladı. Çalışmalarından alıkonulan devlet gücünün yokluğunu hissetirmemeye çalıştı. Bundan dolayı genel güvenliği korumuş ve savunmuş olmakla görevini gereği gibi yaptığından emindir. Bu dakikadan itibaren, yedi yüz yıl boyunca onurlu ve yüce bir hayat sürdükten sonra yok olma uçurumunun kenarında ancak ayakta durabilen Osmanlı Milleti'nin geleceğinin sorumluluğu, sayın Meclisinizin çalışma gücünü artıran bir neden olacaktır.

Davamızın kanunlara uygunluğu ve bütün millet ve milletlerin, insanlık hak ve hukukundan paylarını almış olduğuna inandığımız yüreklerinin, bizimle birlik ve bize daima yardımcı ve destek olduğuna güvenimiz tamdır. Başarı ümitlerimizin kalplerimizde bir an bile karamsarlığa düşmemesini sağlayacak olan, sonsuz gücümüzdür, özellikle büyük Allah her zaman bizimledir. (Amin, amin sesleri)

Vermek istediğim bilgiler ve ayrıntılar bu kadardır."

İzmir İktisat Kongresi Açılış Konuşması

Efendiler; Aziz Türkiyemizin iktisadi tealisi eshabını aramak ve bulmak gibi vatani, hayati ve milli bir gaye-i mukaddese için bugün burada toplanmış olan sizlerin, muhterem halk mümessillerinin huzurunda bulunmakla çok mesut ve bahtiyarım.

Efendiler;

Uzun gafletlerle ve derin lakaydi ile geçen asırların bünye-i iktisadımızda açtığı yaraları tedavi etmek ve çarelerini aramak, memleketi mamuriyette, milleti refahiyet ve saadete işgal yollarını bulmak için vuku bulacak mesainizin muvaffakiyetle neticelenmesini temenni eylerim.

Arkadaşlar;

Sizler doğrudan doğruya milletimizi temsil eden halk sınıflarının içinden ve onlar tarafından müntehip olarak geliyorsunuz. Bu itibarla memleketimizin halini, ihtiyacını, milletimizin elemlerini ve emellerini yakından ve herkesten daha iyi biliyorsunuz. Sizin söyleyeceginiz sözler, alınması lüzumunu beyan edeceğiniz tedbirler, halkın lisanından söylenmiş telakki olunur. Ve bunun için büyük isabetlere malik olur. Çünkü halkın sesi, Hakk'ın sesidir.

Efendiler;

Tarih, milletimizin itila ve inhitati esbabını ararken birçok siyasi, askeri, içtimai sebepler bulmakta ve saymaktadır. Şüphe yok, bütün bu sebepler hadisat-i içtimaiyede müeesildirler.

Bir milletin doğrudan doğruya hayatıyla alakadar olan, o milletin iktisadiyatıdır. Tarihin ve tecrübenin teksif ettiği bu hakikat bizim milli hayatımızda ve milli tarihimizde tamamen mütecellidir. Hakikaten Türk tarihi tetkik olunursa itila, inhitat esbabının iktisadi mesailden başka bir şey olmadığı derhal anlaşılır.

Efendiler;

Tarihimizi dolduran zaferler, yahut izmihlallerin kaffesi ahval-i iktisadiyemizle münasebettar ve alakadardır.

Yeni Türkiyemizi layık olduğu mertebe-i resanete isal edebilmek için behemahal iktisadiyatımıza birinci derecede ve en çok ehemmiyet vermek mecburiyetindeyiz. Zamanımız tamamen bir iktisat devrinden başka bir şey değildir.

Bir milletin eshab-i hayatiyesini, refahiyet ve saadetini teşkil eden iktisadiyatla iştigal etmemesi, edememesi nazar-i dikkati calip bir keyfiyettir. İtirafa mecburuz ki, iktisadiyatımıza lüzumu kadar ehemmiyet verememiş bulunuyoruz. Bir milletin esbab-i hayatiyesiyle iştigal etmemesi veya edememesi, o milletin yaşadığı edvar ile ve edvari tespit eden tarih ile çok alakadardır. Bunun esbabını bilhassa tarihimizde arayabiliriz. Şimdiye kadar hakiki manasıyla milli bir devir yaşamadık. Binaenaleyh miIli bir tarihe malik olamadık.

Bu noktayı biraz izah edebilmiş olmak için hep beraber Osmanlı tarihini hatırlayalım: Osmanlı tarihinde, bütün gayretler, bütün mesai milletin arzusu amili ve ihtiyacat-i hakikiyesi nokta-i nazarından değil, şunun bunun amalini, ihtirasını tatmin nokta-i nazarından vuku bulmuştur.

Mesela Fatih İstanbul'u zaptettikten sonra, yani Selçuki Saltanatı ile Şarki Roma İmparatorluğu'na tevarüs eyledikten sonra, Garbi Roma İmparatorluğu'na da konmak istedi. Bunun için de bütün milleti bu hedefe doğru sevketti.

Mesela Yavuz Selim, Fatih'in açtığı Garp Cephesi'ni tespit ile beraber Asya İmparatorluğu'nu birleştirerek bütün bir İslam İttihadı meydana getirmek istedi.

Kanun Süleyman, her iki cepheyi tevsi etmek, bütün Bahr-i Sefid'i bir Osmanlı havzası haline getirmek, Hindistan üzerinde nüfuz tesisi gibi şahane bir siyaset takip etmek istedi ve tabii bunun için de unsur-u asliyi, milleti kullandı.

Arkadaşlar;

Bütün bu ef'al ve hareket tetkik olunursa görülür ki; bu kudretli ve ezametli padişahlar, siyaset-i hariciyelerini, emellerini arzuları ve ihtiraslarına istinat ettirmişler ve teşkilat ve siyaset-i dahiliyelerini, bu mevlud ihtirasat olan siyaset-i hariciyelerine göre, tanzim mecburiyetinde kalmışlardır. Aksi takdirde felaket ve hüsran muhakkaktır.

Filhakika Osmanlı hakanları aslolan bu noktayı unuttular. Bütün ef'al ve harekatlarini hayaller ve emeller üzerine bina ettiler. Teşkilat-i dahiliyeyi siyaset-i hariciyeye uydurmak mecburiyeti hasıl olunca, zaptettikleri mahallelerdeki anasırı, olduğu gibi muhafaza mecburiyetinde kaldıktan başka, onlara istisnalar, imtiyazlar bahşettiler.

Diğer taraftan unsur-u asliyi uzun seferler de, fütühat meydanlarında dolaştırttılar ve bu suretle unsur-u asli kendi evinde, kendi yurdunda esbab-i hayatiyesini istihsal için çalışmaktan mahrum bir halde bulunuyordu. Bu tacidarlar, milleti böyle diyar diyar dolaştırmakla iktifa etmiyorlar, belki fütuhat dairesi dahiline giren halkı memnun etmek, ecnebileri memnun etmek için, unsur-u aslinin hukukundan, menaib-i iktisadiyesinden birçok şeyleri atiyye olarak onlara bahşediyorlardı.

Mesela Fatih zamanında Cenevizlilere verilen imtiyazlar bu kabildendir. Nitekim bu imtiyazlarla açılan yol bilahare kendisinden sonra tevessü etmiş bulunuyordu. Ve bu imtiyazat, devletin en kuvvetli zamanında vuku buluyordu ve bunlar, mahza ihsan-i şahane olmak üzere vuku buluyordu.

Kanuni zamanında Venediklilerle bir ticaret muahedesi yapılmak istenmişti. Padişah bunu şerefine mugayir buldu. Zira ona, göre muahede, müsavi devletler arasında yapılabilirdi. Halbuki o zaman Venedikliler bir bende makamında idiler. Öyle olmakla beraber ona müsadatta bulunurdu. İşte bu müsaade kelimesi bilahare (Kapitülasyon) kelimesi ile tercüme edilmişti. Bu, arz-i teslimiyete mecbur olanlar ve bir kal'a içinde mahsur olanlar arasında kutlanılan bir kelimedir.

Millet, evi ile ve esbab-i hayatiyesiyle iştigalden memnun olarak diyar diyar dolaştırıyorken, bu diyarlar halkı birçok imtiyazlara malik olacak çalışıyor, yani Fatihler unsur-u asliyi peşine takarak kılınçla fütuhat yapanlar, zaptolunan mematik ahalisi kazandıkları imtiyazlarla, muhtariyetlerle sabanlarına yapışıyorlar ve toprak üzerinde çalışıyorlardı. Fakat efendiler, kılınçla fütuhat yapanlar, sabanla fütuhat yapanlara binnetice terk-i mevki etmeye mahkumdur.

Bu bir hakikattir ki, tarihin her devrinde aynen vakidir. Mesela Fransızlar Kanada'da, kılınç sallarken, oraya İngiliz çiftçisi girmişti. Bir müddet kılınçla saban yekdiğeriyle mücadele etti ve nihayet saban galebe çalarak İngilizler Kanada'ya sahip oldular.

Efendiler;

Kılınç kullanan kol yorulur; fakat saban kullanan kol her gün daha çok kuvvetlenir ve her gün daha çok sahip olur.

Efendiler;

Osmanlı fatihleri, hakanları, müstevlileri unsur-u asli ile beraber sabanının önünde malup olup ric'ate başladıktan sonra asıl felaketlerin büyüğü başladı. Atiyye-i şahane olarak, ecnebilere bahşedilmiş olan ve memleket dahilindeki gayrimüslimlere verilen herşey hukuk-u müktesebe telakki olundu. Fakat ecnebiler bununla iktifa etmediler; her gün bunu tevsi için çareler aradılar ve buldular.

Anasir-i dahiliye, muhafazaya muktedir oldukları imtiyazata istinaden ve haricin terbiyat ve müzaheretine sığınarak siyasi bir mevcudiyet iktisbi için çalışmaktan geri durmalıdır. Ecnebiler bir taraftan anasiri dahiliyeyi teşvik, diğer taraftan müdahale ile devlet, millet aleyhine yeni imtiyazlar alıyorlardı. Bu tezyikat-i mütemadiye altında zaten fena düşmüş olan ana yurdu ve unsur-u asli, devlete verebilecek parayı güç tedarik ediyorlardı. Fakat tacidarlar, saraylar, Bab-ı aliler debdebeyi idame için paraya muhtaç idiler. Bunun için, bunu temin çarelerine tevessül etmişlerdi. O çareler de harici istikrazlar akdi oluyordu.

Fakat istikraz serlatini o kadar fena yapıyorlardı ki, bazılarını ödemek mümkün olmamaya başladı. Ve nihayet bir gün devletler Osmanlı Devleti'nin iflasına karar verdiler ve Düyün-u Umumiye belasını başımıza çöktürdüler.

Efendiler;

Milletin düçar olduğu bu hazin hal ve bu sefaletin esbabını arayacak olursak doğrudan doğruya devlet mefhumundan buluruz.

Biliyorsunuz ki, Osmanlı Devleti Saltanat-ı şahsiye ve en son beş on sene zarfında da saltanat-i meşruta esasına müsteniden idare-i hükümet ediyordu. Saltanat-i şahsiyede her hususta yalnız tacidarların arzu, emel ve iradeleri hakimdir.

Milletlerin arzu, emel, irade ve ihtiyaçları mevzu-u bahis olmaktan uzaktır. Millet amel ve iradesinden tecerrüt etmiştir. Tacidarlar kendilerini Allah'ın gönderdiği bir şahsiyet-i ilahiye farz ederler. Etrafını alan menfaatperestan, padişahın zihniyet ve arzusunu bir lazime-i semaviye, bir lazime-i Kur'aniye gibi herkese telkin ederler. Bu telakkiyat karşısında bir gün bütün halk bu arzu ve iradelerin bila mukame iradat-i semaviye olduğuna kani olur. Bundan tecerrüde rıza gösteren bir milletin akibeti felaket, müsibettir.

Arkadaşlar;

Son tavsif ettiğim noktada artık Osmanlı Devleti hakikatte ve fiilen mahrum-u istiklal bir hale getirmişti. Bir devlet ki tebaasına koyduğu vergiyi ecnebilere koyamaz, bir devlet ki gümrükleri için rüsum muamelesi ve saire tanzimi hakkından menedilir, bir devlet ki ecnebiler üzerinde hak-i kazasını tatbikten mahrumdur. O devlete müstakil denilemez.

Devletin ve milletin hayatına yapılan müdahalat bundan fazladır. Milletin ihtiyacat-ı iktisadiyesinden olan mesela şimendüfer inşası, mesela fabrika yapmak için devlet serbest değildi. Böyle bir şeye teşebbüs olunursa behemehal müdahale olurdu.

Hayatını teminden aciz olan bir devlet müstakil olabilir mi?

Osmanlı ülkesi, ecnebilerin müstamlekesinden başka bir şey değildi. Osmanlı halkı, Türk Milleti esir vaziyetine getirilmişti. Bu netice, arz ettiğim gibi milletin kendi irade ve hakimiyetine malik bulunamamasından, şunun bunun elinde istimal edilmesinden neş'et etmişti.

O halde diyebiliriz ki, milli bir devir yaşamıyorduk. Milli tarihe malik bulunmuyorduk. Osmanlı tarihi padişahların, hakanların, zümrelerin dasitani mahiyetinde idi. Mazinin tarih diye uzattığı kitabın mahiyeti bundan ibarettir.

Arkadaşlar;

Milletin hakimiyetine sahip olamaması yüzünden dahil olduğumuz Harb-i Umumiye'den ve bu Harb-i Umumiye'de kıymetli evlatlarımızdan mürekkep kahraman ordularımızın Galiçya, Roman, Makedonya, Kafkas sahıkaları Türk-i Sina çöllerinde düçar olduğu zahmetleri hatırlatacak kadar çok zaman geçmedi ve en nihayet bu Harb-i Umumi'nin şeametli neticesi de malumdur. Bilhassa Mondros Mütarekesi'yle açılan devrin manzarasını bir an düşünmek isteyecek olursanız, baştan aşağı kadar bir manzara-i inhilalden başka bir şey olmadığını anlarsınız.

Devletler, her türlü hukuk-u insaniyeden tecerrüd ederek memleketimizin en kıymetli ve en feyzibar yerlerini çiğnediler.

İzmir, Bursa, Eskişehir, Sakarya, Anadolu, Adana, Trakya, İstanbul vesaire gibi en aziz yerlerimizi çiğnediler. Fakat düşmanların bu tarz-ı hareketten daha elim bir nokta varsa, o da bir memleketin asırlarca bağında bulunan insanların dahi düşman saflarına geçmiş bulunmasıdır.

Arkadaşlar;

Biliyorsunuz ki, bu dahili düşmanlar, harici düşmanların yapmaya muktedir olamayacağı yeni ve feci ef'al ve harekatı irtikapta tereddüt göstermemişlerdir.

Harici düşman kuvvetleri saydığımız aziz vatan topraklarında bulunurken, padişah iradeleri ve neşrettirdiği fetvaları ile Hilafet orduları ile bu masum millet şurada, burada izlal ve iğfal olunuyordu. Ve kendi mevcudiyetine karşı, farkına varamayarak; silah istimal ediyordu ve nihayet hep bildiğimiz veçhile Osmanlı Devleti tamamen münkariz olmuştur.

Fakat düşmanlarımız ayrı zamanda Osmanlı Devleti'yle beraber Türk Milleti'nin de mahvolduğunu zannetti. İşte bunda çok aldanıyordu. Osmanlı Devleti gibi çok devletler kurmuş olan Türk Milleti mahvolamazdı. Ve mahvolmamıştı. Bilakis hayatına vurulan darbelerden harici ve dahili düşmanların acı darbelerinden birdenbire bütün teyakkuzlarını, bütün intibahlarını takındı; hayatını, şerefini kurtarmak için kemal-i şerefle başını kaldırdı. Ve müttehiden ve müsteniden ortaya atıldı.

İşte milletimiz o dakikadan itibaren milli bir devre girdi; bir halk devresinin mebde'ini kurdu. Millet bu mebde'den işe başladığı gün, kendisine hedef olan yolların ne kadar kesif zulmetler içinde bulunduğunu hatırlarız. Bu hal milleti ye'se düşürmedi. Kemal-i azim ile hedefine hatvelerini attı.

Efendiler;

Milletimiz halas-i kat'i ve hakikiye mazhar olabilmek için ilk umdeye istinadın şart olduğunu anladı. Onlardan birincisi: Misak-i Milli'nin ifade ettiği ruh ve mana.

İkincisi: Teşkilat-i Esasiye Kanunumuzun tespit ettiği gayri kabil-i tebeddül hakayık.

Misak-i Milli; miltetin istiklal-i tammini temin eden ve bunun için iktisadiyatında inkişafına mani olan bütün sebepleri bir daha avdet etmemek üzere lağveden bir düsturdur. Teşkilat-i Esasiye Kanunu, Osmanlı İmparatorluğu'nun, devletin tarihe münkalip olduğunun idrak eden, onun yerine yeni Türkiye Devleti'nin kaim olduğunu ilan eden bir kanundur.

Bu devletin hayatında bilakayd-ü şart hakimiyetin milletin uhdesinde kalacağını ifade eden kanundur. Bu kanun, hakimiyetin milletin uhdesinde kalabilmesi için halkın bizzat kendini idaresini şart kılan bir kanundur.

Artık Türkiye halkı için yegane mümessil Türkiye Büyük Millet Meclisi ve hükümetidir, diyen bir kanundur. Bab-ı ali yerine Türkiye Büyük Millet Meclisi ve hükümetini koyan bir kanundur.

Efendiler;

Türkiye Büyük Millet Meclisi ve hükümetinin milletten aldığı veçhile İstiklal-i tam, hakimiyet-i milliye umdelerine istinaden milleti zengin, memleketi mamur etmekten ibarettir.

Efendiler;

Bu umde icabi bütün cihan bilmelidir ki, artık Türkiye halkı; hakimiyetini hiçbir şahıs ve makama veremez. Hakimiyet demek şeref demek, namus demek, haysiyet demektir. Bir milletin bu evsaf-ı medeniye ve insaniyesinin terkini talep etmek, onu insanlıktan çıkarmak demektir.

Efendiler;

Milletimizin bu iki esasa istinad eder. Çalışmaya başladığı günden bugüne kadar geçen zaman çok değil, üç buçuk dört seneden ibarettir, fakat milletimizin kazandığı muvaffakiyet ve muzafferiyat bu senelere sığamayacak kadar çoktur, taşkındır, yüksektir ve kuvvetlidir.

Hakikaten irade-i seniyeler; Hilafet orduları ve teşrifat ile olan isyanların kaffesi bastırılmıştır. Ve tüfeksiz, topsuz, parasız bulunduğu bir zamanda yeniden dünyanın en kudretli, en azametli ordusunu teşkile kudretyap olmuştur. Orada daha hal-i teşekkülde iken Birinci, İkinci İnönü, Sakarya zaferlerini ihraz etmiş ve cihanı hayretlerde bırakan en son muzafferiyeti de kemal-i şiddet ve sür'atle ihraz ederek düşman ordularını bire kadar mahvetmiştir.

İstiklal-i tam için şu düstur var: Hakimiyet-i milliye, hakimiyet-i iktisadiye ile tarsin edilmelidir. Bu kadar büyük gayeler, bu kadar mukaddes, azametli hedefler kağıt üzerindeki düsturlarla, arzu ve hırslarla husül bulamaz. Bunların tahakkuk-u tammini temin için yegane kuvvet, en kuvvetli temel iktisadiyattır, siyaset ve askeri muzafferiyetler ne kadar büyük olursa olsun, iktisadi zaferle tetviç edilemezse, semere-i netice payidar olamaz. En kuvvetli ve parlak zaferimizi de tetviç eden semere-i nafiayi temin için hakimiyet-i iktisadiyemizin temin ve tarsini lazımdır.

Bu kadar feyzli, bu kadar kudretli olan yeni hükümetimizin düşmanız kalacağını farz etmek doğru değildir. Bunun için çok kundaklar koyarak münhedim etmeye çalışacak ve suikaste teşebbüs edecekler bulunacaktır. Bütün bunlara karşı silahımız, iktisadiyatimizdaki kuvvet, resanet ve muvaffakiyetimiz olacaktır.

Efendiler;

Dahil olduğumuz halk devrinin, milli devrin milli tarihini de yazabilmek için kalemler, sapanlar olacaktır. Bence halk devri, iktisat devri mefhumu ile ifade olunur. Öyle bir iktisat devri ki, memleketimiz mamur, milletimiz müreffeh ve zengin olsun. Bu noktada bir felsefeyi hatırlayınız; o da ''el-kanaatü kenzün la-yüfna''dir.

Bu felsefeyi yanlış tefsir yüzünden bu millete büyük fenalık edilmiştir. Allah yarattığı nimet ve güzellikleri insanların istifadesi için yaratmıştır. Allah zeka ve aklı insanlara bunun için verdi.

Diğer vatan kupkuru dağ ve taşlardan, viran köy, kasaba ve şehirlerden ibaret olsaydı, onun zindandan farkı olamazdı. Felsefenin sahipleri memleketi zindan ve cehennemden başka bir şey yapmamıştı. Bu vatan evlat ve ahfadımız için cennet yapılmaya layıktır. Bu, faaliyet-i iktisadiye ile kabildir.

Öyle bir iktisat devri ki, artık milletimiz insanca yaşamasını bilsin ve o esbabi bilerek ona göre lazım olan tedabire tevessül etsin.

Arzumuz şudur: Bir memleketin efradı ellerinde numuneleriyle, ziraat, ticaret, san'at, say ve sabanın mümessili olsun. Artık bu memleket fakir, millet hakir değil, belki de memleketimiz zenginler memleketidir. Bu yeni Türkiye'nin adına "çalışkanlar diyarı'' denir. İşte millet böyle bir devir içinde bulunuyor; bu millet böyle bir devri ifa edecek ve tarihini de yazacaktır. Bu tarihte en büyük makam çalışkanlara ait olacaktır.

Efendiler;

Türkiye İktisat Kongresi tarihte ilk defa ihraz-i mevki-i bülend edecek bir kongredir. Ve sizler bu memleketin ihtiyacını ve milletin kaabiliyetini ve bunun karşısında dünyada mevcut olan çok kuvvetli iktisat teskilatını nazara alarak, alınması lazım gelen tedbirleri kemal-i vuzuh ile teati ve tespit etmelisiniz. O tedbirler tatbik olundukça memleketiniz nurlara, feyizlere müstağrak olsun.

Arkadaşlar;

Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Hükümetiniz tabii miletin amali dairesinde terakki ve tecaddüde tamemen taraftardır. Bunun için mülk ve millete nafi ittihaz edeceğiniz tadabiri memnuniyetle nazari dikkate alacaktır.

Efendiler;

İktisadiyat sahasında düşünür ve konuşurken zannolunmasın ki ecnebi sermayesine hasımız; hayır bizim memleketimiz vasidir. Çok say ve sermayeye ihtiyacımız var.

Kanunlarımıza riayet şartıyla ecnebi sermayelerine lazım gelen teminati vermeye her zaman hazırız. Ecnebi sermayesi bizleri sayemize inzimam etsin ve bizim ile onlar için faydalı neticeler versin.

Mazide, Tanzimat Devri'nden sonra ecnebi sermayesi müstesna bir mevkiye malikti. Devlet ve hükümet ecnebi sermayesinin jandarmalığından başka bir şey

yapmamıştır. Her yeni millet gibi Türkiye buna muvaffakat edemez. Burasını esir ülkesi yaptırmayız.

Arkadaşlar;

Son söz olarak demiştim ki: Memleketimizi artık esir ülkesi yaptıramayız. Nazar-i dikkatimizi celbetmiş olan konferansın son müzakeratı bu nokta ile alakadardır. Lozan Konferansı'nın talike uğraması aynı mesele ve noktadan münbasittir. Ordularımız en büyük bir zaferi ihraz etmişler ve mesyi mania muzafferanesini tevfik edecek hiçbir mania mevcut değildi. Böyle bir zamanda İtilaf Devletleri hukuk-u tabiiye ve meşruamızı müzakeret halt edeceklerini söylediler ve bizi konferansa davet ettiler.

Millet Meclisi ve Hükümetimiz samimi olarak sulh taraftarı bulunduğu için muzaffer ordularımızı durdurarak, heyet-i murahhasımızı Lozan'a gönderdik. Aylardan beri müzakeret, münakaşat devam etti. Muhataplarımız hukukumuzu tasdik etmiş olmadı.

Konferanstaki muhataplarımız bizimle üç dört senelik değil, üç yüz ve dört yüz senelik hesabatı rü'yet ediyorlar ve hala muhataplarımız Osmanlı Devleti'nin tarihe karıştığını ve bugün yeni Türkiye'nin mevcudiyetini, bunu kuran milletin çok azimkar, imanlı ve celadetli olduğunu, istiklal-i tam ve hakimiyet-i milliyesinden zerre kadar fedakarlık yapamayacağını hala anlayamamışlardır. Bu yüzden İtilaf Devletleri duçar-i tereddüt oldu. İstedikleri kadar tereddüt edebilirler. Bu millet artık kararını vermiştir. Bu millet için artık teceddüt devirleri çoktan geçmiştir.

Devletlerin heyet-i murahhasımıza verdikleri son proje bittabi şayan-ı kabul görülmedi. Ve diğer mürahhaslar gibi bizimkiler de vaz'iyeti Hükümet ve icap ederse Meclis'e izah etmek üzere memlekete avdet ediyorlar. Tabii istizahat olacaktır.

Nihayet bugün cihan bilsin ki, bu millet, istiklal-i tamminin temin edildiğini görmedikçe yürümeye başladığı yoldan bir an tevakkuf etmeyecektir.

Biz, kimseden fazla bir şey istemiyoruz. Her medeni milletin malik olduğu şeylerden mahrum edilmemeliyiz. Haklarımız tabii meşrudur, bize lazımdır. Ne kadar haklı isek, bunu müdafaa için de memleket ve milletimizin kabiliyet ve kudreti de o kadardır.

Efendiler;

Görülüyor ki, bu kadar kat'i ve yüksek bir zafer-i askeriden sonra dahi bizi sulha kavuşmaktan men eden asbap doğrudan doğruya eshab-i iktisadiyedir, maslahazat-i iktisadiyedir. Çünkü bu devlet, hakimiyet-i iktisadiyesini temin ederse o kadar kuvvetli temel üzerinde yerleşmiş ve teali etmeye başlamış olacaktır ve artık bunu yerinden kımıldatmak mümkün olamayacaktır. İşte düşmanlarımızın, hakiki düşmanlarımızın muvaffakata, bir türlü rıza gösteremedikleri budur.

Efendiler,

Bu fiilen vaki olmuştur. Sulh denilen şeyin temini için ecnebilerin bu hakikati itiraf etmemekteki tereddütlerine mantıki mana vermek mümkün değildir. Çok şayan-i arzudur ki, pek yakın bir zamanda onlar da bu hakikati itiraf ederler ve bütün cihan medeniyetin pek büyük havahis ve tahassüfile intizar ettiği sulhun in'ikadina mani olarak mesüliyetinden içtinap ederler. Şimdiden esbab-i hayatiyemizi temine başlamış bulunuyoruz. Ve bittabi hal-i sulhun in'ikadında daha büyük inkişaf oluyor. Fakat

muvaffak olmak için çok çalışmak lazım olduğunu bilmeliyiz. İktisadiyat iktisadiyat, diyoruz. Fakat arkadaşlar, iktisadiyat demek herşey demektir. Yesim için, mes'ul olmak için; mevcudiyet-i insaniye için ne lazımsa, bunları kaffiesi demektir, ziraat demektir, ticaret demektir, say demektir, herşey demektir. Bütün bu hususatta el'an memleket ve milletimizin ne halde olduğunu sizler çok güzel bilirsiniz. Tavsif etmek istemeyeceğim. Ancak memleketimizin vüs'ati ve nüfusumuzun bu vüs'ati ne kadar gayri mütenasip olduğunu da hatırlayınız. Bu vasi ve feyizli toprakları işleyebilmek, işletebilmek için noksan olan el emeğini behamehal fenni alat ile telafi etmek mecburiyetindeyiz. Memleketimizi bundan başka şimendiferler ile, üzerinde otomobiller çalışır, şoseler ile şebeke haline getirmek mecburiyetindeyiz.

Çünkü garkın ve cihanın vesaiti bunlar oldukça, şimendiferler oldukça; bunlara karşı merkepler ve kağnı ile ve tabli yollar üzerinde müsabakaya çıkışmanın imkanı yoktur. Memleketimiz ziraat memleketidir. Bu itibarla halkımızın ekseriyeti çiftçidir, çobandır. Binaenaleyh en büyük kuvveti, kudreti bu sahada gösterebiliriz. Ve bu sahada mühim müsabaka meydanlarına atılabiliriz. Fakat aynı zamanda san'atımızı tezyid ve tevsi etmek mecburiyetindeyiz. Eğer san'at hususunda yine müsamahakar olursak, o halde asar-ı sanayide yine haricin haraçgüzari oluruz, mahsulat ve mamulatin mübadelati ve servete inkılabı için ticarete ihtiyacımız vardır. Ticaretimizin servetinden lüzumu kadar istifade edememeyi bais olur. Fakat bütün bunlar söylendiği kadar basit ve kolay olmayan şeylerdir. Bunda muvaffak olabilmek için hakikaten memleketin ihtiyacına mutabık esaslı programlı üzerinde bütün milletin müttehit ve hemahenk olarak çalışması tazimdir. Hayet-i Aliyeniz bu esasatin en kıymetlilerini inşaAllah bulup ortaya koyacaksınız.

Arkadaşlar;

Bence yeni devletimizin, yeni hükümetimizin bütün esasları, bütün programları, iktisat programından çıkmalıdır. Çünkü demin dediğim gibi, herşey bunun içinde mündemictir. Binaenaleyh, evlatlarımızı o suretle talim ve terbiye etmeliyiz, onlara bu suretle ilim ve irfan vermeliyiz ki, alem-i ticaret, ziraat ve san'atta ve bütün bunların sahalarında müsmir olsunlar, müessifi olsunlar, faal olsunlar, ameli bir uzuv olsunlar. Binaenaleyh maarif programımız gerek ibtidai tahsilde, gerek orta tahsilde verilecek bütün şeyler bu nokta-i nazara göre olmalıdır. Maarif programlarımız gibi suabat-i devlet için tasavvur olunacak programlar dahi iktisat programına istinat etmekten kendini kurtaramazlar. Esaslı bir program tespit etmek, program üzerine bütün milleti hemahenk olarak çalıştırmak lazımdır.

Bizim halkımıza menfeatleri yek diğerinden ayrılır. Sınıf halinde değil, bil'akis mevcudiyetleri ve muhassala-i mesaisi yek diğerine lazım olan sınıflardan ibarettir. Bu dakikada samilerim çiftçilerdir, san'atkarlardır, tüccarlardır. Ve ameledir. Bunların hangisi yek diğerinin muarizi olabilir. Çiftçinin san'atkara, san'atkarın çiftçiye, çiftçinin tüccara ve bunların hepsine, yek diğerine ve ameleye muhtaç olduğunu kim inkar edebilir.

Bugün mevcut olan fabrikalarımızda ve daha çok olmasını temenni ettiğimiz fabrikalarımızda kendi amelemiz çalışmalıdır. Müreffeh ve memnun olarak çalışmalıdır ve bütün bu saydığımız sınıflar aynı zamanda zengin olmalıdır ve hayatın lezzet-i

hakikisini tadabilmelidir ki, çalışmak için kudret ve kuvvet bulabilsin. Binaenaleyh programdan bahsolunduğu zaman adeta denilebilir ki, bütün halk için bir say Misak-i Millisi mahiyetinde olan program etrafında toplanmaktan hasıl olacak olan şekl-i siyasi ise alelade bir fırka mahiyetinde tasavvur edilmemek lazım gelir ve bades sulh vukua gelebilecek böyle bir şekli siyasinin şimdiye kadar olduğu gibi milletin azim ve imanıyla ve vahdet ve tesanüdün birbirine müzahir olmasıyla muvaffak olacağı hakkındaki kanaa'tim kavidir ve tamdır.

Efendiler;

Heyet-i Aliyenizin bugün akdetmiş olduğu, Türkiye İktisat Kongresi çok mühimdir. Çok tarihidir. Nasıl ki Erzurum Kongresi felaket noktasına gelmiş olan bu milleti kurtarmak hususunda Misak-ı Milli'nin ve Teşkilat-i Esasiye Kanunu'nun ilk temel taşlarını tedarik hususunda amil olmuş, müteşebbis olmuş ve bundan dolayı tarihimizde, tarih-i millimizde en kıymetli ve yüksek hatırayı ihraz etmiş ise, Kongremiz dahi milletin ve memleketin hayta ve halas-ı hakikisini temine medar olacak düsturun temel taşlarını ve esaslarını ihraz edip ortaya koymak suretiyle tarihte en büyük namı ve çok kıymetli bir hatırayı ihraz edecektir. Bu kadar kıymetli ve tarihi Kongremizi küşad etmek şerefini bahsettiğinizden dolayı hassaten arz-ı teşekkürat ederim. Ve böyle bir kongreyi akteden sizlersiniz. Bundan dolayı sizi şayan-ı tebrik görür ve tebrik ederim."

10. YIL NUTKU

Kurtuluş Savaşı'na başladığımızın on beşinci yılındayız. Bugün Cumhuriyetimizin 10. yılını doldurduğu en büyük bayramdır. Kutlu olsun!

Şu anda, büyük Türk Milleti'nin bir ferdi olarak, bu kutlu güne kavuşmanın en derin sevinci ve heyecanı içindeyim.

Yurttaşlarım!

Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli, Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'dir. Bundaki muvaffakiyeti, Türk Milleti'nin ve onun değerli ordusunun bir ve beraber olarak, azimkarane yürümesine borçluyuz. Fakat yaptıklarımzı asla kafi göremeyiz; çünkü daha çok ve daha büyük işler yapmak mecburiyetinde ve azmindeyiz.

Yurdumuzu, dünyanın en mamur ve en medeni memleketleri seviyesine çıkaracağız. Milletimizi en geniş, refah vasıta ve kaynaklarına sahip kılacağız. Milli kültürümüzü, muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız. Bunun için, bizce zaman ölçüsü, geçmiş asırların gevşetici zihniyetine göre değil, asrımızın sürat ve hareket mefhumuna göre düşünülmelidir. Geçen zamana nispetle daha çok çalışacağız, daha az zamanda daha büyük işler başaracağız. Bunda da muvaffak olacağımıza şüphem yoktur.

Çünkü Türk Milleti'nin karakteri yüksektir; Türk Milleti çalışkandır; Türk Milleti zekidir. Çünkü Türk Milleti milli birlik ve beraberlikle güçlükleri yenmesini bilmiştir. Ve çünkü, Türk Milleti'nin, yürümekte olduğu terakki ve medeniyet yolunda, elinde ve kafasında tuttuğu meşale, müspet ilimdir. Şunu da ehemmiyetle tebaruz ettirmeliyim

ki, yüksek bir insan cemiyeti olan Türk Milleti'nin tarihi bir vasfı da, güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir. Bunun içindir ki, milletimizin yüksek karakterini, yorulmaz çalışkanlığını, fıtri zekasını, ilme bağlılığını, güzel sanatlara sevgisini ve milli birlik duygusunu mütemadiyen ve her türlü vasıta ve tedbirlerle besleyerek inkişaf ettirmek milli ülkümüzdür. Türk Milleti'ne çok yakışan bu ülkü, onu, bütün beşeriyette, hakiki huzurun temini yolunda, kendine düşen medeni vazifeyi yapmakta muvaffak kılacaktır.

Büyük Türk Milleti!

On beş yıldan beri, giriştiğimiz işlerde muvaffakiyet vaat eden çok sözlerimi işittin. Bahtiyarım ki, bu sözlerimin hiçbirinde milletimin hakkımdaki itimadını sarsacak bir isabetsizliğe uğramadım. Bugün, aynı iman ve katiyetle söylüyorum ki, milli ülküye, tam bir bütünlükle yürümekte olan Türk Milleti'nin büyük millet olduğunu, bütün medeni alem az zamanda bir kere daha tanıyacaktır. Asla şüphem yoktur ki, Türklüğün unutulmuş büyük medeni vasfı ve büyük medeni kabiliyeti, bundan sonraki inkişafı ile atinin yüksek medeniyet ufkundan yeni bir güneş gibi doğacaktır.

Türk Milleti!

Ebediyete akıp giden her on senede, bu büyük millet bayramını daha büyük şereflerle, saadetlerle, huzur ve refah içinde kutlamanı gönülden dilerim. Ne mutlu Türküm diyene!

Ankara, 29 Ekim 1933

GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk Gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklalini, Türk Cumhuriyeti'ni, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegane temeli budur. Bu temel, senin, en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek, dahili ve harici bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklal ve Cumhuriyet'i müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkan ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkan ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklal ve Cumhuriyet'ine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın, bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elim ve daha vahim olmak üzere, memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalalet ve hatta hıyanet içinde bulunabilirler. Hatta bu iktidar sahipleri şahsi menfaatlerini, müstevlilerin siyasi emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr-ü zaruret içinde harap ve bitap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evladı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi, vazifen; Türk istiklal ve Cumhuriyeti'ni kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur!

K. Atatürk
20 Ekim 1927

4. bölüm
Atatürk'ün Anıları

Atatürk her zaman etrafına moral dağıtan, karamsarlıktan uzaklaştıran, en zor şartlarda dahi halkını sıkıntılardan kurtaracak çözümleri bulan bir liderdir. Bunun en temel sebebi Atatürk'ün halka yakın olması, daha doğrusu halkla bir bütün olmasıdır. Halkın içinde geçirdiği zamanlarda herkesin şahit olduğu o üstün şahsiyet, Türk Milleti için her yönüyle örnek alınacak bir insandır.

Atatürk ile ilgili, hem en yakınında olanların, hem de halkın şahit olduğu olayların her birinde Türk Halkı için güzel örnekler bulunmaktadır. Bu bölümümüzde, hem Ata'mızın daha iyi tanınması, hem örnek bir liderin nasıl olması gerektiğinin öğrenilmesi hem de Türk Milleti'nin geleceği olan genç nesillerin örnek almaları için Atatürk'ün anılarından bazılarına yer veriyoruz.

Bayrağa Saygı

30 Ağustos sabahı, Mustafa Kemal muharebe sahasında dolaşıyordu. Etraf binlerce düşman cesetleri ve birbiri üzerine yığılmış yüzlerce topçu hayvanı, terk edilmiş silah, top ve cephane dolu idi…

Atatürk şöyle söylendi:

"Bu manzara insanlığı utandırabilir! Fakat meşru müdafaamız için buna mecbur olduk. Türkler, başka milletlerin vatanında böyle bir harekete teşebbüs etmezler."

Ganimetlerin arasında yırtılmış ve terk edilmiş bir de Yunan bayrağı gören başkumandan eli ile kaldırılmasını işaret ederek;

"Bir milletin istiklal alametidir, düşman da olsa hürmet etmek lazımdır, kaldırıp topun üzerine koyunuz."

Atatürk`ün Yargıç Kararına Saygısı

Ölümünden iki yıl önce Atatürk'ün canına kıymak için kurulan bir tuzak meydana çıkarılmıştı. Hem de bu düzeni kurmakla suçlanan kimse "Milli Mücadele"den beri Ata'nın yolunda çalışmış, sevgi ve güvenini kazanmış, birçok iyiliklerini de görmüş biri idi.

Haber yurtta şaşkınlık ve tiksinme oluşturdu. Herkes bunu konuşuyor, "nasıl olur" diyor, bir türlü herhangi bir nedene bağlanamıyordu.

Sanık yakalandı, adalete teslim edildi. Fakat Atatürk, olaydan haberi yokmuş gibi, bu konuda ne düşündüğünü açıklamak için ağzını açmadı, adalet son sözünü söyleyinceye dek sustu. Atatürk'ün bu suskunluğu çeşitli yorumlara uğramıştı; kimi "bu üzüntülü olayı anmak istemiyor" dedi, kimi de "bunun doğru olduğuna inanmıyor" diye düşündü.

Sanığa yükletilen suç yargı yerinde ispat edilemediği için adam aklandı.

İşte, yargıç kararını bu yolda verdikten sonradır ki, Atatürk bu konuda ağzını ilk ve son kez olarak açtı ve yalnız şunu dedi:

"Suça yeltenilmiştir, ancak yargıç buna kanacak ölçüde kanıt bulmuş değildir."2

Asla Bolşevik Olmayacağız

Ankara'nın Şubat ayına gelen oldukça soğuk ve karlı bir gecesi idi. Ankara kulübünde bir balo tertip edilmişti. O zamanın bütün mümtaz simaları orada idiler. Saat henüz 12'ye gelmemişti. Herkesin kalbinde ani bir heyecan uyandıran bir haber baloya yayıldı:

"Gazi Paşa baloya geliyorlar!"

Rus Sefarethanesi'nde imişler, oradan baloya geliyorlar. O zamanki Rus Sefiri de baloya gelmişti.

Bir aralık Sefir, salonunun ortasına doğru ilerlemekte olan Gazi'ye yaklaşarak Fransızca:

"Ekselans" dedi, "Sizi çok seviyorum, hürmetim sonsuzdur; çünkü müşterek bir gaye uğrunda varlığını kurtarmağa çalışan milletleriz. Türkiye'nin en büyük halaskarı ve banisi olan sizi müsaade ederseniz bir kere öpmek şerefini kazanabilir miyim..."

Atatürk evvela gülerek elini uzattı, sonra o da elçiyi öptü. Büyük ve kıymetli Ata'mız bu çeşit eğlence yerlerinde dahi memleketin menfaat ve siyasetini göz önünden bir an uzak tutmazdı. Onun için bütün yabancı gazete muhabirlerinin huzurunda şu cümlelerle Sefirin sözlerini cevaplandırdı:

"Ekselans, gösterdiğiniz sevgi hareketinden ve sözlerinizden çok mütehassis oldum. Teşekkür ederim. Bu iki millet ilelebet dost kalmalıdır. Yalnız şuna dikkat ediniz, her zaman dost olmak arzumuza rağmen asla bolşevik olmayacağız!"

Atatürk'ün Eşitlik Anlayışı

Atatürk bir gün Dolmabahçe'den gizlice çıkar, Topkapı Sarayı Müzesi'ne gelir. Müzeyi gezmek ister. Kendisini kapıcıya tanıtır, fakat kapıcı "Henüz saat 9 olmadı, memurlar da gelmedi. Atatürk değil, kim olursan ol, bekleyeceksin" der.

Hiç şüphe yok ki, kapıcı Atatürk'ü tanımamış ve birden fazla bu sözlere muhatap bulunduğu için gelenin Atatürk olabileceğine inanmamıştır. Fakat bu olayda mühim olan nokta Atatürk'ün kapıcının sert cevabı karşısında ısrar etmeyerek, bir kenara çekilip, saatin 9 olmasını ve memurların gelmesini beklemesidir.

Satı Kadın

Ankara'da yakıcı bir yaz günü idi. Atatürk beraberinde arkadaşları ve yaverleri olduğu halde Kızılcahamam'a giderken Kazan Köyü yakınlarında durmuş ve otomobilinden inmişti. Köyün kadını, genci, yaşlısı, ihtiyarı köylerin içinden geçen, köşede duran bu yabancı konukları görünce hep beraber koşuştular. Kimi su getirdi, kimi ayran, bunlardan biri, güğümünden aktardığı soğuk ayranı Ata'ya uzattı:

"Bir soğuk ayran içer misiniz?" dedi.

Bu çorak iklimin kavurduğu yüzünde bronzlaşmış Türk kadının en bariz ifadelerini taşıyan, bir Türk anası idi. Böğrüne sıkıştırdığı kundağı biraz daha bastırdıktan sonra, sağ elindeki ayran bardağını uzattı, bekledi. Ata'sı, ayranı kana kana içmiş ve bir an durakladıktan sonra ona;

"Senin kocan kim?" diye sormuştu.

Köylü kadını, yüzü tunçlaşmış, elleri nasırlı bir Türk anası idi; Ankara'nın kendine has şivesi ile kocasının Sakarya harbinde boğazından yaralanmış bir cengaver olduğunu söyledi. Ata bir soru daha sordu :

"Ne zaman doğdun?"

"1919'da Atatürk Samsun'a çıktığı zaman doğdum."

Ata, bir an düşündü. Yıl 1934 idi. Kadının bu ifadesine göre 15 yaşında olması lazım gelirdi. Halbuki karşısındaki kadın 25 yaşlarında görünüyordu; tekrar sordu:

"Nasıl olur?"

Evet, nasıl olurdu. Bu Satı kadın hiç tereddütsüz, o her zamanki nüktedan haliyle ve memleketin işgal altında geçirdiği acı yılları ima ederek:

"Evet Paşam, ondan evvel yaşamıyordum ki!"

Bu espiri Ata'yı bir hayli düşündürdü. Ayrılırken yaverine kadının ismini ve adresini not ettirdi. Daha sonra biz, Satı kadını Büyük Millet Meclisi'ne giren ilk kadın milletvekili olarak görmekteyiz.5

İnsan Sevgisi

Devlet Bürokrasisi Cumhuriyet'in ilanından sonra idi. Karadeniz'de bir gezintiye çıkmıştı. Kendisine eşlik edenler arasında bulunuyordum. Rize'ye geldik. Yolların düzgünlüğü ilgisini çekmişti. Vali'ye :

"Yollarınızı nasıl bu hale getirebildiniz?" diye sordu.

Vali de anlattı; yakın köylüleri jandarmalarla toplattırmış ve yol onarımında çalıştırmış.

Ata'nın kaşları çatıldı. Oldukça sert bir dille :

"Vali Bey" dedi. " 'Corvee' nedir bilir misin? Öyle ise ben söyleyeyim: Angarya demektir. Ve şu anda bilmeniz lazım ki, kanunsuz hiçbir vatandaşı işten alıkoyamaz, onu çalışmaya zorlayamazsınız. Cumhuriyet'te angarya diye bir şey yoktur."

İleri Görüşlülük

21.06.1935'deki görüşmelerinde:

"Savaş çıktığı takdirde Amerika tarafsızlık siyasetini koruyabilecek mi?"

"İmkan yok"dedi, "İmkan yok. Eğer savaş çıkarsa, Amerika'nın milliyetler topluluğunda işgal ettiği yüksek durumu herhalde etkili olacaktır. Coğrafi durumları ne olursa olsun, milletler birbirlerine birçok bağlarla bağlıdır.

Atatürk, dünyadaki milletleri, bir apartmanda oturanlar gibi görüyordu.

Birleşik Amerika Cumhuriyetleri bu apartmanın en lüks dairesinde oturmaktadır.

Eğer apartman, oturanlarının bazıları tarafından ateşe verilirse, diğerlerinin etkisinden kurtulması olanak yoktur. Savaş için de aynı şey olabilir. Birleşik Amerika Cumhuriyeti'nin bundan uzak kalması imkansızdır."

Atatürk şu sözleri ilave etti:

"Bundan başka, Amerika büyük ve kuvvetli ve dünyanın her yerinde ilişiği olan bir devlet olduğundan kendisinin siyaset ve ekonomi yönünden ikinci basamaktaki bir duruma düşmesine hiçbir zaman izin veremez."

Halka Değer Verme

Acı işgal günlerinde, önemli devlet adamlarının da hazır bulundukları toplantıda herkes, Türkiye'nin düştüğü acıklı duruma bir çare arıyor. Amerikan, İngiliz koruyuculuğundan söz ediliyor. Bir ara Mustafa Kemal Paşa'ya da ne düşündüğünü sordular. Atatürk, şu kısa cevabı verdi:

"Efendiler, hepiniz konuştunuz, isteklerinizi beyan ettiniz ve birbirinize sordunuz, hepinizi dinledik. Fakat... Anadolu'ya bir şey sordunuz mu, Anadolu'yu dinlediniz mi?

Ona da soralım, bir de onu dinleyelim efendiler!"8

Bu Millet O Kadar Zengin Değil

Bir tarihte Atatürk Ege vapuru ile Mersin'e gitmiş. Dönüşte vapur Fethiye'de durmuş. Kasabada halk şenlik yaparken, gemilerden de havai fişekler atılıyormuş. Kendisine refakat eden Zafer Torpidosu'nda bulunan Atatürk, donanmanın şenliklerini seyrederken, zafer torpidosu komutanına kumandanlardan biri, bir torpil atmasını söylemiş. Torpido kumandanı:

"Hayhay efendim, yanlız bir torpilin kıymeti elli bin liradır" demiş.

Bunun üzerine Atatürk:

"Vazgeçin torpil atmaktan, bu millet o kadar zengin değildir."

Ve torpido kumandanına dönerek:

"Sizi tebrik ederim" diye iltifatta bulunmuş.

Atatürk'ün Bir Hediyesi

Bir gün Konya'da Behiç Bey'in evinde Mustafa Kemal General Tawsend şerefine büyük bir ziyafet verdi. Ziyafette Behiç Bey, Muhtar Bey, Salih Bozok bulunuyorlardı. Yemek çok güzel bir hava içinde geçti. Yemeğin sonunda Mustafa Kemal misafirine dedi ki:

"Biz Türklerde bir adet vardır. Misafirimize mutlaka bir hediye veririz. Ben asil bir milletin mütevazi bir başkumandanıyım. Size ancak bu tesbihi verebiliyorum" diyerek elindeki kırmızı mercan tesbihi hediye etti ve sofradan kalkılacağı sırada kolundaki saati çıkararak General'e dedi ki;

"Bu saati bana Anafartalar'da bir Türk askeri, ölen bir İngiliz zabitinin kolundan çıkardığını söyleyerek verdi. Saatin arkasında subayın künyesi yazılıdır. Bu subayın ailesini arattımsa da bulamadım. İngiltere'ye döndüğünüzde, ailesini bulur ve saati verirseniz çok memnun olurum" diyerek General'e teslim etti.

Vatanımın Toprağı Temizdir

Kral Edward İstanbul'a geldiği zaman, yatından bir motora binerek Dolmabahçe Sarayı'na yanaştı. Atatürk de rıhtımda onu bekliyordu. Deniz dalgalı idi ve Kral'ın bindiği motor inip çıkıyordu. Kral rıhtıma çıkmak istediği bir sırada eli yere değdi ve tozlandı. O sırada Atatürk de Kral'ı rıhtıma almak üzere elini uzatmış bulunuyordu. Bunu gören Kral bir mendille elini silmek istediği bir anda Atatürk:

"Vatanımın toprağı temizdir, o, elinizi kirletmez!" diyerek, Kral'ı elinden tutup rıhtıma çıkarıverdi.

Ankara'yı Neden Başkent Yaptım

Sıcak bir günün akşamında yanında bazı ileri gelenler ile köşkünün bahçesinde dolaşıyordu. Ben de o sıralar eski köşkün tavan dekorlarıyla meşguldüm. Tozlu ve sisli bir akşam Ankara'nın üzerine çökmüştü. Yer yer toz hortumları semaya doğru yükseliyor ve manzaraya daha boğucu bir hava ekliyordu. Bize:

"Ankara'yı hükümet merkezi yapmakla iyi mi ettim?" diye sordu.

Tabii herkes müspet cevap verdi. Arkasından:

"Neden?" suali gelince, kimi staratejiden, kimi siyasetten bahsetti. Hatta birimiz kayalık güzeldir gibi bir estetik nazariye de ortaya attı. Atatürk:

"Şimdi dalkavukluğu bırakın" diyerek münakaşayı kapattı. Ankara'nın hükümet merkezi olmak için saydığınız meziyetleri beni ikna etmeye yetmez. Ben Ankara'yı hükümet merkezi yapmakla büsbütün başka bir hedef güttüm. Türk'ün imkansızı imkan haline getiren kudretini dünyaya bir kere daha tekrar etmek istedim. Bir gün gelecek şu çorak tarlalar, yeşil ağaçların çevirdiği villaların arasından uzanan yeşil sahalar asfaltlarla bezenecek. Hem bunu hepimiz göreceğiz. O kadar yakında olacak."

Milletine Olan Güveni

Toplantıda kendisinden evvel söz söyleyenlerden biri ona: "Nereden ilham ve kuvvet" aldığını sormuştu; Atatürk bu soruya millet hizmetinde bulunan insanların ilham kaynakları hakkında, uzunca bir tahlil yaparak cevap verdi. Sonunda kısaca demişti ki:

"Efendiler... İlham ve kuvvet kaynağı milletin kendisidir; milletin müşterek arzusu, gerçek temayülüdür. Varlığımızı, istiklalimizi kurtaran bütün teşebbüs ve hareketler; milletin müşterek fikrinin, arzusunun azminin yüksek tecellisinden başka bir şey değildir."

Herkesin Millete İnanmasını İstedi

Zaferi müteakip yaptığı seyahatte Samsun'a da uğramış, orada öğretmenlerle görüşüyordu.

Öğretmenler adını konuşanların, kendisi hakkında çok sitayişkarane sözler söyleyişlerini sükunetle dinledikten sonra, onlara şu cevabı vermişti:

"Vatandaşınız olan herhangi bir şahsı, istediğiniz gibi sevebilirsiniz; kardeşiniz gibi, arkadaşınız gibi, babanız gibi, evladınız gibi, sevgiliniz gibi sevebilirsiniz! Fakat bu sevgi, sizi milli varlığınızı, bütün muhabbetlerinize rağmen herhangi bir şahsa, herhangi bir sevdiğinize vermenize sebep olmamalıdır. Bunun aksine hareket kadar büyük hata olmaz. Ben ancak vazifemi yaptım. Bana, bu ilhamı ve kudreti nereden aldığımı soruyorsunuz. Cevap olarak diyebilirim ki, bugünkü uyanıklığı, düne, geçmişe borçluyuz. Geçmişte bu milletin çektiklerinden büyük bir ilham ve kudret kaynağı olamaz!"

Millet Adamıydı

Milli Mücadele'nin buhranlı günlerinde, Ankara civarında yaptığı bir gezintiden dönerken, yolda sarıklı bir hocaya rast gelmişti. Konuşurken, üstlerinden geçen uçağı göstererek, sordu:

"Hocam, bu uçak nasıl uçuyor?"

"Ne bileyim ben... Öğretmediler ki bize?"

"Peki, sen ne bilirsin?"

"Ne mi bilirim. Bu uçağa bin dersin, binerim, oradan kendini aşağı at dersin, atarım... İşte ben bunu bilirim ama, bunu da senden öğrendim, Paşam!"

Mustafa Kemal, bu söz üzerine:

"Var ol hocam!.. Ama, şunu da bil ki, ben de senin gibiyim... Ben de, milletin hiçbir arzusunu, hiçbir isteğini, hayatım pahasına da olsa, yapmamazlık edemem!.."

Atatürk ve Din Adamları

Milli Mücadele'nin en buhranlı günleriydi. İstanbul ile Ankara arasında fetva kavgası tüm şiddetiyle devam ediyordu. Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi, kendi bünyesi içindeki din adamlarından seçtiği İrşad (Aydınlatma) Heyetleri'ni vatanın köyüne-kentine göndermek ve gerçekleri vatandaşa anlatmakla görevlendirildi. Milli Eğitim Bakanı Türk Ocakları Genel Başkanı olan rahmetli Hamdullah Suphi Tanrıöver'di. Mustafa Kemal'e geldi.

"Paşam... Bunlar çoğunlukla Arapça konuşacaklar. Halk ne anlayacak?"

Atatürk gülümsedi.

"Sen üzülme Hamdullah... Onlar Arapça konuşsalar bile Türkçe düşünürler" dedi.

Cami ve Atatürk

Mustafa Kemal Edirne'yi ziyaretinde Mimar Sinan'ın o muhteşem camiine bir müddet hayran hayran baktıktan sonra fikrini ve ihtisaslarını şu sözlerle belirtti:

"... Camiler, birbirimizin yüzüne bakmak için yapılmamıştır. Camiler, itaat ve ibadet ile beraber din ve dünya için, neler yapılmak lazım geldiğini düşünmek, yani meşveret için yapılmışlardır."

İslam Dini

Gene bir toplantıda din konusu tartışılıyordu:

Atatürk:

"Din insanların gıdasıdır. Dinsiz adam boş bir eve benzer. İnsana hüzün verir. Mutlaka bir şeye inanacağız. Bu dinlerin en sonuncusu elbette en mükemmelidir. İslam Dini hepsinden üstündür."

Atatürk'ün Dindarlığı

Sabiha Gökçen şöyle naklediyor:

"10-11 yaşında idim. Bursa'daki evimiz Atatürk'ün köşküne çok yakındı. Bir gün Atatürk Bursa'yı şereflendirmiş, köşkün bahçesinde dolaşıyordu, ben de onu yakından görmek arzusu ile kıvranıyordum.

Yine bir gün bahçede dolaştığı sırada yerimden fırladım, Ona doğru koştum. Beni yolumdan çevirenlere ağlamakla karşı koymaya çalışıyordum, birden bir ses işittim: "Bırakın onu" diyordu, "Bırakın gelsin." Koşarak Ata'nın yanına gittim, ellerine sarıldım. Atatürk sordu:

"Çocuk, sen okula gidiyor musun?"

Harpler sebebiyle okulumu yarıda bırakmıştım ve bir yatılı okula alınmamı istedim.

"Ben seni yanıma alayım, gelir misin?" diye Atatürk sordu.

"Abime sorayım" dedim. Kabul ettiler, derhal çağırtarak onunla konuştu, anlaştılar. Böylece Çankaya'ya geldim.

Uzun zaman ayrı kaldığım okuluma yeniden başlamanın sevinci içinde memnundum. Çankaya Köşkü bahçeleri içindeki eski bir seyis evi düzeltilerek okul haline getirilmişti. Köşkte çalışanların, yaverlerin ve diğer hizmetlilerin çocukları ile birlikte ben de bu okula gitmeye başladım.

Bir sabah, Ata'nın elini öpmek üzere yanına girdim. İşleri ile meşguldü. Bir süre ayakta bekledim birden, derin bir iç geçirdi ve "Allah!" dedi. (O, sık sık bu şekilde yapardı.)

Atatürk hakkında evvelce çok şeyler duymuştum, bu tesirle olacak bir hayli şaşırdım. Onun ağzından Allah kelimesini duymak beni şaşırtmış ve heyecanlandırmıştı.

Ata'nın yüzüne şaşkın bir şekilde bakmış olacağım ki:

"Sen dindar mısın?" diye sordu.

Ben de ailemden aldığım din terbiyesi ile;

"Evet dindarım" dedim ve bu cevabımı nasıl karşılayacağını anlamak için ürkek ürkek yüzüne baktım. Cevabım hoşuna gitmişti.

"Çok iyi... Allah, büyük bir kuvvettir. O'na daima inanmak lazımdır" dedi ve bu konuda uzun uzun izahat verdi. Ben de o zaman anladım ki; Atatürk hakkında söylenenlerin aslı yoktur ve Ata, bütün söylenenlerin hilafına dindar bir insandır.

Allah'a ve Peygamberimiz (sav)'e Çok Saygılıydı

Kimsenin inancına karışmaz, dindar kişilere saygı gösterir, yobazlara, softalara çok kızar, din kavramının sömürülmesine izin vermezdi. Allah ve Peygamberimiz (sav) hakkındaki konular, Atatürk'ün yanında tartışma konusu yapılamazdı...

Kadir geceleri mevlit dinlediği de olurdu. Hafız Yaşar Bey'in mevlidini saygı ile dinlerdi. Mevlidin miraç bölümünde, "göklere çıktın Mustafa" denince, gözleri yaşarırdı. O zaman hemen kolonya götürürdük; inanışı samimi idi.

Öyle "Allah" derdi ki yalnız kalınca, Onun gibi kimse diyemez. Herkes çekilip yapayalnız kalınca gökyüzüne bakar, kendi kendine "Allah" derdi. Bir gün sofrada çevresindekilere :

"Bana Allah'ın büyüklüğünü anlatır mısınız?" diye sordu.

Konuklar birer birer Allah'ı nasıl anlayabildiklerini anlattılar. Atatürk hepsini dikkatle dinledi.

Bir yaz akşamı Dolmabahçe Sarayı'nda kadınlı erkekli bir yemek vardı. 8-9 saat süren yemek sona ererken salonun büyük kapısının parmaklıkları arasından güneş doğuyordu. Atatürk'ün bir işaretiyle manevi kızlarından Nebile Hanım, sandalyesinin üzerine çıktı. Sabah ezanı okumaya başladı. ... Ahenkli bir ses geniş salonda yankılandı.

Atatürk başını yukarı doğru kaldırmış, kendinden geçmiş bir halde ezanı dinliyordu. Bir an geldi, yanaklarından yaşlar süzülmeye başladı.

Atatürk Hz. Muhammed (sav)'e Hayrandı

Atatürk tarihin büyük simaları içinde en çok kimleri beğenirdi?

1924 Martı'nın 3. günü Meclis kürsüsünde hilafet nutkunu söylerken Yavuz Selim'den hep "Hazreti Yavuz" diye bahsetti. En çok takdir ettiği kumandan Timur'du. "O sizin yerinizde olsa yaptıklarınızı yapabilir miydi?" diyene "Bunu bilmem, fakat ben onun yerinde olsaydım, yaptıklarını yapamazdım" dedi.

Fakat yeryüzünde kendisinin en hayran olduğu kimse, şüphesiz ki Hz. Muhammed (sav)'dir. O'nun devlet kurmaktaki şefliğine hayrandı. Hiç yoktan devlet kurmak.

Namaz Kılan Memurlar

Atatürk devrinde namaz kılan memurların işlerinden atıldığı kesin olarak yalandır. Ordunun başı olan rahmetli Fevzi Çakmak yardımcısı Orgeneral Asım Gündüz namaz kılarlardı. Atatürk devrinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı olan Abdülhalik Renda, Cuma namazlarını Hacı Bayram Camii'nde kılardı. Yazılarımızın doğruluğunu ispat için canlı şahit de gösterebiliriz. Çok şükür Asım Gündüz Paşamız hayattadır. Kendilerinden sorabilirsiniz.

Yıl 1930, Atatürk Fevzi Çakmak'la birlikte yurt gezisine çıkıyor, yolculuk trenle yapılıyor. Vagonda Atatürk, Fevzi Çakmak'la başbaşa vermiş memleket işlerini görüşüyor. Dalkavukluğu ile tanınan bir milletvekili içeri giriyor. Ata'nın kulağına gizli bir şeyler söylüyor. Atatürk birden kaşlarını çatıyor ve Fevzi Paşa'ya dönerek, "Paşam, lütfen beni takip ediniz, arkadaş bir haber getirdi, birlikte inceleyelim" diyor.

Atatürk ile Çakmak Cumhurbaşkanlığı Maiyet Erkanı'na aid vagona geçiyorlar. Atatürk vagonun kapısını hafifçe açıyor ve Fevzi Paşa'ya gösteriyor. Yüksek rütbeli bir subay vagonda kanepe üzerinde namaz kılmaktadır. Atatürk vagonun kapısını kapadıktan sonra milletvekilinin yüzüne tükürüyor ve Mareşal'a diyor ki: "Paşam, bu adamın biraz evvel kulağıma gizli bir şeyler söylediğini gördünüz. Bu adam, Muhafız Kıtası'na mensup yüksek rütbeli bir subayın vagonda namaz kıldığını gammazladı. Bu adam, namaz kılmayı kendi aklınca suç görüyor. Durumu size göstermek için buraya kadar zahmet ettirdim."

Atatürk ilk istasyonda milletvekilini trenden indiriyor ve gelen devrede milletvekili seçtirmiyor.

Cumhuriyet'in ilk Diyanet İşleri Başkanı rahmetli Rıfat Börekçi'den defalarca dinledik. Rıfat Börekçi bize şöyle söylemişti: "Ata'nın huzuruna girdiğimde beni ayakta karşılarlardı. Utanır, ezilir, büzülür, "Paşam beni mahcup ediyorsunuz" dediğim zaman "din adamlarına saygı göstermek Müslümanlığın icaplarındandır" buyururlardı. Atatürk, şahsi çıkarları için kutsal dinimizi siyasete alet eden cahil din adamlarını sevmezdi." 21

Atatürk'ün Din Telakkisi

Atatürk'ün din telakkisini kati olarak pek az kimse öğrenebilmiştir. Orman Çiftliği'nde başbaşa kaldığımız bir gün, din hakkında ne düşündüğünü sordum. Bana dedi ki:

"Din vardır ve lazımdır. Temeli çok sağlam bir dinimiz var...

Din bir vicdan meselesidir. Herkes vicdanın emrine uymakta serbesttir. Biz dine saygı gösteririz, düşünüşe ve tefekküre muhalif değiliz. Biz sadece, din işlerini millet ve devlet işleriyle karşılaştırmamaya çalışıyoruz; kaste ve fiile dayanan taassupkar hareketlerden sakınıyoruz. Mürtecilere asla fırsat vermeyeceğiz".

Büyük Atatürk Ölünce; Sene 1938,On Kasım...

İstanbul Üniversitesi'nde saat 9'u 5 geçenin meşum haberi duyulmuş... Bir Alman profesör var, hukuk fakültesinde, o da duymuş, şaşırmış. Derse girsin mi, girmesin mi bir türlü karar veremiyor. O sırada aklına rektöre müracaat etmek gelir. Kalkar, yanına gider. Aralarında şu konuşma geçer:

"Efendim, mütereddidim. Acaba ne yapsam?"

"Sizde böyle büyük bir adam ölünce ne yaparlarsa, onu yapın."

İşte o zaman Alman profesör kollarını iki yana sarkıtarak:

"Bizde bu kadar büyük bir adam ölmedi ki..." der.

Kırk Asırlık Türk Yurdu

1923 Martı'nın on beşinci pazar günüydü. Atatürk, Adana istasyonunda trenden inmiş, sağı solu dolduran halkın coşkun alkışları ve "Yaşa, varol!" sesleri arasında yaya olarak şehre gidiyordu.

Yarı yolda karalar giymiş bir kadın kalabalığı göze çarptı; sonra onların arasından ikişer levha taşıyan dört genç kız çıktı; Atatürk'ün önünde durdular, arkalarında bir kız daha göründü ve önüne geçti. Hıçkırıklar, iniltiler ve yalvarışlarla dolu bir nutuk söylemeye başladı. Bu genç kızın şahsın da henüz esir bulunan İskenderunlu Antakya'nın Türk olan bütün halkı, "Bizi de kurtar!"diye yalvarıyordu.

Herkesin gözleri yaşarmıştı; hıçkırıklarını tutamayanlar vardı.

Atatürk'ün de gözleri nemliydi ve başı eğilmiş gibiydi. Genç kızın nutku bitince, alnı yükseldi; mavi gözlerinde ve pembe yüzünden bir çelik parıltısı görüldü. Her kelimesi üzerinde kuvvetle durarak:

"Kırk asırlık Türk yurdu yabancı elinde kalamaz!" dedi.

On altı yıl sonra Hatay davasının en heyecanlı günlerinde hasta ve bitkin olmasına, mutlak istirahat tavsiyesine rağmen, Hatay'a yakın olmak için tekrar Adana'ya gitti. Dört saat ayakta durmak ve çalışmak gibi olağanüstü metanet gösterdi. Hatay kurtuldu, fakat Atatürk'ü kaybettik.

İsmail Habib bu bahsi şöyle bitirir:

"Hatay, Hatay!.. Seni kurtaran aynı zamanda senin şehidin oldu."

Babasının Tarlası

Bir gün bir köylü Atatürk'ün Orman Çiftliği hudutları içindeki bir tarlayı, kendi tarlasıymış gibi sürüyordu. Onu gördüler. İhtar ettiler, dinletemediler. Bunun üzerine Atatürk'e söylediler.

Atatürk teftişe çıktığı zaman o tarafa gitti. Yanındakiler toprağı sürmekte olan köylüyü göstererek:

"İşte budur!" dediler.

Atatürk yavaş yavaş ona doğru yürüdü. Yaklaşınca sordu:

"Burada ne yapıyorsun?"

Köylü gülümsüyordu. Son derece sevip saydığımız, fakat asla korkmadığımız bir insan karşısında nasıl durursak köylü de öyle duruyordu. Sakin bir sesle cevap verdi:

"Tarlayı sürüyorum."

"İyi ama, bu tarla senin midir?"

"Değildir."

"Kimindir?"

"Atatürk'ündür!"

Köylü bu cevabı vermekle suçu kabul etmiş oluyordu. Bu itibarla dava kaybolmuş demekti. Atatürk, kendi toprağına tecavüz edildiği için değil, haksızlık yapıldığı için sertlendi ve sordu:

"İyi ama, sen başkasının toprağını ona sormadan ve izin alınmadan sürülüp ekilmeyeceğini bilmiyor musun?"

Köylü hiç telaş etmiyordu. Aynı sükunetle dedi ki:

"Biliyorum, fakat benim bu tarlayı sürüp ekmeye hakkım vardır!"

Atatürk'ün kaşları çatıldı ve büyük bir merak ve hayretle ona sordu:

"Bu hakkı nereden alıyorsun?"

"Çok basit... Atatürk bizim babamız değil mi? İnsan babasının tarlasını sürüp ekerse kabahat mi işlemiş olur?"

Atatürk'ün yüzünde takdir ve sevgi duygularının en coşkununu anlatan engin bir gülümseme oldu, köylünün sırtını okşadı ve;

"Haklısın!.." diyerek uzaklaştı.

Atatürk ve Liman von Sanders

Mustafa Kemal Arıburnu kumandanıdır. İngilizler Anafartalar'a çıkmışlardı. Vaziyet buhranlı ve çok tehlikeli idi. Mustafa Kemal, Başkumandan vekili Enver Paşa'ya doğrudan doğruya müracaata mecbur kalıyor. Kendisini tatmin eden cevap alamıyordu. O sırada karargahı Yalova'da bulunan Liman von Sanders Paşa telefonla Mustafa Kemal'i arıyor. Muhavereye delalet eden Erkan-ı Harbiye Reisi Kazım Bey'dir. Liman von Sanders'in sorduğu sual şudur.

"Vaziyeti nasıl görüyorsunuz, nasıl bir tedbir-i tasarruf ediyorsunuz?"

"Vaziyeti nasıl gördüğünüzü çoktan size iblağ etmiştim. Tedbire gelince: Bu dakikaya kadar çok müsait tedbirler vardı. Fakat bu dakikada bir tek tedbir kalmıştır."

Liman von Sanders Paşa soruyor:

"O tedbir nedir?"

Cevap katidir:

"Bütün kumanda ettiğimiz kuvvetleri tahtı emrine veriniz. Tedbir budur."

Cevap müstehzidir:

"Çok gelmez mi?"

"Az gelir."

Ve telefon kapanıyor. Pek kısa bir zaman sonra hadiseler, Liman von Sanders Paşa'yı kumanda ettiği kuvvetleri Mustafa Kemal'in emri altında vermeye mecbur etmiştir.

Mustafa Kemal Paşa ve Yunan Kuvvetleri Komutanı Trikopis

Bütün bu taarruz esnasında Gazi'nin yanında bulunan arkadaşlar, Yunan kuvvetleri komutanı General Trikopis'in başkumandan çadırına nasıl getirildiğini şöyle anlattılar:

"Trikopis, diğer esir kolordu ve fırka (tümen) kumandanları ile birlikte Gazi'nin huzuruna çıkarıldıkları vakit, hepsi çok heyecanlı ve bitkin halde imişler. Gazi, bunları oturtmuş, kendilerini teselli için bu gibi malubiyetlerin tarihte misalleri olduğunu, sevk ve idarede vazifesini bi hakkın yapmış iseler, vicdanen müsterih olabileceklerini söylediği zaman Trikopis:

"Askeri vazifemi tamamen yaptığıma eminim. Fakat asıl vazifemi maalesef yapamadım"diye intahar edemediğini anlatmak isterken Gazi:

"O size ait bir düşüncedir" diye sözünü kesmiş ve harita üzerinde:

"Şurada bir fırkanız vardı. Niçin onu şuraya almadınız. Filan yerdeki kuvvetlerinizi falan yere süreydiniz daha iyi olmaz mıydı?" gibi bazı tenkitler yapmış, Trikopis:

"Ben öyle hareket etmek için emir verdim. Fakat (yanındaki kolordu komutanını gösterirken) bu yapamadı!" demiş.

Bu görüşmeler olurken esir fırka kumandanı yavaşça yanında bulunan zabitlerimizden birine:

"Bizim ile konuşan bu general kimdir?" diye sormuş zabit:

"Başkumandan Mustafa Kemal" deyince adam hayrete düşmüş:

"Şimdi anladım biz niçin mağlup olduk! Bizim başkumandan İzmir'de vapurda oturuyordu!" diyerek derdini dökmüş.

Dinlemekten Zevk Alırım

Neşeli bulunduğu bir zamanı seçerek:

"Paşam..." demiştim, "şu danıştıklarının içinde bazen öyleleri var ki, şaşırıyorum. Bunların mütalaalarına nasıl olsa sonunda iştirak etmeyeceksin. Kararını önceden vermiş olduğun da malum... O halde, ne diye onları birer birer çağırıp karşısında söyletirsin?"

Atatürk, yüzüne alaycı bir eda ile bakıp şu cevabı vermişti:

"Bazen hiç umulmadık adamdan ben çok şeyler öğrenmişimdir; hiçbir kanaatı hakir (değersiz) görmemek lazımdır. Neticede, kendi fikrimi bile edecek olsam, herkesi ayrı ayrı dinlemekten zevk alırım." 28

Atatürk ve Alemdar

Atatürk, Osmanlı Padişahları arasında Yıldırım Beyazıd, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, IV. Murat'ı beğenirdi. Sadrazamlar arasında da Alemdar Mustafa Paşa'ya kızardı:

"Biraz kültürü olsaydı Cumhuriyet'i ilan ederdi!.." derdi.

"Büyük Reşit Paşa'nın kültürü ile Alemdar Mustafa Paşa'nın kültürü birleşebilseydi, ben tarihe başka bir görevle girerdim" demişti.

Atatürk'e Bir Köylünün Cevabı

Tarihimiz sayısız savaşlarla doludur. Biz bu savaşlardan başkaldırıp ne memleketi imar edebilmişiz, ne de kendimiz refaha kavuşmuşuzdur. Bunun sebebi, bizim suçumuzda olduğu kadar düşmanlarımızdadır da. Çünkü başta Moskovlar olmak üzere düşmanlarımız hep şöyle düşünürlerdi:

"Türklere rahat vermemeli ki, başka sahalarda ilerleyemesinler..."

Bunun için de sık sık başımıza belalar çıkarırlar, savaşlar açarlar, Balkan milletlerini kışkırtırlardı.

Biz böyle durmadan savaşırken de o zamanlar askere alınmayan gayrimüslimler durmadan zenginleşirlerdi.

Onların neden zengin, bizim neden fakir kaldığımızı bir köylü, Atatürk'e verdiği kısa bir cevap ile gayet veciz olarak izah etmiştir.

Atatürk, Mersin'e yaptığı seyahatlerden birinde, şehirde gördüğü büyük binaları işaret ederek sormuş:

"Bu köşk kimin ?"

"Kirkor'un... "

"Ya şu koca bina?"

"Yargo'nun"

"Ya şu ?"

"Salomon'un..."

Atatürk biraz sinirlenerek sormuş:

"Onlar bu binaları yaparken ya siz nerede idiniz?" Toplananların arkalarından bir köylünün sesi duyulur:

"Biz mi nerede idik? Biz Yemen'de, Tuna boylarında, Balkanlar'da Arnavutluk dağlarında, Kafkaslar'da, Çanakkale'de, Sakarya'da savaşıyorduk Paşam..."

Atatürk bu hatırasını naklederken :

"Hayatımda cevap veremediğim yegane insan bu ak sakallı ihtiyar olmuştur" der dururdu. 30

Atatürk'ün Ağzından Türk Köylüsü

Bir gün Akşehir civarında bir köye gittim. Çok yağmur yağıyordu ve soğuk vardı. Kendimi belli etmeyerek, bir evin önünde duran kadına: "Bacı yağmur var, soğuk var. Beni çatın altına kabul eder misin?" dedim. Hiç tereddüt etmeyerek "buyrun" dedi ve beni bir odaya aldı, odada ateş olmadığı ve yeni bir ateşin yakılması uzun zamana bağlı olduğu için:

"İsterseniz bizim odaya gidelim. Orada hazır ateş var" dedi. Gittik. Müteakiben komşulardan birkaç kadın ve birkaç erkek geldi. Beraberce konuşmaya başladık. Konuşurken bana en mühim sualleri soranlar kadınlar oldu.

Askerin vaziyetini, düşmanın halini, en mühim düşmanın hangisi olduğunu sordular ve bunları sorarken hiçbir telaş ve tekayyüde lüzum görmediler. İnsanca konuştular. Fakat biraz sonra, benim kim olduğumu anlayınca telaş gösterdiler ve söyledikleri, sordukları şeylerden kendilerine bir zarar geleceğini zannederek korktular! Çünkü şimdiye kadar resmi bir adamla açıkça konuşmayı büyük bir kabahat telakki etmişlerdi...31

Sakarya'nın Değeri

Yıllar sonra bir ressam, Mustafa Kemal'e Sakarya Savaşı'nı gösteren bir tablo hediye etti. Kendisi, ön planda yağız bir savaş hayvanına binmiş olarak görünüyordu. Ressam, tebrik beklerken, birdenbire Mustafa Kemal'in "bu tabloyu kimseye göstermeyin" demesi üzerine şaşırıp kaldı. Kimse ne söyleyeceğini bilemiyordu. Mustafa Kemal açıkladı:

"Savaşa katılmış olan herkes bilir ki, hayvanlarımız bir deri, bir kemikten ibaretti, bizim de onlardan arta kalır yanımız yoktu. Hepimiz iskelet halindeydik. Atları da, savaşçıları da böyle güçlü kuvvetli göstermekle Sakarya'nın değerini küçültmüş oluyorsunuz dostum."

Babalık Duygusu

Düğün, Onun varlığı ile son sınırına ulaşan bir neşe içinde geçmişti. Ata ayrılmak üzere ayağa kalkınca kendisini uğurlamak için halk iki sıra diziliverdi. Sevecen bakışlarını sağa sola yönelterek yavaş yavaş ilerlerken bir yerde durakladı, sonra durdu, elini yedi sekiz yaşlarında bir kız çocuğunun başına uzattı.

Çocuğun arkasında yer alan ve anası ile babası olan çifte yavaşça seslendi: "Öpeyim mi?"

Herkesi derinden duygulandıran bu isteği ana babanın nasıl yerinde bir minnetle karşıladıkları kestirilebilir.

Atatürk çocuğu iki eliyle kaldırdı, öptü ve yere bıraktı. Fakat sahne bununla kapanmış olmadı.

Uyanık ve duygulu çocuk : "Ben de öpeyim, ne olursunuz Atatürk" diye direndi.

Ata, belki de hiç ummadığı halde kendisine babalık mutluluğu tattıran bu içten davranışı, çocuğu bir daha yerden alarak yüzüne yaklaştırmakla karşıladı.

Bilmiyorum, halk bu dokunaklı sahneyi, gözleri yaşlı alkışlayarak kutlu kılarken, o çelik iradeli insanın da iki damla gözyaşını tutamadığını görebilmiş mi idi?

Atatürk ve Annesi

Bu ana, oğluna daha beşik çocuğu iken, vatan ve millet sevgisini telkin eden ninnilerden başlamış, Onu her çağında aynı akidelerle büyütmüş, köyde, şehirde tahsile sevk etmiş, ilim ve irfan aşılamıştı. Yetişen, mevkiini bulan halaskar oğlunu, o, Mustafa Kemal yapmıştı.

Anasını ziyaretlerinin her birinde Atatürk onun mübarek elini büyük bir saygıyla öperdi. Sonra anasının karşısında o büyük adam küçülür Mustafa olurdu.

Çankaya'da bu ana-oğul görüşmelerinin birinde şahit olduğum bir vaziyeti, kıymeti hudutsuz olan Bayan Zübeyde'nin faal zekasının bir numunesi olarak arz edeceğim.

Atatürk, anasının elini öptü. Bayan Zübeyde oğluna elini uzatırken coşkun sevgisinin gözlerinde toplanan bütün ifadesiyle Atatürk'ü bağrına basmak istiyordu. Onu kucakladıktan sonra aziz Türk Milleti'ne eşsiz bir halaskar kahraman veren ana olmak itibariyle gururlanmalıydı. Fakat öyle olmadı, bahtiyarlığını gülen ve şirin yüzünden okurken o büyük Türk anası kolları arasında uzaklaşan ciğerparesinin eline sarıldı. Atatürk: "Ne yapıyorsun anne" dedi. Elini çekmek istedi.

Bayan Zübeyde, sükunetle ve kat'i bir ciddiyetle:

"Ben senin ananım, sen benim elimi öpmekle bana karşı olan vazifeni yapıyorsun, fakat sen vatanı ve milleti kurtaran bir devlet reisisin. Ben de bu aziz milletin bir ferdiyim ve onun tebasıyım. Elini öpebilirim." cevabını verdi.

Oğlunun elini öpmekten ziyade Bayan Zübeyde, bu hareketiyle oğlunun mevkiinin en büyük ihtirama layık olduğunu etrafındakilere işaret ediyordu. Büyük Türk anası Sayın Bayan Zübeyde'yi ne zaman hatırlasam gözlerim yaşarır, onun buna benzer hatıraları önünde derin hürmet duyarım. Bu mülakat sayesinde gerek onu ve gerekse oğlunu her ikisinin büyük terbiye ve nezaket kabiliyetlerini daha yakından tanımıştım.

Yanlışlarımı Halk Düzeltsin

Atatürk bir gün Türkiye'ye ziyarete gelen yabancı bir zatla Ankara Palas'ta halkın önünde ve arasında konuşurken şöyle demişti:

"Ben düşüncelerimi daima halkın huzurunda söylemeliyim. Yanlışım varsa, halk beni tekzip etsin."

Ordu ve Politika

Meşrutiyet'in ilanı üzerine hürriyeti sağlamakta az veya çok gayret göstermiş olan subaylar, kendilerini birdenbire politika içine yuvarlanmış buldular. Üst ve ast arasında orduyu ayakta tutan geleneksel saygı ve disiplin de çok azalmıştı. Bir gün, çok genç bir ittihattçı teğmenin, ömrünü savaş meydanlarında geçirmiş bir tümen kumandanından bahsederken:

"Adam yüzüme dik dik baktı. Fakat ben selam vermek bile istemedim."dediğini yakın bir arkadaşım anlattı. Ne İttihat ve Terakki Cemiyeti subaylara ve ne de subaylar Cemiyet'e söz geçirmez oldular. Genel Merkez insiyatifi kaybetti. Çünkü daha önce de anlattığım gibi, ne bir programı ne de o programı uygulayacak lideri vardı. Talat (Paşa) bir gün bize:

"Vallahi, ben de şaşırdım, kaldım. Suyun durulmasını bekliyoruz." demişti. Olaylardan en ziyade, müteessir olan Mustafa Kemal'di. İhtilalden önce yaptığı uyarmaların hiçbir etkisi olmadığını görmüş, teesürü büsbütün artmıştı.

Diyordu ki:

"Ordu muhakkak ve derhal siyasetten çekilmelidir. Aksi takdirde, bir kudret olmak vasfını kaybedecektir. Bu ise, memleket için bir felaket olacaktır."

"Milleti Kendi Kanı Kurtardı"

Tarih dersinde Atatürk, dersini anlatıp bitiren öğrenciye sordu: "Bir şeyi söylemeyi unuttun. Türk Milleti'ni kim kurtardı?"

Öğrenci şu cevabı verdi:

"Atamız kurtardı."

Atatürk bu cevabı kabul etmedi.

"Hayır çocuğum, Türk Milleti'ni kendi kanı kurtardı." dedi.

1 Sait Arif Terzioğlu, İnsancıl Atatürk
2 Mehmet Ali Ağakay, Atatürk'ten 20 Anı
3 A.g.e
4 S. Arif Terzioğlu, Yazılmayan Yönleriyle Atatürk, s. 4
5 A.g.e.
6 Kemal Arıburnu, Atatürk'ten Anılar, s. 321
7 A.g.e, s. 328
8 A.g.e, s. 334
9 Em. Tümg. Muzaffer Erendil, Anekdotlarla Atatürk
10 A.g.e

11 Enver Behnan, Şapolyo
12 Em. Tümg. Muzaffer Erendil, Anekdotlarla Atatürk
13 Hasan Rıza Soyak, Atatürk'ten Hatıralar, s. 50
14 Niyazi Ahmet Banoğlu, Nükte ve Fıkralarla Atatürk, s. 74
15 A.g.e, s. 73
16 Türkmen Faik, Nükte ve Fıkralarla Atatürk, s. 6
17 A.g.e, s. 196
18 S. Arif Terzioğlu, Yazılmayan Yönleriyle Atatürk, s. 88-89
19 Cemal Granda, Atatürk'ün Uşağı İdim, s. 252-254
20 İsmail Habip Sevük
21 Ercüment Demirer, Bakış, Aralık 1969
22 Olaylar ve Atatürk, s. 55
23 Hilmi Yücebaş, Atatürk'ün Nükteleri-Fıkraları, Hatıraları, İstanbul, Kültür Kitapevi, 1963, s. 3
24 Niyazi Ahmet Banoğlu, Nükte ve Fıkralarla Atatürk, s. 97-98
25 A.g.e
26 İlginç Olaylar ve Anektodlarla Atatürk, s. 162
27 A.g.e, s. 43
28 Olaylar ve Atatürk, s. 58
29 Niyazi Ahmet Banoğlu, Nükte ve Fıkralarla Atatürk, s. 321-322
30 Atatürk'ün Nükteleri-Fıkraları-Hatıraları, s. 18
31 A.g.e, s. 14
32 Behçet Kemal Çağlar, Atatürk Denizinden Damlalar
33 Cevat Abbas Gürer
34 Niyazi Banoğlu, Nükte ve FıkralarlaAtatürk, İstanbul 1967, c. 3, s. 5 - 6
35 Ali Fuat Cebesoy, Sınıf Arkadaşım Atatürk, 2. Baskı, İstanbul 1981, s. 134-135
36 H.Yücebaş, Atatürk'ten Nükteler, Fıkralar ve Hatıralar, İstanbul, 1983, s. 63

5. bölüm
Atatürk'ün Eşyaları

Sahip olduğu tüm özellikleri ile yalnız Türk Milleti için değil, tüm dünya vatandaşları için güzel bir örnek olan Ata'mız kıyafetleri ve diğer özel eşyalarına büyük özen gösterirdi. Atatürk, hepimizin şahit olduğu üzere, yalnızca bir savaş kahramanı değil, her türlü güzellikten zevk alan, modern, kendisi ve Türk Milleti için daima herşeyin en güzelini isteyen ve bunun için çabalayan, bu uğurda gerektiğinde inkılaplar gerçekleştiren; estetik anlayışını yaşamının her anına yansıtan, gerek kıyafetlerinde gerekse ev eşyalarında bunu yakından görebildiğimiz, sanata ve sanatçıya gereken önemi her zaman veren gerçek bir sanatçıdır.

Bu bölümümüzde de, Ata'mızın eşyalarının bir kısmına yer vererek, yukarıda anlattığımız sanat adamının bakış açısına ve düşünce yapısına bir kez daha şahit olmuş olacağız.

6. bölüm
Atatürk'ün Arkadaşları

Osmanlı'nın son dönemlerinden Türk Milleti'ni kurtuluş yıllarına taşıdığı ve Cumhuriyet'i ilan edip Türkiye Cumhuriyeti'ni kurduğu yıllar boyunca Atatürk'ün yanında sadık, vatansever subaylar, vatanını ve milletini hiçbir şeye değişmeyen gerçek Türkler bulunuyordu. Atatürk bu gerçek vatanseverlerin desteğini her zaman arkasında hissetti. Her ne koşul olursa olsun asla taviz vermeyen bu kişiler Atatürk'ün her zaman en yakınında oldular.

Bu bölümde de Milli Mücadele yıllarından itibaren Ata'mızın hep yanında olan yakın arkadaşlarından bazılarını tanıyacağız.

Ali Fuat Cebesoy (1882-1968)

Kurtuluş Savaşı komutanlarından, diplomat ve siyaset adamı. 1882 yılında İstanbul'da doğdu. Babası İsmail Fazıl Paşa'nın gönülsüzlüğüne rağmen, girdiği Harp Okulu'nda Mustafa Kemal ile aynı sınıfa düşmesi Atatürk'ün ölümüne kadar sürecek bir dostluğun başlangıcıydı.

Cebesoy'un Beyrut'ta başlayan kıta hizmetleri, 1908'deki Roma Askeri Ateşeliği dışında, çok hareketli geçti. Trablus'ta savaş başlar başlamaz (1911) oraya ilk gidenler arasındaydı. Balkan Savaşı sırasında Karadağ'da, Yanya Kalesi'nde, Pista ve Pisani Muharebeleri'nde, I. Dünya Savaşı'nın başında tümen komutanı olarak katıldığı Kanal Hareketi'nde büyük başarılar gösterdi. İstanbul Hükümeti'nin İç İşleri Bakanı, Mustafa Kemal'in görevsizliğini bir genelgeyle açıklayınca Ali Fuat Paşa da kendi bölgesindeki valilere ve mutasarrıflara kendisinden gelecek emirlere göre hareket edilmesini bildirdi. (1919) Ayrıca, her tarafta Müdafaa-i Hukuk ve Redd-i İlhak Cemiyetleri'nin kurulacağını ilgililere hatırlattı. Bu çabaları takdirle karşılandığı için, Sivas Kongresi sonrasında Cebesoy, Umum Kuvayı Milliye Komutanı olarak görevlendirildi.

Kendisini çekemeyenlerce Çerkez Ethem taraftarlığıyla suçlandı. Doğru olmadığı sonradan belgelerle ortaya konan bu suçlama üzerine, ayaklanmaların bastırılmasından sonra, Ankara'ya çağrılarak Moskova Büyükelçiliğine atandı. Mustafa Kemal'in talimatını yerine getirmekle yükümlü olduğu bu zor görevi başarıyla yürüttü ve 10 Mayıs 1921'de Ankara'ya dönerek Meclis'te siyasi çalışmalarına başladı. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanlığı yaptı. 1925'te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurucuları arasında yer aldı.

Cebesoy'un ikinci dönem siyasi hayatı İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı yıllarında başladı. Milletvekili olarak tekrar Meclis'e girdikten sonra Bayındırlık Bakanlığı (1939-1943) ve bir ara TBMM Başkanlığı (1947-1950) yaptı. 1968 yılında öldü.

Celal Bayar (1883-1985)

Parlamenter, devlet adamı, Türkiye Cumhuriyeti'nin 3. Cumhurbaşkanı Celal Bayar, 1883 yılında Bursa-Gemlik'te doğdu. İlk ve orta öğrenimini babası Abdullah Fehmi Efendi'nin yanında yapan Bayar, Gemlik mahkeme ve reji kalemine memur

olarak girdi. Daha sonra Ziraat Bankası'nda çalışmaya başladı. Bu arada Harir Darutariri okuluna devam etti. 1990'da İttihat Terakki Cemiyeti'nin kurduğu gönüllüler taburuna yazıldı. Zamanla bu partinin sayılı üyeleri arasına girdi. İzmir'de kurulan cemiyetin genel sekreterliğini yürüten Bayar, Kız Lisesi'nin ve Şimendifer Okulu'nun açılmasına ön ayak oldu. I. Dünya Savaşı'ndan sonra İzmir'de kurulan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin de faal üyeleri arasına katıldı. 1920 yılında Bursa milletvekili olarak Büyük Millet Meclisi'ne katılan Bayar, aynı tarihte İktisat Bakanlığına vekalet etti. Çerkez Ethem'in isyanı sırasında, Ethem'i ikna etmek için gönderilen heyete başkanlık etti. 1921'de İktisat Başkanlığına getirildi. Lozan Konferansı'na müşavir üye olarak katıldı. 1924'te Türkiye İş Bankası'nı kurma görevini üstlendi. 1937'de İsmet İnönü'nün başbakanlıktan ayrılması üzerine, Atatürk tarafından Türkiye Cumhuriyeti'nin 14. Başbakanı olarak tayin edildi ve ilk kabinesini kurdu. Atatürk'ün ölümünden sonra, Cumhurbaşkanlığına seçilen İsmet İnönü tarafından da başbakan olarak tayin edildi. Daha sonra İnönü ile anlaşamadığından, yerini 3 Mayıs 1939'da Doktor Refik Saydam'a bıraktı.

CHP'de arkadaşları ile 1945'de Dörtlü Takrir'i verinceye kadar görev aldı ve bu tarihte Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan ile birlikte Demokrat Parti'yi kurdu. 14 Mayıs 1950 genel seçimlerinde Genel Başkanı bulunduğu Demokrat Parti'nin iktidarı büyük çoğunlukla kazanması ile 22 Mayıs 1950'de toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi Bayar'ı Cumhurbaşkanlığına seçti. 1954-1957 genel seçimlerinden sonra da Meclis tarafından Cumhurbaşkanlığına seçilen Celal Bayar, 10 yıllık Cumhurbaşkanlığı döneminde Adnan Menderes'i Başbakan olarak tayin etmiştir. Bayar, 27 Mayıs 1960'da Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yönetime el koymaları ile tutuklanarak Yassıada'ya götürüldü. 16 ay süren soruşturma ve yargılamadan sonra, Yassıada Yüksek Adalet Divanı tarafından, 15 Demokrat Parti ileri geleni ile birlikte idama mahkum edilmiştir. Milli Birlik Komitesi, idamlardan üçünü (Menderes, Zorlu, Polatkan) onaylarken, başta Celal Bayar olmak üzere, 12 Demokrat Parti ileri geleninin idam hükmünü müebbet hapse çevirmiştir. Yassıada'dan Kayseri Cezaevi'ne götürülen Bayar, orada rahatsızlanmış, evinde tedavi edilmek üzere serbest bırakılmıştır. (7 Kasım 1964)

Cevat Abbas Gürer (1887-1943)

Mustafa Kemal'in başyaveri olan Cevat Abbas, 1887 yılında Niş'te doğdu. Mustafa Kemal ile Samsun yolculuğuna seçilenler arasındaydı. Harp Okulu'nu 1908 yılında bitirdi. İtalya, Balkan ve I. Dünya Savaşlarında bulundu. Üsteğmen rütbesiyle katıldığı Çanakkale Savaşı'nda, Mustafa Kemal, Cevat Abbas'ı emir subayı olarak karargahına aldı. 1916'da yüzbaşılığa yükseldi. 16 Mayıs günü Samsun'a gitmek üzere Bandırma Vapuru'na binerken, merkezi Erzurum'da bulunan 9. Ordu Müfettişliği başyaveriydi. Cevat Abbas, Samsun'dan Erzurum'a varıncaya kadar Mustafa Kemal'in yazışma işlerini yönetti. Sivas Kongresi'nde, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti mensuplarının Meclis-i Mebusan seçimlerine girebilmeleri görüşü benimsenince Bolu'dan milletvekili seçildi ve İstanbul'a gitti. Meclis-i Mebusan dağıtıldıktan sonra Ankara'ya döndü ve Birinci TBMM'ne Bolu Milletvekili olarak

katıldı. Erzurum'da istifa etmesiyle son bulan askerlik hayatı, 1920'de yeniden başladı ve yüzbaşı rütbesiyle Kurtuluş Savaşı'na katıldı. Yozgat Ayaklanması'nın bastırılmasında gösterdiği çalışmalarından dolayı kendisine İstiklal Madalyası verildi. Rütbesi 1923'te binbaşılığa yükseltildi. 1924'te kurulan İş Bankası'nın kurucuları ve hisse sahipleri arasında Cevat Abbas da vardı.

Cevat Abbas Gürer, 1941 yılına kadar milletvekilliği yaptı. Mustafa Kemal'le ilgili hatıralarını, Ebedi Şef Kurtarıcı Atatürk'ün Zengin Tarihinden Birkaç Yaprak (1939) adlı kitapta topladı. 1943 yılında Yalova'da öldü.

Falih Rıfkı Atay (1894-1971)

Gazeteci ve yazar. 1894 yılında İstanbul'da doğdu. Fıkra, makale, gezi türlerindeki gazete yazılarıyla ve özellikle Atatürk'ü yakından tanıtan anılarıyla ün kazanan Falih Rıfkı Atay, Rehberi Tahsil Rüştiyesi'ni bitirdikten sonra Hüseyin Cahit Yalçın'ın müdürlük yaptığı Mercan İdadisi'nde öğrenimini tamamladı. Darülfünunun Edebiyat bölümünü bitirdi. İdadide edebiyat öğretmeni olan Celal Sahir Erozan ile kendisinden bir ileri sınıfta okuyan Orhan Seyfi Orhon, Falih Rıfkı'nın edebiyat beğenisinin gelişmesine yardımcı oldular. İlk yazıları Servet-i Fünun dergisinin genç yazarlara ayrılan ek sayfalarında yayımlanan Falih Rıfkı'nın Tecelli (1911) dergisi ile Süleyman Bahri'nin yönettiği Kadın (1912) dergisinde Cenap Şahabettin ile Ahmet Haşim'in eserlerini hatırlatan şiirleri çıktı.

1912'de Tanin gazetesinde düz yazıları yayımlanmağa başladı; İstanbul Mektupları, Edirne mektupları gibi yazıları çıktı. 1913-1914 yıllarında sadaret ve Dahiliye Nazırlığı kalemlerinde çalıştı. Dahiliye Vekili Talat Paşa ile birlikte gittiği Bükreş'ten Tanin gazetesine röportaj yazıları yolladı. Bu dönemdeki yazıları, Türkçülük ve Türkçecilik akımlarının etkisini taşıyordu. I. Dünya Savaşı'nda yedek subay olarak Suriye'ye gitti; 4. Ordu Kumandanı Cemal Paşa'nın hususi katipliğini yaptı. Suriye ve Filistin'deki savaş anılarını "Ateş ve Güneş" (1918) kitabında topladı. Cemal Paşa'nın Bahriye nazırı olması üzerine Kalemi Mahsusa Müdür Yardımcılığına getirildi. (1917) Kazım Şinasi Dersan, Necmettin Sadık Sadak, Ali Naci Karacan ile birlikte Akşam gazetesini çıkarmağa başladı (1918). Bu gazetede "Günün Fıkraları" başlığıyla sürekli yazılar yazdı. Kurtuluş Savaşı'nı destekleyen etkili yazıları dolayısıyla idamı istenerek Kürt Mustafa Divanı Harbi'ne verildi. Fakat İnönü Zaferi'nin kazanılması üzerine Divan-ı Harp tutumunu değiştirdiği için idamdan kurtuldu. Kurtuluş Savaşı sona erdiği sırada İzmir'de Atatürk ile görüşmeğe gelen gazeteciler arasındaydı. Atatürk'ün isteği üzerine İkinci Büyük Millet Meclisi'ne Bolu'dan milletvekili seçildi. (1922) Daha sonra uzun yıllar Ankara Milletvekili olarak T.B.M.M.'de bulundu. Hakimiyet-i Milliye, Milliyet ve Ulus gazetelerinin başyazarlığını yaptı.

Yeni Türk alfabesinin hazırlanması ve uygulanması sırasında dil encümeninde görev aldı. Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın tutumuna şiddetle karşı çıktı. Ulus gazetesinin başyazarlığını yaptığı dönemde Ankara şehir planı jürisinde üyelik ve İmar Komisyonu'nda Başkanlık yaptı. 1946'da çok partili döneme geçildikten sonra Ulus

gazetesinde CHP'nin savunuculuğunu sürdürdü. Demokrat Parti'nin 1950'de iktidara geçmesinden sonra Dünya gazetesini kurarak (1952) muhalefete geçti.

Falih Rıfkı Atay, sağlam, atak, anlatımı ve duru Türkçesiyle Cumhuriyet basınının encümeninde usta kalemlerinden biriydi. Günlük siyasi olayları ele alan başyazı ve fıkraları yanında Ulus ve Dünya gazetelerinde Pazar günleri yayımladığı haftalık yazılarında çok usta bir deneme ve söyleşi yazarı niteliği gösteriyordu. Gezi ve anı türlerinde Cumhuriyet döneminin çok ilginç ürünlerini verdi.

Fethi Ali Okyar (1880-1943)

Devlet adamı ve Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurucusu. Pirlepe'de doğdu. İyi bir öğrenim gördü. Vatan Hürriyet Cemiyeti'nde Mustafa Kemal ile beraber çalışdı. 1908 da Paris'te ataşemiliter olan Fethi Bey, Trablusgarp Savaşı çıkınca Paris'ten ayrıldı, Afrika'da yapılan savaşlara katılmak üzere Trablusgarb'a geçti.

1913'de İttihat ve Terakki Genel Merkezi'ne üye seçilmiş ve Genel Sekreter olmuştur. Aynı yılın son aylarında Sofya'ya elçi olarak tayin edildi. İzzet Paşa'nın kısa süren sadrazamlığında Dahiliye Nazırı olarak görev alan Fethi Bey, Damat Ferit Paşa tarafından tutuklandı. Bütün muhaliflerini ortadan kaldırmak isteyen Damat Ferit, Fethi Bey'i Enver, Cemal ve Talat Paşa'ların kaçmalarına göz yummakla suçlandırmış ve Malta'ya sürgüne göndermiştir. Ancak tutuklanan İngilizlerle değiştirilmek suretiyle 1921 yılında Malta'dan kurtarıldı. Büyük Millet Meclisi tarafından Büyük Taarruz'da Dahiliye Nazırı olarak seçilen Fethi Bey, Roma, Paris ve Londra'ya giderek, Yunanlıların Anadolu'dan çekilmelerini sağlayacak bir barış için çalışmıştır. Fethi Bey bu durumu, o sırada taarruz hazırlıklarını tamamlamak üzere bulunan Mustafa Kemal'e bir telgrafla bildirdi. Daha sonra da Ankara'ya döndü. Rauf Orbay'ın Başbakanlık görevinden ayrılması üzerine Başbakan seçildi. (4 Ağustos 1923)

Cumhuriyet'in ilanı sırasında yaşanan kabine buhranı üzerine Başbakanlıktan ayrıldı. Mustafa Kemal'in Cumhuriyet'in ilanına karar verdiği sırada, Onun yanında bulunmuş ve Meclis'te takip edilecek çalışma şeklini beraberce tespit etmişlerdir. Fethi Bey, Cumhuriyet'in ilanından sonra TBMM Başkanı seçildi. Terakkiperver Fırka'nın kurulmasından sonra, Başbakanlıktan ayrılan İsmet İnönü'nün yerine tekrar Başbakanlığa seçilen Fethi Okyar, Şubat 1925'te başlayan Şeyh Sait İsyanı sırasında Başbakanlıktan ayrıldı.

Büyükelçi olarak çalıştığı Paris'ten, 1930 yılında dinlenmek için yurda gelen Fethi Okyar'a Mustafa Kemal tarafından yeni bir parti kurması teklifi yapılması üzerine, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı kurdu. Fakat bu parti kapatıldı. Mustafa Kemal'in ölümünden sonra da çalışmalarına devam eden Fethi Okyar, 12 Mart 1941'de Adliye Vekaleti görevinden ayrılmış ve birkaç yıl sonra 7 Mayıs 1943'de vefat etmiştir.

Fevzi Mustafa Çakmak (1856 -1950)

Asker ve siyaset adamı. 1856 yılında İstanbul'da doğdu. Anadolu'da kurtuluş kaynaşmaları başladığı sırada, Saray'ın gözde adamları arasındaydı. 1898 yılında kurmay yüzbaşı olarak Akademi'yi bitirdikten sonra, Arnavutluk'ta görev yaptı. (1899) Arnavutluk ve Rumeli vilayetleriyle ile ilgili ıslahat kararlarını uygulamakla görevli

heyette bulundu, (1912) 1917'de Diyarbakır'da tümen komutanlığı, aynı yıl Filistin'de 7. Ordu Komutanlığı yaptı. 1918'de Genelkurmay Başkanlığında görevliydi ve Mustafa Kemal'in Samsun'a hareketinden bir gün önce de 1. Ordu Müfettişliğine atandı.

1919 yılı başlarında Ali Rıza Paşa Kabinesi'nde Harbiye nazırı oldu. Fevzi Paşa 3 Mayıs 1920'de Kozan Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne katıldı; aynı gün de Milli Savunma Bakanlığına ve İcra Vekilleri Heyeti Reisliğine getirildi.

1920 sonlarında Erkân-ı Harbiye'si Umumiye Vekil Vekiliydi. 1921'de II. İnönü Savaşı'ndan sonra Korgenerallik rütbesiyle Genelkurmay Başkanlığına getirildi. Sakarya Zaferi'nin ardından da Meclis'ten Mareşallik rütbesini aldı. İlk yıllarda aynı zamanda milletvekiliydi, ama 1925'te askerlikle siyaset arasında bir seçim yapma durumunda kalınca asıl mesleğinde karar kıldı ve 1944 yılında yaş haddinden emekliye ayrılıncaya kadar Genelkurmay Başkanlığında kaldı. En büyük başarısı Atatürk ile İnönü'nün de kesinlikte aynı görüşte olmalarından güç alarak, orduyu siyaset dışında bırakabilmesiydi.

Çakmak, askerlik hayatını iki ayrı döneminde, iki eser yayınladı: "Gorbi Rumeli'nin Sureti Ziya ve Balkan Harbi'nde Garp Cephesi Hakkında Konferanslar" (1927) ve "Büyük Harbde Şark cephesi hareketleri". (1936)

Mareşal Fevzi Çakmak, 1948'de siyaset sahnesine çıktı ve emekliye ayrılışından sorumlu tuttuğu İnönü'ye karşı çıkmak için DP listesinden İstanbul Milletvekili olarak Meclis'e girdi.

Hasan Rıza Soyak (1888-1970)

Yönetici ve siyaset adamı. 1888 yılında Üsküp'te doğdu. Rüştiye'yi bitirdikten sonra İstanbul'da, Vilayet kaleminde devlet hizmetine girdi; kısa bir süre sonra buradan İstanbul Merkez Komutanlığı'na bağlı Sıkıyönetim Komutanlığı Hatipliğine geçti. (1914) Aynı yıl 1. Kolordu Kurmaylığı Bürosu'nda görevlendirildi. I. Dünya Savaşı'nın ilk yılını burada geçirdi ve 1916'da 2. Kolordu Kurmaylığında aynı nitelikte bir göreve nakledildi. (1918) Savaşın son iki yılında Harbiye Nezareti'nde idi. Hasan Rıza, Ankara'da önce TBMM'ye hatip olarak girdi (1922). Bu görev, kendisini sürekli olarak Mustafa Kemal'in yakınında tutuyordu. Mustafa Kemal, Cumhurbaşkanı seçildikten sonra, kendisini mutemet olarak Çankaya Köşkü'ne aldı. (1924) 1927'de özel kalem müdürü, 1932'de genel sekreter vekili, 1934'te de genel sekreter oldu. Genel sekreterliği sırasında bir dönem de Burdur Milletvekilliği yaptı.

Hasan Rıza'nın görevleri değişirken aynı kalan bir şey vardı; Mustafa Kemal'in kendisine karşı beslediği Hasan Rıza başından sonuna Mustafa Kemal'in özel hesaplarını tutan ve harcamalarını yapan kişi olarak kalmıştır. 1970 yılında İstanbul'da öldü.

İsmet İnönü (1884-1973)

1884 yılında İzmir'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Sivas'ta tamamladıktan sonra Mühendishane İdadisi'ni (Askerî Lise) bitirdi.

1903 yılında Kara Harp Okulu'ndan, 1906 yılında Harp Akademisi'nden mezun olarak, ordunun çeşitli kademelerinde görev yaptı.

1910-1913 yılları arasında Yemen İsyanı'nın bastırılması harekatına katıldı. Bu ve bundan önceki görevlerinde hudut problemleri ve asilerle yapılan antlaşmalarda başarılı hizmetleri ve mesleki özellikleriyle dikkati çekti. I. Dünya Savaşı sırasında Kafkas Cephesi'nde Kolordu Komutanı olarak Atatürk'ün emrinde çalıştı ve öğrencilik yıllarından beri devam eden dostlukları ile devletin geleceği hakkında ortak fikirleri gelişti. Suriye Cephesi'nde savaştı; Milli Mücadele sırasında Atatürk'ün en yakın silah arkadaşı olarak çalıştı. Edirne Milletvekilliği ve Bakanlık yaptı, Garp Cephesi Komutanlığına getirildi. 25 Ekim 1920'den sonra Batı Cephesi Komutanı olarak Çerkez Ethem isyanını bastırdı. Birinci ve İkinci İnönü Savaşları'nı yönetti. Tuğgeneral rütbesine yükseldi.

Sakarya Meydan Savaşı ve Büyük Taarruz'dan sonra kazanılan zafer üzerine Mudanya Mütarekesi'nde Büyük Millet Meclisi'ni temsil etti. Lozan Barış Konferansı'na Dış İşleri Bakanı ve Türk Heyeti Başkanı olarak katıldı. 24 Temmuz 1923'te Lozan Antlaşması'nı imzaladı.

Cumhuriyet'in ilanından sonra 1923-1924 yıllarında ilk hükümette Başbakan olarak görev aldı, 1924-1937 yılları arasında bu görevini sürdürdü.

İnönü, Atatürk inkılaplarının gerçekleşmesinde ve Türkiye Cumhuriyeti'nin sağlam temeller üzerine oturtulmasında Atatürk'ün en yakın mesai arkadaşıydı.

Atatürk'ün ölümünden sonra, 1938 yılında, TBMM tarafından Türkiye'nin ikinci Cumhurbaşkanı olarak seçildi. II. Dünya Savaşı sırasında Türkiye'yi savaş felaketinin dışında tutmayı başardı. Savaştan sonra çok partili siyasi rejime geçilmesinde en büyük destek oldu. 1950 yılında, yapılan seçimleri kaybettikten sonra, 1960 yılına kadar Ana Muhalefet Partisi Başkanı olarak siyasi yaşamını sürdürdü. 27 Mayıs harekatından sonra Kurucu Meclis üyeliğine seçildi ve 10 Kasım 1961 tarihinde Başbakanlığa atandı.

1965 yılında bu görevden ayrıldıktan sonra milletvekili olarak siyasi yaşamına devam etti, 1972'de Parti Genel Başkanlığı ve milletvekilliğinden istifa ederek; ölünceye kadar (25 Aralık 1973) Anayasa gereğince Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyeliği görevinde bulundu.

İzzettin Çalışlar

(1882-1951)

Asker, Kurtuluş Savaşı komutanlarından ve siyaset adamı. 1882 yılında Yanya'da doğdu. İstanbul'da Milli Savunma Bakanlığı Personel Dairesi emrinde çalışmayı reddederek Mudanya'da Milli Mücadele kuvvetlerine katıldığında (1 Temmuz 1920) yarbaydı. O tarihe kadar Üsküp'ten Anafartalar'a uzanan çeşitli yerlerde görev yaptı. Çalışlar, Milli Mücadele'yi yürüten kuvvetlerden 23. Tümen Komutanlığına atandı, 20. Kolordu'nun da Komutan Vekilliğiyle görevlendirildi. Kütahya-Eskişehir, Birinci ve İkinci İnönü ve Sakarya Meydan Savaşları'nda tümen ve grup komutanı olarak bulundu. 1921'de albaylığa, 1922'de generalliğe yükseldi. 1926'da korgeneral oldu. Bu sırada 1. Ordu'ya komuta ediyordu ve bir ara İzmir Valiliği ile Askeri Mahkeme Üyeliği de ek görev olarak kendisine verilmişti. Çalışlar, 1930'da orgeneralliğe yükseltildikten sonra ordu komutanı olarak 1939'a kadar görevini sürdürdü. Emekliye ayrıldıktan

sonra Aydın (1939), Muğla (1940 ve 1943), Balıkesir (1943) Milletvekili olarak Meclis'de bulundu. 1951 yılında İstanbul'da öldü.

Kazım Karabekir (1882-1948)

Asker, Milli Mücadele kahramanlarından ve siyaset adamı. 1882 yılında İstanbul'da doğdu. İlk öğrenimini değişik yerlerde tamamladı. Ortaokul ve liseyi Fatih Askeri Rüştiyesi'nde ve Kuleli Askeri Lisesi'nde okudu. Karabekir, Harp Okulu'nda Mustafa Kemal ile tanıştı.1902'de Harp Okulu'nu, 1905'te Harp Akademisi'ni bitirdi. 1909'da İstanbul'da patlak veren 31 Mart Olayı'nı bastırmak üzere buraya gönderilen Hareket Ordusu'nda Mustafa Kemal ile birlikte Kazım Karabekir'de vardı.

I. Dünya Savaşı başlarında yarbaylığa yükselen Karabekir, savaş yılları boyunca İran sınırında, Halep'te, Doğu Cephesi'nde, Çanakkale'de bulundu. 1917'de atandığı Diyarbakır'daki 2. Kolordu Komutanlığından sonra, Erzincan yakınındaki Kafkas Kolordusu'nun başına getirildi ve bu görevi sırasında Ermenileri püskürterek Erzincan ve Erzurum'u geri aldı. Sarıkamış'taki kolordu ile işbirliği yaparak Kars ve Gümrü kalelerinin alınmasında üstün başarı gösterdi. Bunun sonucu olarak da generalliğe yükseltildi.

Karabekir'in hayatındaki önemli dönüm noktalarından biri, Doğu'daki görevine gidişiyle başlar. Asıl başlangıç tarihiyse, Mustafa Kemal'in Samsun'a çıktıktan sonra kendisiyle temasa geçmesidir. O günden başlayarak Karabekir'in sınıf arkadaşı Mustafa Kemal ile tam bir iş birliği yapacak ve bu beraberlik Kurtuluş Savaşı'nın sonuna kadar sürecektir.

Kazım Karabekir Doğu'da Milli Mücadele'yi sürdürürken Edirne milletvekili olarak birinci Büyük Millet Meclisi üyeleri arasına girdi ve böylelikle siyasi hayata atıldı. 1923 seçimlerinde de İstanbul'dan milletvekili seçildi. Aynı zamanda merkezi Ankara'da olan 1. Ordu Komutanlığı görevini aldı. Daha sonraları Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy, Refet Bele, Cafer Tayyar Eğilmez Paşalarla birleşerek Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı kurdu (1924) ve bu partinin Genel Başkanlığını üzerine aldı. Partinin ömrü uzun olmadı ve 1926'da Mustafa Kemal'e karşı yapılan suikast girişiminden sonra kapatıldı. Kazım Karabekir 1948 yılında Ankara'da öldü.

Kazım Özalp (1880-1968)

Devlet adamı. 1880 yılında Köprülü-Yugoslavya'da doğdu. Harp Okulu'nu (1902) ve Harp Akademisi'ni (1905) bitirdi. Selanik'te 36. Alay 2. Bölük Komutanlığına atandı. Daha sonra, İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne giren Kazım Bey, 31 Mart İsyanını bastıran Hareket Ordusu'yla birlikte İstanbul'a geldi. (1909) Balkan Savaşı'ndan sonra, İstanbul Merkez Komutanlığı Yardımcılığına atandı. (1913) 1914'te Binbaşı oldu. Van Seyyar Jandarma Alayı Komutanı iken (1914), I. Dünya Savaşı'na katılarak Ruslara karşı savaştı. Yunanlıların İzmir'i işgalinde, Balıkesir'deki 61. Tümen Komutanlığında görevliydi ve o çevrede Kuvayı Milliye'yi örgütledi. Bu arada Balıkesir Milletvekili olarak TBMM'ye girdi. (1920) Meclis tarafından İzmir Şimal Cepheleri Komutanlığına atandı. Sakarya Savaşı'na ve Büyük Taarruz'a katılarak 1921'de Tümgeneral, 1922'de Korgeneral oldu. 1922-1924'te Milli Savunma Bakanı, 1924-1935'te Meclis Başkanıydı.

Bu arada orgeneralliğe yükseldi. (1926) 1935'te ikinci defa Milli Savunma Bakanlığına getirildi. 1943'te CHP Meclis Grup Başkanvekili oldu. 1950 seçimlerinde Van'dan milletvekili seçildi ve 1954'te siyasi hayattan çekildi.

Kılıç Ali (1888-1971)

Asker ve siyaset adamı. Askeri okulu bitirdikten sonra binbaşı rütbesiyle I. Dünya Savaşı'na katıldı. Kurtuluş Savaşı'nda Maraş, Antep yöresinde milli kuvveti kurmakla görevlendirildi. Karayılan ve Şahin Bey ile birlikte bu bölgede çıkan ayaklanmaları ve Kırşehir isyanını bastırdı. Maraş, Antep ve Urfa'da bulunan Fransız kuvvetlerine karşı yapılan çatışmalardaki başarısı ona, Antep kahramanı olarak ün sağladı. Ağrı isyanı sırasında kurulan İstiklal Mahkemeleri'nde üyelik yapan Kılıç Ali, 1920-1938 yılları arasında Antep Milletvekilli olarak TBMM'de bulundu. 1970'de Yeni Türkiye Partisi'nin kurucuları arasında yer aldı. "Hatıralarını anlatıyor" (1955), "Atatürk'ün Hususiyetleri" (1955), "İstiklal Mahkemesi Hatıraları" (1955) adlı kitapları vardır.

Mazhar Müfit Kansu (1873-1948)

Siyaset adamı ve idareci. 1873'de Denizli'de doğdu. Edirne'de gördüğü ilk ve orta öğreniminden sonra Gelibolu'da (1891) ve Edirne İdadisi'nde tarih ve matematik öğretmenliği yaptı. 1897'den sonra idareci olarak görev alan Kansu, Havza, Çorlu, Ergene ve İskeçe Kaymakamlığında, 1908'den sonra da Gümülcine, Lazistan, Mersin, İzmit ve Balıkesir mutasarrıflıklarında bulundu. İdareciliğinin yanı sıra siyasetle de ilgilenerek İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin üyeleri arasında yer aldı. 1918'de Rus istilasından yeni kurtulan Bitlis'e vali atandı. Heyeti Temsiliye üyeliğine seçildi. Heyet, Ankara'ya geldiği sırada İstanbul'da son Meclis-i Mebusan toplanıyordu. Kansu, Mustafa Kemal'in de isteğiyle İstanbul'a gitti. Felah-ı Vatan Grubu'nun çalışmalarına katıldı ve Meclis'e Hakkari Milletvekili olarak girdi. Heyet adına Vahdeddin ile görüşerek ona Anadolu'ya geçmesini teklif etti. İstanbul işgal edilip Meclis-i Mebusan feshedilince, Kansu gemiyle Beyrut'a geçti. Oradan Silifke yoluyla Ankara'ya geldiği zaman TBMM açılmıştı. Hakkari Milletvekili olarak görev aldı. Milletvekilliği dışında Elazığ Valiliğine atandı. 1923- 1939 dönemlerinde Denizli Milletvekilliği ve 1925'te Doğu İstiklal Mahkemesi'nde Başkanlık yaptı. 1939-1946'da Çoruh Milletvekili olarak siyasi hayatını sürdürdü. Mustafa Kemal'in Milli Mücadele döneminde ve Cumhuriyet yıllarından olan Kansu'nun "Erzurum'dan ölümüne kadar Atatürk'le beraber" adıyla 4 Mart 1948'den Son Telgraf gazetesinde yayımladığı anıları, 1966'da Türk Tarih Kurumu tarafından iki cilt olarak basıldı. 1948 yılında İstanbul'da öldü.

Mustafa Cantekin (1878-1955)

Doktor ve siyaset adamı. 1878'de Çorum'da doğdu. İstanbul Tıp Fakültesi'nde okurken siyasetle ilgilendiği için kalebent olarak üç yıllığına Şam'a sürüldü. Burada, İstanbul'dan uzaklaştırılmak amacıyla Şam'a atanan Mustafa Kemal ile tanıştı. Dostlukları hemen o gün başladı. Mustafa Efendi'nin kitapları ilk bakışta Mustafa Kemal'in dikkatini çekti.

İki Mustafa'nın dostluğu hızla gelişti ve çok geçmeden kendilerine katılan, genç subaylardan, Kırşehirli Lütfi Müfit (Özdeş) Efendi'yle birlikte gizli Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'ni kurdular.

Sürgünden döndükten sonra öğrenimini tamamladı. Kurtuluş Savaşı başlarında Mustafa Kemal'in yanında yer aldı. Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Kırşehir Milletvekili olarak girdi. 1950'ye kadar da sürekli olarak Meclis'te kaldı. Milletvekilliğinin sürdüğü yıllarda bir ara da Afyon Askeri Hastanesi'nin başhekimliğini yaptı. Savaş yaralılarını kurtarmak için çaba gösteren Mustafa Efendi, 1955 yılında Ankara'da öldü.

Mustafa Necati (1894-1929)

Devlet adamı. 1894 yılında İzmir'de doğdu. İstanbul Hukuk Okulu'nda okudu. İzmir Öğretmen Okulu'nda kısa bir süre öğretmenlik, Özel Şark Okulu'nda müdürlük yaptı. (1915-1918) Avukatlık yaptı. İzmir Yunanlılar tarafından 15 Mayıs 1919'da işgal edilince, Balıkesir Cephesi'ndeki çete savaşlarına katıldı. Anzavur kuvvetlerine karşı, Kuvayı Milliye komutanı olarak savaştı. Yunanlılara karşı girişilen savaşlarda da bulundu. Balıkesir'de, İzmir'e Doğru gazetesinde Milli Kurtuluş Savaşı'nı destekleyen yazılar yazdı. Saruhan Milletvekili oldu. (1920) İstiklal Mahkemesi Başkanlığı yaptı. Millet Meclisi'nin ikinci dönemine, İzmir Milletvekili olarak girdi. Mübadele ve İmar ve İskan Bakanlığına (1923) daha sonra da Adliye Bakanlığına getirildi (1924). İki yıl kadar Öğretmenler Birliği Başkanlığında bulundu. 1925 yılından, ölünceye kadar da Milli Eğitim Bakanlığı (Maarif Vekilliği) yaptı. 1929'da Ankara'da öldü.

Mustafa Necati, 1928'da eğitimimizi daha üstün bir duruma getirmek için acele alınması gereken tedbirleri düşünmüş ve kanun haline getirmişti. İlk defa temelli olarak ve çok sayıda öğretmen yetiştirmekle zorunlu ilköğrenimi gerçekleştirme yolunu açtı. Onun zamanında kabul edilmiş kanunlarla öğretmenlik, bir meslek haline geldi. 1928'de Türk harflerinin kabul edilmesiyle eğitimimizde görülen gelişme de onun zamanında gerçekleşti.

Muzaffer Kılıç (1897-1959)

Mustafa Kemal'in yaveri. 1897'de İstanbul'da doğdu. Harp Okulu'nu, topçu teğmeni olarak bitirdi. Galiçya Cephesi'nden sonra Filistin'de 7. Ordu Müfettişliği yaverliği yaptı ve bu sırada 7. Ordu'yu komuta eden Mustafa Kemal'in karargahına geçti. Kumandanın emir subayı oldu. Bu beraberlik 1930 yılına kadar sürdü. Erzurum ve Sivas Kongrelerinde, Heyeti Temsiliye çalışmalarında Mustafa Kemal'in sivil karargahında kaldı. Ankara'ya geldikten sonra görevini sürdürdü.

Muzaffer Kılıç, Cumhuriyet'in ilanından sonra, baştan beri Mustafa Kemal'in yanındaki diğer subaylarla birlikte, terfi etti ve yüzbaşı oldu. Çankaya Köşkü'ndeki görevini aksatmadan, Ankara Hukuk Mektebi'ne girdi ve 1928'de mezun oldu. Kısa bir süre sonra da iş hayatına atıldı. Ticaretle uğraştı. Bir nebati yağ fabrikası kurdu. Bu arada İstanbul Şehir Meclisi Üyeliğine seçildi ve uzun yıllar burada kaldı. Aynı zamanda Ankara Anonim Türk Sigorta Şirketi'nin yöneticiliğini üstlendi. 1939'da bir dönem Giresun Milletvekilliği yaptı.

1959'da özel işlerini izlemek için Ankara'ya giden Muzaffer Kılıç Kızılay'da, sokakta geçirdiği bir kalp krizi sonunda öldü.

Müfit Özdeş (1874-1940)

Asker ve siyaset adamı. 1874 yılında Kırşehir'de doğdu. Harp Akademisi'ndeyken çöküşe hızla yaklaşan Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu zor şartlardan kurtarmanın yollarını arayan genç subaylar arasında idi. Hürriyetçi görüşleri benimsemiş olan Mustafa Kemal ve Ali Fuat Cebesoy gibi subaylarla yakın ilişkiler kurdu. Bu arkadaşları ile birlikte gizli bir gazete çıkarma çabası içine girdi.

Girişimin cezası, korktuğundan hafif oldu ve rütbesinin geri alınmasını beklerken, sürgün niteliğinde bir atanma emri aldı. Mustafa Kemal ile birlikte Şam'a gönderildi.

İstanbul'da başlayan dostluk Şam'da daha da koyulaştı. Mustafa Kemal ile hemen her vakit beraber idiler. Çok geçmeden sürgünde tanıştıkları, tıp öğrencisi Mustafa Efendi, düşüncelerine yeni unsurlar ekledi. Aslında o da siyasetle ilgilendiği için İstanbul'dan uzaklaştırılmıştı.

Çok geçmeden bu üç arkadaş düşüncelerini gerçekleştirmek için bir örgüt meydana getirmeye karar verdiler ve Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'ni kurdular. Gizli cemiyetin karargahı tıp öğrencisi Mustafa Efendi'nin dükkanıydı. Lütfi Müfit, Milli Mücadele'nin başından itibaren eski arkadaşı Mustafa Kemal'in yanında yer aldı. Kurtuluş Savaşı'nın sonuna kadar cephelerde savaştı. Savaşın sonunda Binbaşılıktan emekliye ayrılarak Meclis'e girdi. (1923) 1939'a kadar Milletvekilliği yaptı. Bu süre içinde bir ara Şehremaneti Müfettişliği yapan Lütfi Müfit 1940'da İstanbul'da öldü.

Nuri Mehmet Conker (1882-1937)

1882 yılında Selanik'te doğdu. 1902'de Harbiye'yi, 1905'de Harp Akademisi'ni bitirdi. Atatürk'ün çocukluk ve silah arkadaşıdır. Conker Selanik'te 3. Ordu'da, Hareket Ordusu'nda, Arnavutluk Harekatı'nda, Afrika'da Trablusgarp ve Bingazi Muharebelerinde, Anafartalar'da ve Conkbayırı Muharebelerinde, doğuda Muş Cephesi'nde bulundu. İleri saflarda yer aldığı Bolayır ve Conkbayırı Muharebelerinde yaralandı.

Nuri Conker, 1920 Haziranı'nda Ankara'ya gelerek Kurtuluş Savaşı'na katıldı. Kendisine önce TBMM tarafından basın ve istihbarat müdürlüğü görevi, bir süre sonra da Ankara bölge komutanlığı verildi. Kısa bir süre de Ankara Valiliği yaptı. 1921 Mart ayı içinde bazı satın alma işleri için Almanya'ya gönderildi; Eylül 1920, Mart 1921 tarihlerinde 41. Tümen Komutanlığı ve aynı zamanda Adana Valiliği görevini yürüttü.

1921 yılında kendi isteğiyle emekli olan Conker, 1925-1927 yılları arasında Kütahya Milletvekilliği, 1932-35 yılları arasında da Gaziantep Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan Vekilliği yaptı. Conker'in Zabit ve Komutan adlı bir eseri vardır. 1937 yılında Ankara'da öldü.

Ömer Naci (1878-1916)

1878 yılında İstanbul'da doğdu. Bursa'daki Işıklar Askeri Lisesi'nde okurken hocaları da, arkadaşlarının hemen hepsi de kendisinin geleceğin başarılı bir askeri değil de güçlü bir şair ve ateşli bir hatip olarak görüyorlardı. Çok okuyordu, okuduklarının çoğu Namık Kemal'in, Tevfik Fikret'in şiirleri ve Jön Türkler'in gizli yayınlarıydı. Bu yüzden de sık sık başı derde giriyordu. Bunun sonucu olarak Bursa'daki öğrenim yıllarında izin zamanlarını okulun cezaevinde geçiriyordu.

Okuldan kovulmasının düşünüldüğü bir sırada bir hocasının arka çıkmasıyla 1895 yılında Manastır İdadisi'ne sürüldü. Ne var ki, Ömer Naci'nin bu yeni okulda ilk ilgilendiği kişilerden biri de o tarihlerde aynı okulda okuyan Mustafa Kemal oldu. Ömür boyu sürecek bir dostluk hemen o günlerde başladı. Ömer Naci güzel konuşmasıyla Mustafa Kemal'i etkiledi. Ömer Naci Subay çıktıktan sonra İttihat ve Terakki Fırkası'na girdi; burada yönetim kurulu üyeliğine kadar yükseldi; İttihat ve Terakkiciler'in hükümeti ele geçirmelerini sağlayan Babıali Baskını'nı düzenleyenlerin başında o vardı. Subay olarak Kafkas Cephesi'nde, İran'da bulundu. Buralarda Teşkilatı Mahsusa görevlisi olarak baskınlar düzenledi, çete savaşları vardı. 1916 yılında Kerkük'te bulunduğu bir sırada tifüse yenildi ve öldü.

Ruşen Eşref Ünaydın (1892-1959)

Ruşen Eşref Ünaydın 1892 yılında İstanbul'da doğdu. Galatasaray Sultanisi'ni ve Edebiyat Fakültesi'ni bitirdi. Askeri Baytar Alisi'nde, Darülmuallimini Ali'de, Türkçe ve Fransızca öğretmenliği yaptı. Yazarlık hayatına 1914'te mütercimlikle başladı. 1918'de Yeni Gün muhabiri olarak Kafkasya'ya, Tasvir-i Efkar muhabiri olarak Sivas'a gitti. Dergi ve gazetelerde mülakat ve gezi türünde yazıları yayımlandı. 1920'de Anadolu Hükümeti'nin çağrısı üzerine İnebolu yoluyla Ankara'ya gitti; Türk Kurtuluş Savaşı'na katıldı. 1922 yılında Buhara Elçiliği Başkatibi oldu. Lozan Konferansı'nda Matbuat

Müşavirliği yaptı. TBMM ikinci döneminde Afyonkarahisar Milletvekili seçildi. Riyaseti Cumhur Umumi Katipliği'nde, Tiran, Atina, Budapeşte Elçiliğinde ve Roma, Londra ve Atina Büyükelçiliğinde bulundu. 1952'de emekliye ayrıldı. "Servet-i Fünun", "Donanma", "Tedrisat", "Türk Yurdu" ve "Yeni Mecmua"da yayımladığı mülakat, mensur şiir ve hatıra türünde yazılarıyla tanındı. Mustafa Kemal Paşa'nın yakın çalışma arkadaşlarından biri olan Ruşen Eşref Ünaydın, Mustafa Kemal Paşa'yı Türk basınında ilk defa tanıtmasıyla ünlüdür.

Refet Bele (1881-1963)

Refet Bele 1881 yılında İstanbul'da doğdu. 1899 yılında Harp Okulu'nu, 1912'de Harp Akademisi'ni bitirdi. I. Dünya Savaşı'nda Filistin Cephesi'nde İkinci Gazze Muharebesi'nde başarı sağladı. Milli Mücadele ve Kurtuluş Savaşı'ndaki görevi, Mustafa Kemal ile birlikte Samsun'a çıkışıyla başladı. Refet Bey, merkezi Sivas'ta bulunan ve Mustafa Kemal'in müfettiş olarak görevlendirildiği 3. Ordu'ya bağlı, 3. Kolordu Komutanlığına atandı. Erzurum Kongresi'ne ve Samsun delegesi olarak Sivas Kongresi'ne katıldı. Aydın ve çevresinde ayaklanmalar başlayınca burada görevlendirildi. Daha sonra Çerkez Ethem Ayaklanması'nı bastırdı. Bu arada generalliğe yükseltilerek Dahiliye Vekilliğine ve Batı Cephesi Komutanlığına atandı. 1922'de Doğu Trakya'yı geri almakla görevlendirildi.

Cumhuriyet'in ilanından sonra Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'na girdi. 1926 yılında milletvekilliğinden ve askerlikten ayrılan Refet Bele, 1935-1939 ve 1946-1950 tarihlerinde İstanbul Milletvekili seçildi.

Salih Bozok (1881-1941)

Salih Bozok 1881'de Selanik'te doğdu. Mustafa Kemal ile önce mahalle, daha sonra da okul arkadaşlığı oldu. İkisi de aynı okullarda okuduktan sonra aynı yıl Harp Okulu'nu bitirdiler. Salih Efendi jandarma sınıfına seçilmişti. Mustafa Kemal ise Akademi'ye devam edecek, kurmay olacaktı. Mustafa Kemal Milli Mücadele'yi başlatmak üzere Anadolu'ya geçmeden önce ve Suriye Cephesi'nde bulunduğu sırada Salih Efendi'yi Başyaver olarak yanına getirtti. Sürekli beraberlik böyle başladı ve Salih Bey yarbaylıktan emekliye ayrıldıktan sonra bile Mustafa Kemal'in yakınında kaldı.

Yüzbaşı Salih, Mustafa Kemal'in yanında, Heyeti Temsiliye'de görevli olarak Ankara'ya gitti. Mustafa Kemal Meclis Başkanı iken o da Meclis Başkanı Başyaveriydi. Mustafa Kemal Cumhurbaşkanı seçilince yarbay Salih de Cumhurbaşkanlığı Başyaveri oldu. Yarbay rütbesinde ordudan istifa ettiğinde önce, o zamanki adı Bozok olan Yozgat'tan milletvekili seçildi; milletvekilliği 1939 seçimlerine kadar her dönemde yenilendi; bu arada Mustafa Kemal'in sofrasındaki yerini ve çevresindeki görevini de muhafaza ediyordu. Salih Bey bu dönemde İş Bankası'nın kurucuları ve hissedarları arasında yer aldı. Mustafa Kemal'in ölümüyle Salih Bozok'un dünyası da yıkılmış oldu. Milletvekilliği sürdüğü halde sağlık durumundan şikayet ederek Yalova'ya çekildi ve 1941 yılında öldü.

Rauf, Hüseyin Orbay (1881-1964)

Rauf Orbay 1881 yılında İstanbul'da doğdu. Milli Mücadele'ye katılmak üzere Anadolu'ya geçtiğinde imparatorluğun hemen her yanına ün salmış milli kahramanlardan biriydi. Bahriye Mektebi'ni bitirmiş, Balkan Savaşı sırasındaki deniz savaşlarında büyük başarılar göstermiş ve bu nedenle "Hamidiye Kahramanı" ünvanını kazanmıştı. İzzet Paşa kabinesinde Bahriye Nazırlığı yaptı, bütün bu parlak başarıların sonunda Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş belgesi olan Mondros Mütarekesi'ni imzalamak zorunda kaldı. Malta sürgününden dönen Rauf Orbay 1921'de Ankara'ya

gittiğinde kendisine Nafia Vekilliği verildi. Bakanlıktan ayrıldığı yıl Meclis İkinci Başkanlığına seçildi, 1922-1923 arasında birkaç ay Başbakanlık yaptı. 1942-1944 yılları arasında Türkiye'nin Londra Büyükelçisi oldu. Rauf Orbay 1964 yılında öldü.

Tevfik Rüştü Aras (1883-1972)

Tevfik Rüştü Aras 1883 yılında Çanakkale'de doğdu. Beyrut Tıbbiyesi'ni bitirdi ve doktor olarak İzmir, Selanik ve İstanbul'da çeşitli görevlerde bulundu. İttihat ve Terakki'ye girdi. Selanik'te Mustafa Kemal ile yakın arkadaş oldu. 1918'de Meclisi Ali-i Sıhhi (Yüksek Sağlık Kurulu) üyesiydi. 1920 yılında Ankara'da TBMM açıldıktan sonra Muğla'dan (müstakil Menteşe livası) milletvekili seçildi. İlk dönemde Kastamonu İstiklal Mahkemesi Üyeliğine getirildi. TBMM Hükümeti'nin Rus Federatif Sosyalist Cumhuriyeti'ne ilk büyükelçi olarak gönderildiği Ali Fuat Paşa (Cebesoy) delegasyonu ile Moskova'ya gitti. 1923'ten 1939'a kadar İzmir Milletvekilliğinde bulundu.

4 Mart 1925'te Takrir-i Sükun Kanunu'ndan sonra kurulan İsmet Paşa (İnönü) Kabinesi'nde Hariciye Vekili oldu. Atatürk'ün ölümüne kadar kurulan bütün kabinelerde bu görevi sürdürdü. Dış İşleri komiseri Litvinov'un davetlisi olarak üç kere Rusya'ya gitti. 1926'da Odesa'da 1930'da ve 1937'de Sovyet ileri gelenleriyle Moskova'da görüşmeler yaptı. 1939'da Londra Büyükelçiliğine atandı ve üç buçuk yıl İngiltere'de kaldı. 1943'te emekli oldu. Savaşın sonlarında İstanbul basınında (Özellikle Tan gazetesinde) yazılar yazdı. Demokrat Parti'nin kuruluş mücadelesini destekledi. 1952-1959 yıllarında İş Bankası Yönetim Kurulu Başkanlığı yaptı.

Tevfik Rüştü Aras'ın Dış İşleri Bakanlığı sırasında verdiği söylevleri Numan Menemencioğlu tarafından derlenerek bir kitap haline getirilmiştir. Lozan'ın İzlerinde On Yıl (1937, Fransızcası; 10 ans surles traces de Lausanne), Uluslararası Diplomasi Akademisi tarafından yayımlanan Diplomasi Sözlüğü (Dictionnaire diplomatigue) Türkiye'nin Dış Politikası (Lapolitigue exterieure de la Turguie) maddesini de Tevfik Rüştü yazmıştır. Günlük basında çıkan yazılarının güncel olmayanlarını Görüşlerim (1945 ve 1963) adlı iki cilt kitapta toplayan Tevfik Rüştü Aras, 1972 yılında İstanbul'da öldü.

Yunus Nadi Abalıoğlu (1880-1945)

Gazeteci Yunus Nadi Abalıoğlu 1880 yılında Fethiye'de doğdu. Abalızade Hacı Halil Efendi'nin oğlu olan Yunus Nadi, ilk öğrenimini Fethiye'de yaptı, Rodos adasında Süleymaniye Medresesi'nde, İstanbul'da Galatasaray Sultaniyesi'nde okudu. Sonra Hukuk Mektebine devam etti. 1900'da Malumat gazetesinde çalışmaya başladı. 1910'da İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin çıkardığı Rumeli gazetesinin başyazarı oldu. 1911'de Meclis-i Mebusan'a Aydın Milletvekili olarak katıldı. 1918'de İstanbul'da Yenigün gazetesini kurdu. 1920'de Muğla Milletvekili olarak TBMM'ne girdi. 1924'te İstanbul'da Cumhuriyet gazetesini kurdu ve ölümüne kadar başyazarlığını yaptı. TBMM'nin 6. dönemine kadar Muğla Milletvekilliğini yapan Abalıoğlu, 28 Mart 1945'te tedavi için gittiği Cenevre'de öldü.

Afet İnan

Mustafa Kemal tarafından Fransızca öğrenmesi için İsviçre'ye gönderilen Afet İnan, 1908'de Selanik'te doğdu. 1925'te Bursa Kız Öğretmen Okulu'nu bitirdi. 1927'de Türkiye'ye döndükten sonra, 1931'de Türk Tarih Kurumu'nun kurucuları arasına katıldı. 1935-1938 arasında Cenevre Üniversitesi'nin Toplumsal ve Ekonomik Bilimler Fakültesi'nde öğrenim gördü ve 1939'da burada doktora çalışmasını tamamladı. Ankara'da Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde doçent ve profesör oldu. Değişik üniversitelerde Cumhuriyet ve Devrim Tarihi dersleri verdi. Hem Atatürk'le ve Cumhuriyet'le ilgili anılarının bulunduğu hem de değişik konularda eserleri bulunan Afet İnan, 1985'te Ankara'da öldü.

Ahmet Bey, Agayef (Ağaoğlu)

Türk düşünce dünyasının önemli isimlerinden olan Ahmet Ağaoğlu, 1868'de Azerbaycan'ın Şusa kentinde doğdu. Şusa'da ilk ve orta öğrenimini tamamladıktan sonra Petersburg'da ve ardından da Paris'te eğitimini sürdüren Ağaoğlu, Sorbonne Üniversitesi'nde tarih ve filoloji okudu. Bu arada Fransız dergilerine özellikle Fars dili ve edebiyatı üzerine makaleler yazdı. Çarlık Rusyası'nda Türklerin de diğer milletlerle eşit haklara sahip olması gerektiğini dile getirdi, Hayat ve İrşad adlı dergileri yayınlandı.

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra İstanbul'a gelen Ahmet Ağaoğlu, Darülfünun'da tarih ve Rus dili dersleri verdiği sıralarda Türk Yurdu dergisini çıkardı. Türk Ocağı'nın kuruluş çalışmalarına katıldı. 1912'deki Meclis-i Mebusan seçimlerinde Afyon'dan mebus seçilen ve aynı yıl içinde İttihat ve Terakki'nin Merkez-i Umumi Üyeliğine getirilen Ağaoğlu, Mütareke'de tutuklanarak Malta'ya sürüldü. Sürgünden sonra Ankara'ya geçerek Milli Mücadele saflarına katılan Ahmet Ağaoğlu, bir süre Matbuat Umum Müdürlüğü görevini üstlendi, Hakimiyet-i Milliye'nin başyazarı oldu. Zaferden sonra Ankara Hukuk Mektebi'nde hocalık yaptı. Ağaoğlu 1939'da İstanbul'da öldü.

Hamdullah Suphi Bey (Tanrıöver)

İstanbul'da 1885'te doğan Hamdullah Suphi Bey (Tanrıöver), Galatasaray Lisesi'ni bitirdikten sonra ilkokul öğretmeni olarak çalıştı. 1920'de Birinci Meclis'te Antalya Milletvekili olarak girdi ve 1923'te Meclis'teki görevini İstanbul Milletvekili olarak sürdürdü. 1935'te Bükreş Büyükelçiliği'ne atandı. 1950'de Demokrat Parti listesinden bağımsız Manisa Milletvekili ve 1945'te DP'den İstanbul Milletvekili oldu. Tanrıöver, İstanbul'da işgalci güçlere karşı düzenlenen açık hava toplantılarında, TBMM'de ve savaş yıllarında halkı aydınlatmak için gönderildiği Konya, Antalya gibi yerlerde yaptığı etkili konuşmaları ile tanındı, Milli Mücadele yıllarının hatibi olarak ün kazandı. Tanrıöver, İstanbul'da öldü.

Hasan Bey (Saka)

Trabzon'un Sürmene ilçesinde 1885'te doğdu. Mülkiye Mektebi'nden mezun oldu. Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nde Trabzon Mebusluğu yaptı. Anadolu'ya geçtikten sonra TBMM'de yine Trabzon mebusu olarak görev yaptı ve Lozan'a giden heyette başkan yardımcısı olarak bulundu. Çeşitli dönemlerde İktisat, Ticaret ve Maliye

Bakanlıklarında bulunan Saka, II. Dünya Savaşı yıllarında Dış İşleri Bakanlığı'na getirildi. Eylül 1947'de hükümeti kurmakla görevlendirilen Hasan Saka, 1949'da Başbakanlık'tan ayrıldı ve 1954 seçimleri sonrasında siyasal yaşamdan çekildi. 29 Temmuz 1960'da İstanbul'da öldü.

Hüsrev Bey (Gerede)

Mustafa Kemal'in Kurtuluş Savaşı yıllarındaki yakın çalışma arkadaşlarından biri olan Hüsrev Gerede, 1888'de Edirne'nin Karaağaç ilçesinde doğdu. 1908'de kurmay yüzbaşı oldu. Erzurum'da Kazım Karabekir komutasındaki 15. Kolordu'da Kurmay Başkanı olarak bulundu. Mustafa Kemal ile Samsun'a çıkanlar arasında yeraldı. Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nde Trabzon Milletvekili olarak Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ni temsil etti. Birinci Meclis'te Trabzon Milletvekili olarak görev yaptı. 1920'de Gerede'de çıkan ayaklanmanın bastırılmasındaki katkıları nedeniyle Atatürk tarafından kendisine "Gerede" soyadı verildi. Çeşitli elçilik görevlerinde bulundu. Türkiye'nin Japonya ve İran'la ilişkilerinin gelişmesinde rol oynayan Gerede, İstanbul'da 1962 yılında öldü.

Kâzım Bey (Dirik)

Mustafa Kemal'le birlikte Samsun'a çıkan subaylar arasında bulunan Kazım Bey, 1881'de Manastır'da doğdu. Harp Okulu'nu bitirdikten sonra Balkan Savaşı'na katıldı, I. Dünya Savaşı'nda çeşitli birliklerde görev yaptı. Mustafa Kemal'in Kurmay Başkanlığını da yapan Kazım Bey, Gürcistan'da Ankara Hükümeti'nin temsilciliğinde bulundu. Milli Mücadele sırasında önemli görevler üstlendi.

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra İzmir Valisi olan Kazım Dirik, 1935'te Trakya Genel Müfettişliğine atandı. Tarihe ve eski eserlere karşı olan ilgisi nedeniyle özellikle İzmir Valiliği sırasında başarılı hizmetleri olan Dirik, 1941'de Edirne'de öldü.

Recep Peker

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın ilk Genel Sekreteri olan Recep Bey (Peker) 1889'da İstanbul'da doğdu. 1907'de Harp Okulu'nu, 1919'da Harp Akademisi'ni bitirdi. 1920'de Kurtuluş Savaşı'na katılmak üzere Anadolu'ya geçti. Kütahya Milletvekili seçildiği 1923'ten başlayarak dört kez Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine seçilen Peker, Ağustos 1946'da çok partili dönemin ilk hükümetini kurdu. Eylül 1947'de Başbakanlık'tan istifa etti. 1923'te Hakimiyet-i Milliye gazetesine başyazılar da yazan Recep Peker'in 1935'te İnkılap Tarihi Dersleri adlı bir kitabı yayınlandı.

Yusuf Bey (Akçuraoğlu)

Türkçülük akımının ilk aşamasının önde gelen düşünürü ve tarihçisi olan Yusuf Akçura, 1876'da Kazan'da doğdu. İstanbul'da Harbiye Mektebi'ni ve Paris'te Siyasal Bilgiler Yüksek Okulu'nu bitirdi. Rusya'ya dönen Akçura, Kazan'da öğretmenlik yaptı. Bu dönemde Mısır'da çıkan Şura-yı Ümmet ve Türk gazetelerinde çok sayıda imzasız makalesi yayınlandı. Bunlar içinde 1904'te Türk gazetesinde çıkan "Üç Tarz-ı Siyaset" başlıklı dizi makale özel taşır. Akçura, 2. Meşrutiyet'ten sonra İstanbul'a geldi. Türk

Derneği ve Türk Ocağı'nın kurucuları arasında yer aldı. Milli Mücadele'ye katıldı. Cumhuriyet döneminde Kars Milletvekilliği sırasında Ankara Hukuk Mektebi ile İstanbul Darülfünun'nda siyasal tarih dersleri verdi. 1931'de Türk Tarih Kurumu'nun kurucuları arasında yer aldı ve 1932'de kurumun Başkanı oldu. Milletvekili olmasına rağmen 1925'ten sonra günlük siyasetle uğraşmadı. 1935'te İstanbul'da öldü.

(Bu bölüm Toktamış Ateş'in "Devrim Tarihi" adlı kitabından
ve forsnet'ten alınmıştır.)

Ek bölüm
Evrim Yanılgısı

Darwinizm, yani evrim teorisi, yaratılış gerçeğini reddetmek amacıyla ortaya atılmış, ancak başarılı olamamış bilim dışı bir safsatadan başka bir şey değildir. Canlılığın, cansız maddelerden tesadüfen oluştuğunu iddia eden bu teori, evrende ve canlılarda çok mucizevi bir düzen bulunduğunun bilim tarafından ispat edilmesiyle çürümüştür. Böylece Allah'ın tüm evreni ve canlıları yaratmış olduğu gerçeği, bilim tarafından da kanıtlanmıştır. Bugün evrim teorisini ayakta tutmak için dünya çapında yürütülen propaganda, sadece bilimsel gerçeklerin çarpıtılmasına, taraflı yorumlanmasına, bilim görüntüsü altında söylenen yalanlara ve yapılan sahtekarlıklara dayalıdır.

Ancak bu propaganda gerçeği gizleyememektedir. Evrim teorisinin bilim tarihindeki en büyük yanılgı olduğu, son 20-30 yıldır bilim dünyasında giderek daha yüksek sesle dile getirilmektedir. Özellikle 1980'lerden sonra yapılan araştırmalar, Darwinist iddiaların tamamen yanlış olduğunu ortaya koymuş ve bu gerçek pek çok bilim adamı tarafından dile getirilmiştir. Özellikle ABD'de, biyoloji, biyokimya, paleontoloji gibi farklı alanlardan gelen çok sayıda bilim adamı, Darwinizm'in geçersizliğini görmekte, canlıların kökenini artık "yaratılış gerçeğiyle" açıklamaktadırlar.

Evrim teorisinin çöküşünü ve yaratılışın delillerini diğer pek çok çalışmamızda bütün bilimsel detaylarıyla ele aldık ve almaya devam ediyoruz. Ancak konuyu, taşıdığı büyük önem nedeniyle, burada da özetlemekte yarar vardır.

Darwin'i Yıkan Zorluklar

Evrim teorisi, tarihi eski Yunan'a kadar uzanan bir öğreti olmasına karşın, kapsamlı olarak 19. yüzyılda ortaya atıldı. Teoriyi bilim dünyasının gündemine sokan en önemli gelişme, Charles Darwin'in 1859 yılında yayınlanan Türlerin Kökeni adlı kitabıydı. Darwin bu kitapta dünya üzerindeki farklı canlı türlerini Allah'ın ayrı ayrı yarattığı gerçeğine karşı çıkıyordu. Darwin'e göre, tüm türler ortak bir atadan geliyorlardı ve zaman içinde küçük değişimlerle farklılaşmışlardı.

Darwin'in teorisi, hiçbir somut bilimsel bulguya dayanmıyordu; kendisinin de kabul ettiği gibi sadece bir "mantık yürütme" idi. Hatta Darwin'in kitabındaki "Teorinin Zorlukları" başlıklı uzun bölümde itiraf ettiği gibi, teori pek çok önemli soru karşısında açık veriyordu.

Darwin, teorisinin önündeki zorlukların gelişen bilim tarafından aşılacağını, yeni bilimsel bulguların teorisini güçlendireceğini umuyordu. Bunu kitabında sık sık belirtmişti. Ancak gelişen bilim, Darwin'in umutlarının tam aksine, teorinin temel iddialarını birer birer dayanaksız bırakmıştır.

Darwinizm'in bilim karşısındaki yenilgisi, üç temel başlıkta incelenebilir:

1) Teori, hayatın yeryüzünde ilk kez nasıl ortaya çıktığını asla açıklayamamaktadır.

2) Teorinin öne sürdüğü "evrim mekanizmaları"nın, gerçekte evrimleştirici bir etkiye sahip olduğunu gösteren hiçbir bilimsel bulgu yoktur.

3) Fosil kayıtları, evrim teorisinin öngörülerinin tam aksine bir tablo ortaya koymaktadır.

Bu bölümde, bu üç temel başlığı ana hatları ile inceleyeceğiz.

Aşılamayan İlk Basamak: Hayatın Kökeni

Evrim teorisi, tüm canlı türlerinin, bundan yaklaşık 3.8 milyar yıl önce ilkel dünyada ortaya çıkan tek bir canlı hücreden geldiklerini iddia etmektedir. Tek bir hücrenin nasıl olup da milyonlarca kompleks canlı türünü oluşturduğu ve eğer gerçekten bu tür bir evrim gerçekleşmişse neden bunun izlerinin fosil kayıtlarında bulunamadığı, teorinin açıklayamadığı sorulardandır. Ancak tüm bunlardan önce, iddia edilen evrim sürecinin ilk basamağı üzerinde durmak gerekir. Sözü edilen o "ilk hücre" nasıl ortaya çıkmıştır?

Evrim teorisi, yaratılışı reddettiği, hiçbir doğaüstü müdahaleyi kabul etmediği için, o "ilk hücre"nin, hiçbir tasarım, plan ve düzenleme olmadan, doğa kanunları içinde rastlantısal olarak meydana geldiğini iddia eder. Yani teoriye göre, cansız madde tesadüfler sonucunda ortaya canlı bir hücre çıkarmış olmalıdır. Ancak bu, bilinen en temel biyoloji kanunlarına aykırı bir iddiadır.

"Hayat Hayattan Gelir"

Darwin, kitabında hayatın kökeni konusundan hiç söz etmemişti. Çünkü onun dönemindeki ilkel bilim anlayışı, canlıların çok basit bir yapıya sahip olduklarını varsayıyordu. Ortaçağ'dan beri inanılan "spontane jenerasyon" adlı teoriye göre, cansız maddelerin tesadüfen biraraya gelip, canlı bir varlık oluşturabileceklerine inanılıyordu. Bu dönemde böceklerin yemek artıklarından, farelerin de buğdaydan oluştuğu yaygın bir düşünceydi. Bunu ispatlamak için de ilginç deneyler yapılmıştı. Kirli bir paçavranın üzerine biraz buğday konmuş ve biraz beklendiğinde bu karışımdan farelerin oluşacağı sanılmıştı.

Etlerin kurtlanması da hayatın cansız maddelerden türeyebildiğine bir delil sayılıyordu. Oysa daha sonra anlaşılacaktı ki, etlerin üzerindeki kurtlar kendiliklerinden oluşmuyorlar, sineklerin getirip bıraktıkları gözle görülmeyen larvalardan çıkıyorlardı.

Darwin'in Türlerin Kökeni adlı kitabını yazdığı dönemde ise, bakterilerin cansız maddeden oluşabildikleri inancı, bilim dünyasında yaygın bir kabul görüyordu.

Oysa Darwin'in kitabının yayınlanmasından beş yıl sonra, ünlü Fransız biyolog Louis Pasteur, evrime temel oluşturan bu inancı kesin olarak çürüttü. Pasteur yaptığı uzun çalışma ve deneyler sonucunda vardığı sonucu şöyle özetlemişti: "Cansız maddelerin hayat oluşturabileceği iddiası artık kesin olarak tarihe gömülmüştür."

Evrim teorisinin savunucuları, Pasteur'ün bulgularına karşı uzun süre direndiler. Ancak gelişen bilim, canlı hücresinin karmaşık yapısını ortaya çıkardıkça, hayatın kendiliğinden oluşabileceği iddiasının geçersizliği daha da açık hale geldi.

20. Yüzyıldaki Sonuçsuz Çabalar

20. yüzyılda hayatın kökeni konusunu ele alan ilk evrimci, ünlü Rus biyolog Alexander Oparin oldu. Oparin, 1930'lu yıllarda ortaya attığı birtakım tezlerle, canlı hücresinin tesadüfen meydana gelebileceğini ispat etmeye çalıştı. Ancak bu çalışmalar başarısızlıkla sonuçlanacak ve Oparin şu itirafı yapmak zorunda kalacaktı: "Maalesef hücrenin kökeni, evrim teorisinin tümünü içine alan en karanlık noktayı oluşturmaktadır."2

Oparin'in yolunu izleyen evrimciler, hayatın kökeni konusunu çözüme kavuşturacak deneyler yapmaya çalıştılar. Bu deneylerin en ünlüsü, Amerikalı kimyacı Stanley Miller tarafından 1953 yılında düzenlendi. Miller, ilkel dünya atmosferinde olduğunu iddia ettiği gazları bir deney düzeneğinde birleştirerek ve bu karışıma enerji ekleyerek, proteinlerin yapısında kullanılan birkaç organik molekül (aminoasit) sentezledi.

O yıllarda evrim adına önemli bir aşama gibi tanıtılan bu deneyin geçerli olmadığı ve deneyde kullanılan atmosferin gerçek dünya koşullarından çok farklı olduğu, ilerleyen yıllarda ortaya çıkacaktı.

Uzun süren bir sessizlikten sonra Miller'in kendisi de kullandığı atmosfer ortamının gerçekçi olmadığını itiraf etti.

Hayatın kökeni sorununu açıklamak için 20. yüzyıl boyunca yürütülen tüm evrimci çabalar hep başarısızlıkla sonuçlandı. San Diego Scripps Enstitüsü'nden ünlü jeokimyacı Jeffrey Bada, evrimci Earth dergisinde 1998 yılında yayınlanan bir makalede bu gerçeği şöyle kabul eder:

Bugün, 20. yüzyılı geride bırakırken, hala, 20. yüzyıla girdiğimizde sahip olduğumuz en büyük çözülmemiş problemle karşı karşıyayız: Hayat yeryüzünde nasıl başladı?

Hayatın Kompleks Yapısı

Evrim teorisinin hayatın kökeni konusunda bu denli büyük bir açmaza girmesinin başlıca nedeni, en basit sanılan canlı yapıların bile inanılmaz derecede karmaşık yapılara sahip olmasıdır. Canlı hücresi, insanoğlunun yaptığı bütün teknolojik ürünlerden daha karmaşıktır. Öyle ki bugün dünyanın en gelişmiş laboratuvarlarında bile cansız maddeler biraraya getirilerek canlı bir hücre üretilememektedir.

Bir hücrenin meydana gelmesi için gereken şartlar, asla rastlantılarla açıklanamayacak kadar fazladır. Hücrenin en temel yapı taşı olan proteinlerin rastlantısal olarak sentezlenme ihtimali; 500 aminoasitlik ortalama bir protein için, 10950'de 1'dir. Ancak matematikte 1050'de 1'den küçük olasılıklar pratik olarak "imkansız" sayılır. Hücrenin çekirdeğinde yer alan ve genetik bilgiyi saklayan DNA molekülü ise, inanılmaz bir bilgi bankasıdır. İnsan DNA'sının içerdiği bilginin, eğer kağıda dökülmeye kalkılsa, 500'er sayfadan oluşan 900 ciltlik bir kütüphane oluşturacağı hesaplanmaktadır.

Bu noktada çok ilginç bir ikilem daha vardır: DNA, yalnız birtakım özelleşmiş proteinlerin (enzimlerin) yardımı ile eşlenebilir. Ama bu enzimlerin sentezi de ancak DNA'daki bilgiler doğrultusunda gerçekleşir. Birbirine bağımlı olduklarından,

eşlemenin meydana gelebilmesi için ikisinin de aynı anda var olmaları gerekir. Bu ise, hayatın kendiliğinden oluştuğu senaryosunu çıkmaza sokmaktadır. San Diego California Üniversitesi'nden ünlü evrimci Prof. Leslie Orgel, Scientific American dergisinin Ekim 1994 tarihli sayısında bu gerçeği şöyle itiraf eder:

Son derece kompleks yapılara sahip olan proteinlerin ve nükleik asitlerin (RNA ve DNA) aynı yerde ve aynı zamanda rastlantısal olarak oluşmaları aşırı derecede ihtimal dışıdır. Ama bunların birisi olmadan diğerini elde etmek de mümkün değildir. Dolayısıyla insan, yaşamın kimyasal yollarla ortaya çıkmasının asla mümkün olmadığı sonucuna varmak zorunda kalmaktadır.

Kuşkusuz eğer hayatın doğal etkenlerle ortaya çıkması imkansız ise, bu durumda hayatın doğaüstü bir biçimde "yaratıldığını" kabul etmek gerekir. Bu gerçek, en temel amacı yaratılışı reddetmek olan evrim teorisini açıkça geçersiz kılmaktadır.

Evrimin Hayali Mekanizmaları

Darwin'in teorisini geçersiz kılan ikinci büyük nokta, teorinin "evrim mekanizmaları" olarak öne sürdüğü iki kavramın da gerçekte hiçbir evrimleştirici güce sahip olmadığının anlaşılmış olmasıdır.

Darwin, ortaya attığı evrim iddiasını tamamen "doğal seleksiyon" mekanizmasına bağlamıştı. Bu mekanizmaya verdiği önem, kitabının isminden de açıkça anlaşılıyordu: Türlerin Kökeni, Doğal Seleksiyon Yoluyla...

Doğal seleksiyon, doğal seçme demektir. Doğadaki yaşam mücadelesi içinde, doğal şartlara uygun ve güçlü canlıların hayatta kalacağı düşüncesine dayanır. Örneğin yırtıcı hayvanlar tarafından tehdit edilen bir geyik sürüsünde, daha hızlı koşabilen geyikler hayatta kalacaktır. Böylece geyik sürüsü, hızlı ve güçlü bireylerden oluşacaktır. Ama elbette bu mekanizma, geyikleri evrimleştirmez, onları başka bir canlı türüne, örneğin atlara dönüştürmez.

Dolayısıyla doğal seleksiyon mekanizması hiçbir evrimleştirici güce sahip değildir. Darwin de bu gerçeğin farkındaydı ve Türlerin Kökeni adlı kitabında "Faydalı değişiklikler oluşmadığı sürece doğal seleksiyon hiçbir şey yapamaz" demek zorunda kalmıştı.

Lamarck'ın Etkisi

Peki bu "faydalı değişiklikler" nasıl oluşabilirdi? Darwin, kendi döneminin ilkel bilim anlayışı içinde, bu soruyu Lamarck'a dayanarak cevaplamaya çalışmıştı. Darwin'den önce yaşamış olan Fransız biyolog Lamarck'a göre, canlılar yaşamları sırasında geçirdikleri fiziksel değişiklikleri sonraki nesle aktarıyorlar, nesilden nesile biriken bu özellikler sonucunda yeni türler ortaya çıkıyordu. Örneğin Lamarck'a göre zürafalar ceylanlardan türemişlerdi, yüksek ağaçların yapraklarını yemek için çabalarken nesilden nesile boyunları uzamıştı.

Darwin de benzeri örnekler vermiş, örneğin Türlerin Kökeni adlı kitabında, yiyecek bulmak için suya giren bazı ayıların zamanla balinalara dönüştüğünü iddia etmişti.

Ama Mendel'in keşfettiği ve 20.yüzyılda gelişen genetik bilimiyle kesinleşen kalıtım kanunları, kazanılmış özelliklerin sonraki nesillere aktarılması efsanesini kesin olarak yıktı. Böylece doğal seleksiyon "tek başına" ve dolayısıyla tümüyle etkisiz bir mekanizma olarak kalmış oluyordu.

Neo-Darwinizm ve Mutasyonlar

Darwinistler ise bu duruma bir çözüm bulabilmek için 1930'ların sonlarında, "Modern Sentetik Teori"yi ya da daha yaygın ismiyle neo-Darwinizm'i ortaya attılar. Neo-Darwinizm, doğal seleksiyonun yanına "faydalı değişiklik sebebi" olarak mutasyonları, yani canlıların genlerinde radyasyon gibi dış etkiler ya da kopyalama hataları sonucunda oluşan bozulmaları ekledi.

Bugün de hala dünyada evrim adına geçerliliğini koruyan model neo-Darwinizm'dir. Teori, yeryüzünde bulunan milyonlarca canlı türünün, bu canlıların, kulak, göz, akciğer, kanat gibi sayısız kompleks organlarının "mutasyonlara", yani genetik bozukluklara dayalı bir süreç sonucunda oluştuğunu iddia etmektedir. Ama teoriyi çaresiz bırakan açık bir bilimsel gerçek vardır: Mutasyonlar canlıları geliştirmezler, aksine her zaman için canlılara zarar verirler.

Bunun nedeni çok basittir: DNA çok kompleks bir düzene sahiptir. Bu molekül üzerinde oluşan herhangi rasgele bir etki ancak zarar verir. Amerikalı genetikçi B. G. Ranganathan bunu şöyle açıklar:

Mutasyonlar küçük, rasgele ve zararlıdırlar. Çok ender olarak meydana gelirler ve en iyi ihtimalle etkisizdirler. Bu üç özellik, mutasyonların evrimsel bir gelişme meydana getiremeyeceğini gösterir. Zaten yüksek derecede özelleşmiş bir organizmada meydana gelebilecek rastlantısal bir değişim, ya etkisiz olacaktır ya da zararlı. Bir kol saatinde meydana gelecek rasgele bir değişim kol saatini geliştirmeyecektir. Ona büyük ihtimalle zarar verecek veya en iyi ihtimalle etkisiz olacaktır. Bir deprem bir şehri geliştirmez, ona yıkım getirir.9

Nitekim bugüne kadar hiçbir yararlı, yani genetik bilgiyi geliştiren mutasyon örneği gözlemlenmedi. Tüm mutasyonların zararlı olduğu görüldü. Anlaşıldı ki, evrim teorisinin "evrim mekanizması" olarak gösterdiği mutasyonlar, gerçekte canlıları sadece tahrip eden, sakat bırakan genetik olaylardır. (İnsanlarda mutasyonun en sık görülen etkisi de kanserdir.) Elbette tahrip edici bir mekanizma "evrim mekanizması" olamaz. Doğal seleksiyon ise, Darwin'in de kabul ettiği gibi, "tek başına hiçbir şey yapamaz." Bu gerçek bizlere doğada hiçbir "evrim mekanizması" olmadığını göstermektedir. Evrim mekanizması olmadığına göre de, evrim denen hayali süreç yaşanmış olamaz.

Fosil Kayıtları: Ara Formlardan Eser Yok

Evrim teorisinin iddia ettiği senaryonun yaşanmamış olduğunun en açık göstergesi ise fosil kayıtlarıdır.

Evrim teorisine göre bütün canlılar birbirlerinden türemişlerdir. Önceden var olan bir canlı türü, zamanla bir diğerine dönüşmüş ve bütün türler bu şekilde ortaya

çıkmışlardır. Teoriye göre bu dönüşüm yüz milyonlarca yıl süren uzun bir zaman dilimini kapsamış ve kademe kademe ilerlemiştir.

Bu durumda, iddia edilen uzun dönüşüm süreci içinde sayısız "ara türler"in oluşmuş ve yaşamış olmaları gerekir.

Örneğin geçmişte, balık özelliklerini taşımalarına rağmen, bir yandan da bazı sürüngen özellikleri kazanmış olan yarı balık-yarı sürüngen canlılar yaşamış olmalıdır. Ya da sürüngen özelliklerini taşırken, bir yandan da bazı kuş özellikleri kazanmış sürüngen-kuşlar ortaya çıkmış olmalıdır. Bunlar, bir geçiş sürecinde oldukları için de, sakat, eksik, kusurlu canlılar olmalıdır. Evrimciler geçmişte yaşamış olduklarına inandıkları bu teorik yaratıklara "ara geçiş formu" adını verirler.

Eğer gerçekten bu tür canlılar geçmişte yaşamışlarsa bunların sayılarının ve çeşitlerinin milyonlarca hatta milyarlarca olması gerekir. Ve bu ucube canlıların kalıntılarına mutlaka fosil kayıtlarında rastlanması gerekir. Darwin, Türlerin Kökeni'nde bunu şöyle açıklamıştır:

Eğer teorim doğruysa, türleri birbirine bağlayan sayısız ara-geçiş çeşitleri mutlaka yaşamış olmalıdır... Bunların yaşamış olduklarının kanıtları da sadece fosil kalıntıları arasında bulunabilir.

Darwin'in Yıkılan Umutları

Ancak 19. yüzyılın ortasından bu yana dünyanın dört bir yanında hummalı fosil araştırmaları yapıldığı halde bu ara geçiş formlarına rastlanamamıştır. Yapılan kazılarda ve araştırmalarda elde edilen bütün bulgular, evrimcilerin beklediklerinin aksine, canlıların yeryüzünde birdenbire, eksiksiz ve kusursuz bir biçimde ortaya çıktıklarını göstermiştir.

Ünlü İngiliz paleontolog (fosil bilimci) Derek W. Ager, bir evrimci olmasına karşın bu gerçeği şöyle itiraf eder:

Sorunumuz şudur: Fosil kayıtlarını detaylı olarak incelediğimizde, türler ya da sınıflar seviyesinde olsun, sürekli olarak aynı gerçekle karşılaşırız; kademeli evrimle gelişen değil, aniden yeryüzünde oluşan gruplar görürüz.

Yani fosil kayıtlarında, tüm canlı türleri, aralarında hiçbir geçiş formu olmadan eksiksiz biçimleriyle aniden ortaya çıkmaktadırlar. Bu, Darwin'in öngörülerinin tam aksidir. Dahası, bu canlı türlerinin yaratıldıklarını gösteren çok güçlü bir delildir. Çünkü bir canlı türünün, kendisinden evrimleştiği hiçbir atası olmadan, bir anda ve kusursuz olarak ortaya çıkmasının tek açıklaması, o türün yaratılmış olmasıdır. Bu gerçek, ünlü evrimci biyolog Douglas Futuyma tarafından da kabul edilir:

Yaratılış ve evrim, yaşayan canlıların kökeni hakkında yapılabilecek yegane iki açıklamadır. Canlılar dünya üzerinde ya tamamen mükemmel ve eksiksiz bir biçimde ortaya çıkmışlardır ya da böyle olmamıştır. Eğer böyle olmadıysa, bir değişim süreci sayesinde kendilerinden önce var olan bazı canlı türlerinden evrimleşerek meydana gelmiş olmalıdırlar. Ama eğer eksiksiz ve mükemmel bir biçimde ortaya çıkmışlarsa, o halde sonsuz güç sahibi bir akıl tarafından yaratılmış olmaları gerekir.

Fosiller ise, canlıların yeryüzünde eksiksiz ve mükemmel bir biçimde ortaya çıktıklarını göstermektedir. Yani "türlerin kökeni", Darwin'in sandığının aksine, evrim değil yaratılıştır.

İnsanın Evrimi Masalı

Evrim teorisini savunanların en çok gündeme getirdikleri konu, insanın kökeni konusudur. Bu konudaki Darwinist iddia, bugün yaşayan modern insanın maymunsu birtakım yaratıklardan geldiğini varsayar. 4-5 milyon yıl önce başladığı varsayılan bu süreçte, modern insan ile ataları arasında bazı "ara form"ların yaşadığı iddia edilir. Gerçekte tümüyle hayali olan bu senaryoda dört temel "kategori" sayılır:

1) Australopithecus

2) Homo habilis

3) Homo erectus

4) Homo sapiens

Evrimciler, insanların sözde ilk maymunsu atalarına "güney maymunu" anlamına gelen "Australopithecus" ismini verirler. Bu canlılar gerçekte soyu tükenmiş bir maymun türünden başka bir şey değildir. Lord Solly Zuckerman ve Prof. Charles Oxnard gibi İngiltere ve ABD'den dünyaca ünlü iki anatomistin Australopithecus örnekleri üzerinde yaptıkları çok geniş kapsamlı çalışmalar, bu canlıların sadece soyu tükenmiş bir maymun türüne ait olduklarını ve insanlarla hiçbir benzerlik taşımadıklarını göstermiştir.13

Evrimciler insan evriminin bir sonraki safhasını da, "homo" yani insan olarak sınıflandırırlar. İddiaya göre homo serisindeki canlılar, Australopithecuslar'dan daha gelişmişlerdir. Evrimciler, bu farklı canlılara ait fosilleri ardı ardına dizerek hayali bir evrim şeması oluştururlar. Bu şema hayalidir, çünkü gerçekte bu farklı sınıfların arasında evrimsel bir ilişki olduğu asla ispatlanamamıştır. Evrim teorisinin 20. yüzyıldaki en önemli savunucularından biri olan Ernst Mayr, "Homo sapiens'e uzanan zincir gerçekte kayıptır" diyerek bunu kabul eder. 14

Evrimciler "Australopithecus > Homo habilis > Homo erectus > Homo sapiens" sıralamasını yazarken, bu türlerin her birinin, bir sonrakinin atası olduğu izlenimini verirler. Oysa paleoantropologların son bulguları, Australopithecus, Homo habilis ve Homo erectus'un dünya'nın farklı bölgelerinde aynı dönemlerde yaşadıklarını göstermektedir.

Dahası Homo erectus sınıflamasına ait insanların bir bölümü çok modern zamanlara kadar yaşamışlar, Homo sapiens neandertalensis ve Homo sapiens sapiens (modern insan) ile aynı ortamda yan yana bulunmuşlardır.

Bu ise elbette bu sınıfların birbirlerinin ataları oldukları iddiasının geçersizliğini açıkça ortaya koymaktadır. Harvard Üniversitesi paleontologlarından Stephen Jay Gould, kendisi de bir evrimci olmasına karşın, Darwinist teorinin içine girdiği bu çıkmazı şöyle açıklar:

Eğer birbiri ile paralel bir biçimde yaşayan üç farklı hominid (insanımsı) çizgisi varsa, o halde bizim soy ağacımıza ne oldu? Açıktır ki, bunların biri diğerinden gelmiş olamaz. Dahası, biri diğeriyle karşılaştırıldığında evrimsel bir gelişme trendi göstermemektedirler.

Kısacası, medyada ya da ders kitaplarında yer alan hayali birtakım "yarı maymun, yarı insan" canlıların çizimleriyle, yani sırf propaganda yoluyla ayakta tutulmaya

çalışılan insanın evrimi senaryosu, hiçbir bilimsel temeli olmayan bir masaldan ibarettir.

Bu konuyu uzun yıllar inceleyen, özellikle Australopithecus fosilleri üzerinde 15 yıl araştırma yapan İngiltere'nin en ünlü ve saygın bilim adamlarından Lord Solly Zuckerman, bir evrimci olmasına rağmen, ortada maymunsu canlılardan insana uzanan gerçek bir soy ağacı olmadığı sonucuna varmıştır.

Zuckerman bir de ilginç bir "bilim skalası" yapmıştır. Bilimsel olarak kabul ettiği bilgi dallarından, bilim dışı olarak kabul ettiği bilgi dallarına kadar bir yelpaze oluşturmuştur. Zuckerman'ın bu tablosuna göre en "bilimsel" -yani somut verilere dayanan- bilgi dalları kimya ve fiziktir. Yelpazede bunlardan sonra biyoloji bilimleri, sonra da sosyal bilimler gelir. Yelpazenin en ucunda, yani en "bilim dışı" sayılan kısımda ise, Zuckerman'a göre, telepati, altıncı his gibi "duyum ötesi algılama" kavramları ve bir de "insanın evrimi" vardır! Zuckerman, yelpazenin bu ucunu şöyle açıklar:

Objektif gerçekliğin alanından çıkıp da, biyolojik bilim olarak varsayılan bu alanlara -yani duyum ötesi algılamaya ve insanın fosil tarihinin yorumlanmasına- girdiğimizde, evrim teorisine inanan bir kimse için herşeyin mümkün olduğunu görürüz. Öyle ki teorilerine kesinlikle inanan bu kimselerin çelişkili bazı yargıları aynı anda kabul etmeleri bile mümkündür.

İşte insanın evrimi masalı da, teorilerine körü körüne inanan birtakım insanların buldukları bazı fosilleri ön yargılı bir biçimde yorumlamalarından ibarettir.

Darwin Formülü!

Şimdiye kadar ele aldığımız tüm teknik delillerin yanında, isterseniz evrimcilerin nasıl saçma bir inanışa sahip olduklarını bir de çocukların bile anlayabileceği kadar açık bir örnekle özetleyelim.

Evrim teorisi canlılığın tesadüfen oluştuğunu iddia etmektedir. Dolayısıyla bu iddiaya göre cansız ve şuursuz atomlar biraraya gelerek önce hücreyi oluşturmuşlardır ve sonrasında aynı atomlar bir şekilde diğer canlıları ve insanı meydana getirmişlerdir. şimdi düşünelim; canlılığın yapıtaşı olan karbon, fosfor, azot, potasyum gibi elementleri biraraya getirdiğimizde bir yığın oluşur. Bu atom yığını, hangi işlemden geçirilirse geçirilsin, tek bir canlı oluşturamaz. İsterseniz bu konuda bir "deney" tasarlayalım ve evrimcilerin aslında savundukları, ama yüksek sesle dile getiremedikleri iddiayı onlar adına "Darwin Formülü" adıyla inceleyelim:

Evrimciler, çok sayıda büyük varilin içine canlılığın yapısında bulunan fosfor, azot, karbon, oksijen, demir, magnezyum gibi elementlerden bol miktarda koysunlar. Hatta normal şartlarda bulunmayan ancak bu karışımın içinde bulunmasını gerekli gördükleri malzemeleri de bu varillere eklesinler. Karışımların içine, istedikleri kadar amino asit, istedikleri kadar da (bir tekinin bile rastlantısal oluşma ihtimali 10-950 olan) protein doldursunlar. Bu karışımlara istedikleri oranda ısı ve nem versinler. Bunları istedikleri gelişmiş cihazlarla karıştırsınlar. Varillerin başına da dünyanın önde gelen bilim adamlarını koysunlar. Bu uzmanlar babadan oğula, kuşaktan kuşağa aktararak nöbetleşe milyarlarca, hatta trilyonlarca sene sürekli varillerin başında

beklesinler. Bir canlının oluşması için hangi şartların var olması gerektiğine inanılıyorsa hepsini kullanmak serbest olsun. Ancak, ne yaparlarsa yapsınlar o varillerden kesinlikle bir canlı çıkartamazlar. Zürafaları, aslanları, arıları, kanaryaları, bülbülleri, papağanları, atları, yunusları, gülleri, orkideleri, zambakları, karanfilleri, muzları, portakalları, elmaları, hurmaları, domatesleri, kavunları, karpuzları, incirleri, zeytinleri, üzümleri, şeftalileri, tavus kuşlarını, sülünleri, renk renk kelebekleri ve bunlar gibi milyonlarca canlı türünden hiçbirini oluşturamazlar. Değil burada birkaçını saydığımız bu canlı varlıkları, bunların tek bir hücresini bile elde edemezler.

Kısacası, bilinçsiz atomlar biraraya gelerek hücreyi oluşturamazlar. Sonra yeni bir karar vererek bir hücreyi ikiye bölüp, sonra art arda başka kararlar alıp, elektron mikroskobunu bulan, sonra kendi hücre yapısını bu mikroskop altında izleyen profesörleri oluşturamazlar. Madde, ancak Allah'ın üstün yaratmasıyla hayat bulur.

Bunun aksini iddia eden evrim teorisi ise, akla tamamen aykırı bir safsatadır. Evrimcilerin ortaya attığı iddialar üzerinde biraz bile düşünmek, üstteki örnekte olduğu gibi, bu gerçeği açıkça gösterir.

Göz ve Kulaktaki Teknoloji

Evrim teorisinin kesinlikle açıklama getiremeyeceği bir diğer konu ise göz ve kulaktaki üstün algılama kalitesidir.

Gözle ilgili konuya geçmeden önce "Nasıl görürüz?" sorusuna kısaca cevap verelim. Bir cisimden gelen ışınlar, gözde retinaya ters olarak düşer. Bu ışınlar, buradaki hücreler tarafından elektrik sinyallerine dönüştürülür ve beynin arka kısmındaki görme merkezi denilen küçücük bir noktaya ulaşır. Bu elektrik sinyalleri bir dizi işlemden sonra beyindeki bu merkezde görüntü olarak algılanır. Bu bilgiden sonra şimdi düşünelim:

Beyin ışığa kapalıdır. Yani beynin içi kapkaranlıktır, ışık beynin bulunduğu yere kadar giremez. Görüntü merkezi denilen yer kapkaranlık, ışığın asla ulaşmadığı, belki de hiç karşılaşmadığınız kadar karanlık bir yerdir. Ancak siz bu zifiri karanlıkta ışıklı, pırıl pırıl bir dünyayı seyretmektesiniz.

Üstelik bu o kadar net ve kaliteli bir görüntüdür ki 21. yüzyıl teknolojisi bile her türlü imkana rağmen bu netliği sağlayamamıştır. Örneğin şu anda okuduğunuz kitaba, kitabı tutan ellerinize bakın, sonra başınızı kaldırın ve çevrenize bakın. şu anda gördüğünüz netlik ve kalitedeki bu görüntüyü başka bir yerde gördünüz mü? Bu kadar net bir görüntüyü size dünyanın bir numaralı televizyon şirketinin ürettiği en gelişmiş televizyon ekranı dahi veremez. 100 yıldır binlerce mühendis bu netliğe ulaşmaya çalışmaktadır. Bunun için fabrikalar, dev tesisler kurulmakta, araştırmalar yapılmakta, planlar ve tasarımlar geliştirilmektedir. Yine bir TV ekranına bakın, bir de şu anda elinizde tuttuğunuz bu kitaba. Arada büyük bir netlik ve kalite farkı olduğunu göreceksiniz. Üstelik, TV ekranı size iki boyutlu bir görüntü gösterir, oysa siz üç boyutlu, derinlikli bir perspektifi izlemektesiniz.

Uzun yıllardır on binlerce mühendis üç boyutlu TV yapmaya, gözün görme kalitesine ulaşmaya çalışmaktadırlar. Evet, üç boyutlu bir televizyon sistemi yapabildiler ama onu da gözlük takmadan üç boyutlu görmek mümkün değil, kaldı ki

bu suni bir üç boyuttur. Arka taraf daha bulanık, ön taraf ise kağıttan dekor gibi durur. Hiçbir zaman gözün gördüğü kadar net ve kaliteli bir görüntü oluşmaz. Kamerada da, televizyonda da mutlaka görüntü kaybı meydana gelir.

İşte evrimciler, bu kaliteli ve net görüntüyü oluşturan mekanizmanın tesadüfen oluştuğunu iddia etmektedirler. şimdi biri size, odanızda duran televizyon tesadüfler sonucunda oluştu, atomlar biraraya geldi ve bu görüntü oluşturan aleti meydana getirdi dese ne düşünürsünüz? Binlerce kişinin biraraya gelip yapamadığını şuursuz atomlar nasıl yapsın?

Gözün gördüğünden daha ilkel olan bir görüntüyü oluşturan alet tesadüfen oluşamıyorsa, gözün ve gözün gördüğü görüntünün de tesadüfen oluşamayacağı çok açıktır. Aynı durum kulak için de geçerlidir. Dış kulak, çevredeki sesleri kulak kepçesi vasıtasıyla toplayıp orta kulağa iletir; orta kulak aldığı ses titreşimlerini güçlendirerek iç kulağa aktarır; iç kulak da bu titreşimleri elektrik sinyallerine dönüştürerek beyne gönderir. Aynen görmede olduğu gibi duyma işlemi de beyindeki duyma merkezinde gerçekleşir.

Gözdeki durum kulak için de geçerlidir, yani beyin, ışık gibi sese de kapalıdır, ses geçirmez. Dolayısıyla dışarısı ne kadar gürültülü de olsa beynin içi tamamen sessizdir. Buna rağmen en net sesler beyinde algılanır. Ses geçirmeyen beyninizde bir orkestranın senfonilerini dinlersiniz, kalabalık bir ortamın tüm gürültüsünü duyarsınız. Ama o anda hassas bir cihazla beyninizin içindeki ses düzeyi ölçülse, burada keskin bir sessizliğin hakim olduğu görülecektir.

Net bir görüntü elde edebilmek ümidiyle teknoloji nasıl kullanılıyorsa, ses için de aynı çabalar onlarca yıldır sürdürülmektedir. Ses kayıt cihazları, müzik setleri, birçok elektronik alet, sesi algılayan müzik sistemleri bu çalışmalardan bazılarıdır. Ancak, tüm teknolojiye, bu teknolojide çalışan binlerce mühendise ve uzmana rağmen kulağın oluşturduğu netlik ve kalitede bir sese ulaşılamamıştır. En büyük müzik sistemi şirketinin ürettiği en kaliteli müzik setini düşünün. Sesi kaydettiğinde mutlaka sesin bir kısmı kaybolur veya az da olsa mutlaka parazit oluşur veya müzik setini açtığınızda daha müzik başlamadan bir cızırtı mutlaka duyarsınız. Ancak insan vücudundaki teknolojinin ürünü olan sesler son derece net ve kusursuzdur. Bir insan kulağı, hiçbir zaman müzik setinde olduğu gibi cızırtılı veya parazitli algılamaz; ses ne ise tam ve net bir biçimde onu algılar. Bu durum, insan yaratıldığı günden bu yana böyledir.

Şimdiye kadar insanoğlunun yaptığı hiçbir görüntü ve ses cihazı, göz ve kulak kadar hassas ve başarılı birer algılayıcı olamamıştır.

Ancak görme ve işitme olayında, tüm bunların ötesinde, çok büyük bir gerçek daha vardır.

Beynin İçinde Gören ve Duyan Şuur Kime Aittir?

Beynin içinde, ışıl ışıl renkli bir dünyayı seyreden, senfonileri, kuşların cıvıltılarını dinleyen, gülü koklayan kimdir?

İnsanın gözlerinden, kulaklarından, burnundan gelen uyarılar, elektrik sinyali olarak beyne gider. Biyoloji, fizyoloji veya biyokimya kitaplarında bu görüntünün beyinde nasıl oluştuğuna dair birçok detay okursunuz. Ancak, bu konu hakkındaki en

önemli gerçeğe hiçbir yerde rastlayamazsınız: Beyinde, bu elektrik sinyallerini görüntü, ses, koku ve his olarak algılayan kimdir?

Beynin içinde göze, kulağa, burna ihtiyaç duymadan tüm bunları algılayan bir şuur bulunmaktadır. Bu şuur kime aittir?

Elbette bu şuur beyni oluşturan sinirler, yağ tabakası ve sinir hücrelerine ait değildir. İşte bu yüzden, herşeyin maddeden ibaret olduğunu zanneden Darwinist-materyalistler bu sorulara hiçbir cevap verememektedirler. Çünkü bu şuur, Allah'ın yaratmış olduğu ruhtur. Ruh, görüntüyü seyretmek için göze, sesi duymak için kulağa ihtiyaç duymaz. Bunların da ötesinde düşünmek için beyne ihtiyaç duymaz.

Bu açık ve ilmi gerçeği okuyan her insanın, beynin içindeki birkaç santimetreküplük, kapkaranlık mekana tüm kainatı üç boyutlu, renkli, gölgeli ve ışıklı olarak sığdıran yüce Allah'ı düşünüp, O'ndan korkup, O'na sığınması gerekir.

Materyalist Bir İnanç

Buraya kadar incelediklerimiz, evrim teorisinin bilimsel bulgularla açıkça çelişen bir iddia olduğunu göstermektedir. Teorinin hayatın kökeni hakkındaki iddiası bilime aykırıdır, öne sürdüğü evrim mekanizmalarının hiçbir evrimleştirici etkisi yoktur ve fosiller teorinin gerektirdiği ara formların yaşamadıklarını göstermektedir. Bu durumda, elbette, evrim teorisinin bilime aykırı bir düşünce olarak bir kenara atılması gerekir. Nitekim tarih boyunca dünya merkezli evren modeli gibi pek çok düşünce, bilimin gündeminden çıkarılmıştır. Ama evrim teorisi ısrarla bilimin gündeminde tutulmaktadır. Hatta bazı insanlar teorinin eleştirilmesini "bilime saldırı" olarak göstermeye bile çalışmaktadırlar. Peki neden?..

Bu durumun nedeni, evrim teorisinin bazı çevreler için, kendisinden asla vazgeçilemeyecek dogmatik bir inanış oluşudur. Bu çevreler, materyalist felsefeye körü körüne bağlıdırlar ve Darwinizm'i de doğaya getirilebilecek yegane materyalist açıklama olduğu için benimsemektedirler.

Bazen bunu açıkça itiraf da ederler. Harvard Üniversitesi'nden ünlü bir genetikçi ve aynı zamanda önde gelen bir evrimci olan Richard Lewontin, "önce materyalist, sonra bilim adamı" olduğunu şöyle itiraf etmektedir:

Bizim materyalizme bir inancımız var, 'a priori' (önceden kabul edilmiş, doğru varsayılmış) bir inanç bu. Bizi dünyaya materyalist bir açıklama getirmeye zorlayan şey, bilimin yöntemleri ve kuralları değil. Aksine, materyalizme olan 'a priori' bağlılığımız nedeniyle, dünyaya materyalist bir açıklama getiren araştırma yöntemlerini ve kavramları kurguluyoruz. Materyalizm mutlak doğru olduğuna göre de, İlahi bir açıklamanın sahneye girmesine izin veremeyiz.

Bu sözler, Darwinizm'in, materyalist felsefeye bağlılık uğruna yaşatılan bir dogma olduğunun açık ifadeleridir. Bu dogma, maddeden başka hiçbir varlık olmadığını varsayar. Bu nedenle de cansız, bilinçsiz maddenin, hayatı yarattığına inanır. Milyonlarca farklı canlı türünün; örneğin kuşların, balıkların, zürafaların, kaplanların, böceklerin, ağaçların, çiçeklerin, balinaların ve insanların maddenin kendi içindeki etkileşimlerle, yani yağan yağmurla, çakan şimşekle, cansız maddenin içinden oluştuğunu kabul eder. Gerçekte ise bu, hem akla hem bilime aykırı bir kabuldür. Ama

Darwinistler kendi deyimleriyle "İlahi bir açıklamanın sahneye girmemesi" için, bu kabulü savunmaya devam etmektedirler.

Canlıların kökenine materyalist bir ön yargı ile bakmayan insanlar ise, şu açık gerçeği göreceklerdir: Tüm canlılar, üstün bir güç, bilgi ve akla sahip olan bir Yaratıcının eseridirler. Yaratıcı, tüm evreni yoktan var eden, en kusursuz biçimde düzenleyen ve tüm canlıları yaratıp şekillendiren Allah'tır.

Evrim Teorisi Dünya Tarihinin En Etkili Büyüsüdür

Burada şunu da belirtmek gerekir ki, ön yargısız, hiçbir ideolojinin etkisi altında kalmadan, sadece aklını ve mantığını kullanan her insan, bilim ve medeniyetten uzak toplumların hurafelerini andıran evrim teorisinin inanılması imkansız bir iddia olduğunu kolaylıkla anlayacaktır.

Yukarıda da belirtildiği gibi, evrim teorisine inananlar, büyük bir varilin içine birçok atomu, molekülü, cansız maddeyi dolduran ve bunların karışımından zaman içinde düşünen, akleden, buluşlar yapan profesörlerin, üniversite öğrencilerinin, Einstein, Hubble gibi bilim adamlarının, Frank Sinatra, Charlton Heston gibi sanatçıların, bunun yanı sıra ceylanların, limon ağaçlarının, karanfillerin çıkacağına inanmaktadırlar. Üstelik, bu saçma iddiaya inananlar bilim adamları, pofesörler, kültürlü, eğitimli insanlardır. Bu nedenle evrim teorisi için "dünya tarihinin en büyük ve en etkili büyüsü" ifadesini kullanmak yerinde olacaktır. Çünkü, dünya tarihinde insanların bu derece aklını başından alan, akıl ve mantıkla düşünmelerine imkan tanımayan, gözlerinin önüne sanki bir perde çekip çok açık olan gerçekleri görmelerine engel olan bir başka inanç veya iddia daha yoktur. Bu, eski Mısırlıların Güneş Tanrısı Ra'ya, Afrikalı bazı kabilelerin totemlere, Sebe halkının Güneş'e tapmasından, Hz. İbrahim'in kavminin elleri ile yaptıkları putlara, Hz. Musa'nın kavminin altından yaptıkları buzağıya tapmalarından çok daha vahim ve akıl almaz bir körlüktür. Gerçekte bu durum, Allah'ın Kuran'da işaret ettiği bir akılsızlıktır. Allah, bazı insanların anlayışlarının kapanacağını ve gerçekleri görmekten aciz duruma düşeceklerini birçok ayetinde bildirmektedir. Bu ayetlerden bazıları şöyledir:

Şüphesiz, inkar edenleri uyarsan da, uyarmasan da, onlar için fark etmez; inanmazlar. Allah, onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir; gözlerinin üzerinde perdeler vardır. Ve büyük azab onlaradır. (Bakara Suresi, 6-7)

... Kalpleri vardır bununla kavrayıp-anlamazlar, gözleri vardır bununla görmezler, kulakları vardır bununla işitmezler. Bunlar hayvanlar gibidir, hatta daha aşağılıktırlar. İşte bunlar gafil olanlardır. (Araf Suresi, 179)

Allah, Hicr Suresi'nde ise, bu insanların mucizeler görseler bile inanmayacak kadar büyülendiklerini şöyle bildirmektedir:

Onların üzerlerine gökyüzünden bir kapı açsak, ordan yukarı yükselseler de, mutlaka: "Gözlerimiz döndürüldü, belki biz büyülenmiş bir topluluğuz" diyeceklerdir. (Hicr Suresi, 14-15)

Bu kadar geniş bir kitlenin üzerinde bu büyünün etkili olması, insanların gerçeklerden bu kadar uzak tutulmaları ve 150 yıldır bu büyünün bozulmaması ise, kelimelerle anlatılamayacak kadar hayret verici bir durumdur. Çünkü, bir veya birkaç insanın imkansız senaryolara, saçmalık ve mantıksızlıklarla dolu iddialara inanmaları anlaşılabilir. Ancak dünyanın dört bir yanındaki insanların, şuursuz ve cansız atomların ani bir kararla biraraya gelip; olağanüstü bir organizasyon, disiplin, akıl ve şuur gösterip kusursuz bir sistemle işleyen evreni, canlılık için uygun olan her türlü özelliğe sahip olan Dünya gezegenini ve sayısız kompleks sistemle donatılmış canlıları meydana getirdiğine inanmasının, "büyü"den başka bir açıklaması yoktur.

Nitekim, Allah Kuran'da, inkarcı felsefenin savunucusu olan bazı kimselerin, yaptıkları büyülerle insanları etkilediklerini Hz. Musa ve Firavun arasında geçen bir olayla bizlere bildirmektedir. Hz. Musa, Firavun'a hak dini anlattığında, Firavun Hz. Musa'ya, kendi "bilgin büyücüleri" ile insanların toplandığı bir yerde karşılaşmasını söyler. Hz. Musa, büyücülerle karşılaştığında, büyücülere önce onların marifetlerini sergilemelerini emreder. Bu olayın anlatıldığı ayetler şöyledir:

(Musa:) "Siz atın" dedi. (Asalarını) atıverince, insanların gözlerini büyüleyiverdiler, onları dehşete düşürdüler ve (ortaya) büyük bir sihir getirmiş oldular. (Araf Suresi, 116)

Görüldüğü gibi Firavun'un büyücüleri yaptıkları "aldatmacalar"la -Hz. Musa ve ona inananlar dışında- insanların hepsini büyüleyebilmişlerdir. Ancak, onların attıklarına karşılık Hz. Musa'nın ortaya koyduğu delil, onların bu büyüsünü, ayetteki ifadeyle "uydurduklarını yutmuş" yani etkisiz kılmıştır:

Biz de Musa'ya: "Asanı fırlatıver" diye vahyettik. (O da fırlatıverince) bir de baktılar ki, o bütün uydurduklarını derleyip-toparlayıp yutuyor. Böylece hak yerini buldu, onların bütün yapmakta oldukları geçersiz kaldı. Orada yenilmiş oldular ve küçük düşmüşler olarak tersyüz çevrildiler. (Araf Suresi, 117-119)

Ayetlerde de bildirildiği gibi, daha önce insanları büyüleyerek etkileyen bu kişilerin yaptıklarının bir sahtekarlık olduğunun anlaşılması ile, söz konusu insanlar küçük düşmüşlerdir. Günümüzde de bir büyünün etkisiyle, bilimsellik kılıfı altında son derece saçma iddialara inanan ve bunları savunmaya hayatlarını adayanlar, eğer bu iddialardan vazgeçmezlerse gerçekler tam anlamıyla açığa çıktığında ve "büyü bozulduğunda" küçük duruma düşeceklerdir. Nitekim, yaklaşık 60 yaşına kadar evrimi savunan ve ateist bir felsefeci olan, ancak daha sonra gerçekleri gören Malcolm Muggeridge evrim teorisinin yakın gelecekte düşeceği durumu şöyle açıklamaktadır:

Ben kendim, evrim teorisinin, özellikle uygulandığı alanlarda, geleceğin tarih kitaplarındaki en büyük espri malzemelerinden biri olacağına ikna oldum. Gelecek kuşak, bu kadar çürük ve belirsiz bir hipotezin inanılmaz bir saflıkla kabul edilmesini hayretle karşılayacaktır.

Bu gelecek, uzakta değildir aksine çok yakın bir gelecekte insanlar "tesadüfler"in ilah olamayacaklarını anlayacaklar ve evrim teorisi dünya tarihinin en büyük aldatmacası ve en şiddetli büyüsü olarak tanımlanacaktır. Bu şiddetli büyü, büyük bir hızla dünyanın dört bir yanında insanların üzerinden kalkmaya başlamıştır. Evrim aldatmacasının sırrını öğrenen birçok insan, bu aldatmacaya nasıl kandığını hayret ve şaşkınlıkla düşünmektedir.

NOTLAR:

1 Sidney Fox, Klaus Dose, Molecular Evolution and The Origin of Life, New York: Marcel Dekker, 1977, s. 2
2 Alexander I. Oparin, Origin of Life, (1936) New York, Dover Publications, 1953 (Reprint), s.196
3 "New Evidence on Evolution of Early Atmosphere and Life", Bulletin of the American Meteorological Society, c. 63, Kasım 1982, s. 1328-1330
4 Stanley Miller, Molecular Evolution of Life: Current Status of the Prebiotic Synthesis of Small Molecules, 1986, s. 7
5 Jeffrey Bada, Earth, Şubat 1998, s. 40
6 Leslie E. Orgel, The Origin of Life on Earth, Scientific American, c. 271, Ekim 1994, s. 78
7 Charles Darwin, The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition, Harvard University Press, 1964, s. 189
8 Charles Darwin, The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition, Harvard University Press, 1964, s. 184
9 B. G. Ranganathan, Origins?, Pennsylvania: The Banner Of Truth Trust, 1988.
10 Charles Darwin, The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition, Harvard University Press, 1964, s. 179
11 Derek A. Ager, "The Nature of the Fossil Record", Proceedings of the British Geological Association, c. 87, 1976, s. 133
12 Douglas J. Futuyma, Science on Trial, New York: Pantheon Books, 1983. s. 197
13 Solly Zuckerman, Beyond The Ivory Tower, New York: Toplinger Publications, 1970, s. 75-94; Charles E. Oxnard, "The Place of Australopithecines in Human Evolution: Grounds for Doubt", Nature, c. 258, s. 389
14 J. Rennie, "Darwin's Current Bulldog: Ernst Mayr", Scientific American, Aralık 1992
15 Alan Walker, Science, c. 207, 1980, s. 1103; A. J. Kelso, Physical Antropology, 1. baskı, New York: J. B. Lipincott Co., 1970, s. 221; M. D. Leakey, Olduvai Gorge, c. 3, Cambridge: Cambridge University Press, 1971, s. 272
16 Time, Kasım 1996
17 S. J. Gould, Natural History, c. 85, 1976, s. 30
18 Solly Zuckerman, Beyond The Ivory Tower, New York: Toplinger Publications, 1970, s. 19
19 Richard Lewontin, "The Demon-Haunted World", The New York Review of Books, 9 Ocak 1997, s. 28
20 Malcolm Muggeridge, The End of Christendom, Grand Rapids: Eerdmans, 1980, s.43

Atatürk, Türk Milleti'nin yetiştirdiği en eşsiz siyasi deha, en güçlü devlet adamı ve hiç şüphesiz en büyük kumandandır. Gerek doğuştan sahip olduğu yetenekler, gerekse hayatı boyunca kazandığı özellikler açısından, çok üstün ve seçkin niteliklere sahiptir.

Onun üstün askeri dehası, ileriyi görebilme, her zaman isabetli kararlar verebilme, cesaret, çelik gibi bir irade, azim, kararlılık ve güçlü bir sorumluluk anlayışı gibi özelliklerle kendini gösterir.

Yalnız burada dikkat etmemiz gereken, Atatürk'e ait olan bu özellikleri bizim de örnek almamız ve bu konuda diğer milletlere öncü olmamızdır. Bunu sağlamanın yolu ise, Atatürk'ü, hayatı, askerliği, sosyal hayatı, ahlakıyla bir bütün olarak tanımaktan geçer. Atatürk'ü iyi anlamak; sadece onun şahsına yönelik övücü konuşmalar yapmak, sözlü olarak takdir etmekle değil, kendisinin milletinden ne istediğini anlamak, fikir yapısını ve ilkelerini hayata geçirmek demektir.

İşte bu eserde; doğumundan okul yıllarına, subaylıktan başkomutanlığa uzanan başarılı askerlik kariyerine, samimi bir Müslüman oluşundan, hareketli sosyal yaşantısına, ilkelerinden inkılaplarına, kısacası her yönüyle Atatürk'ü okuyacak, Ona olan sevgi ve saygınızın arttığına şahit olacaksınız. Gerçekten de Mustafa Kemal Atatürk, "bitti" denilen yerden başlayarak ülkeyi karanlıklardan aydınlığa çıkaran eşsiz bir liderdir. Şimdi bizim üzerimize düşen ise, Onun bize bıraktığı bu güzel ülkeye en iyi şekilde sahip çıkmak, çok çalışarak ülkemizi Atatürk'ün deyimiyle "muasır medeniyetler" seviyesine ulaştırmaktır.

YAZAR HAKKINDA

Harun Yahya müstear ismini kullanan Adnan Oktar, 1956 yılında Ankara'da doğdu. 1980'li yıllardan bu yana, imani, bilimsel ve siyasi konularda pek çok eser hazırladı. Bunların yanı sıra, yazarın evrimcilerin sahtekarlıklarını, iddialarının geçersizliğini ve Darwinizm'in kanlı ideolojilerle olan karanlık bağlantılarını ortaya koyan çok önemli eserleri bulunmaktadır.

Yazarın tüm çalışmalarındaki ortak hedef, Kuran'ın tebliğini dünyaya ulaştırmak, böylelikle insanları Allah'ın varlığı, birliği ve ahiret gibi temel imani konular üzerinde düşünmeye sevk etmek ve inkarcı sistemlerin çürük temellerini ve sapkın uygulamalarını gözler önüne sermektir. Nitekim yazarın, bugüne kadar 57 ayrı dile çevrilen yaklaşık 250 eseri, dünya çapında geniş bir okuyucu kitlesi tarafından takip edilmektedir.

Harun Yahya Külliyatı, -Allah'ın izniyle- 21. yüzyılda dünya insanlarını Kuran'da tarif edilen huzur ve barışa, doğruluk ve adalete, güzellik ve mutluluğa taşımaya bir vesile olacaktır.